

**APROXIMACIÓ ALS IMMIGRANTS
ESTRANGERS ATESOS DES DE LES
DIÒCESIS CATALANES**

Març de 1995

Gràcies a tots els que han fet possible aquest treball, molt especialment a les companyes Núria Campañá i Esther Pou pel treball de redacció i coordinació, i a la Fundació Jaume Bofill que ha fet possible la col.laboració del sociòleg Joan Costa i Riera.

Càritas Diocesana de Barcelona

SUMARI

Presentació

1.- <u>Introducció.</u>	P.1
1.1.- Precedents a aquest estudi sobre la immigració.	P.1
1.2.- Objectius del treball.	P.2
1.3.- Aspectes generals de la immigració.	P.2
1.3.1.- Factors que han contribuït als moviments migratoris.	P.3
1.3.2.- Classificació d'immigrants.	P.4
1.3.3.- Mare legislatiu.	P.5
1.3.4.- Política d'immigració.	P.6
1.4.- Metodologia.	P.6
1.4.1.- Dificultats inicials de la investigació.	P.6
1.4.2.- Mètode i tècniques.	P.8
- Annex al capítol. Fitxa.	
2.- <u>Panorama dels immigrants de tipus econòmic a Catalunya.</u>	P.11
2.1.- Nombre total d'immigrants.	P.12
2.2.- Distribució territorial a Catalunya.	P.13
2.3.- Distribució territorial segons les zones de naixement.	P.15
2.3.1.- Nord d'Àfrica.	P.16
2.3.2.- Resta d'Àfrica.	P.16
2.3.3.- Amèrica Llatina.	P.16
2.3.4.- Portugal.	P.17
2.3.5.- Països de l'Est.	P.17
2.3.6.- Àsia.	P.17
2.3.7.- Pròxim Orient.	P.17
2.4.- Característiques generals dels immigrants.	P.18
2.4.1.- Sexe.	P.18
2.4.2.- Edat.	P.20
2.4.3.- Estat civil.	P.22
2.4.4.- Nacionalitat.	P.23
2.4.5.- Nivell d'instrucció.	P.24
2.4.6.- Resum.	P.27

. Amèrica Llatina.	P.27
. Nord d'Àfrica.	P.27
. Àsia.	P.28
. Resta d'Àfrica.	P.28
. Portugal.	P.28
. Països de l'Est.	P.29
. Pròxim Orient.	P.29
- Annex al capítol. Situació legal segons la regularització de l'any 1991.	P.30
3.- <u>Perfil dels immigrants estrangers atesos des de les Diòcesis.</u>	P.31
3.1.- El procés migratori.	P.31
3.2.- Elecció lloc de residència.	P.33
3.3.- Característiques sòcio-demogràfiques dels immigrants.	P.34
3.3.1.- Nombre total d'immigrants.	P.35
3.3.2.- Sexe i edat.	P.36
3.3.3.- Estat civil i convivència.	P.38
3.3.4.- Situació legal i nacionalitat.	P.40
3.4.- Distribució territorial a Catalunya.	P.42
3.4.1.- Diòcesis de Barcelona i Girona.	P.42
3.4.2.- Diòcesis de Lleida i Vic.	P.44
3.4.3.- Resta de Diòcesis catalanes.	P.45
3.5.- Distribució territorial segons el continent de procedència.	P.47
3.5.1.- Àfrica.	P.47
3.5.2.- Àsia.	P.48
3.5.3.- Amèrica.	P.48
3.5.4.- Europa.	P.48
3.6.- Resum.	P.49
3.6.1.- Diòcesi de Girona.	P.49
3.6.2.- Diòcesi de Barcelona.	P.49
3.6.3.- Diòcesi de Vic.	P.50
3.6.4.- Diòcesi de Lleida.	P.50
3.6.5.- Diòcesi de Tarragona.	P.50
3.6.6.- Diòcesi de Tortosa.	P.50
3.6.7.- Diòcesi de la Seu d'Urgell.	P.51
3.6.8.- Diòcesi de Solsona.	P.51

4.- <u>El treball social.</u>	P.52
4.1.- Demandes i problemàtica social.	P.52
4.1.1.- Nombre total de demandes i problemes socials.	P.52
4.1.2.- Demandes i problemes socials segons el continent de procedència.	
4.1.3.- Demandes d'informació i assessorament. Problemes de legalitat.	P.54
4.1.4.- El menjar, els diners i el treball.	P.56
4.1.5.- L'habitatge.	P.59
4.1.6.- Àmbit familiar.	P.61
4.1.7.- Demandes i problemes sanitaris.	P.64
4.2.- Els recursos socials.	P.66
4.2.1.- Diòcesi de Barcelona.	P.67
4.2.2.- Diòcesi de Girona.	P.68
4.2.3.- Diòcesi de Lleida.	P.69
4.2.4.- Diòcesi de la Seu d'Urgell.	P.69
4.2.5.- Diòcesi de Solsona.	P.69
4.2.6.- Diòcesi de Tarragona.	P.70
4.2.7.- Diòcesi de Tortosa.	P.70
4.2.8.- Diòcesi de Vic.	P.70
5.- <u>La situació laboral dels immigrants.</u>	P.72
5.1.- Situació laboral i ocupació. Perspectiva quantitativa.	P.73
5.2.- Situació laboral dels immigrants a partir de les dades de les Diòcesis.	P.77
5.3.- Itineraris laborals.	P.79
5.3.1.- Expectatives laborals.	P.82
5.3.2.- Tipus de treballs.	P.82
5.3.3.- Condicionants en l'elecció d'un treball.	P.83
5.3.4.- Formes d'obtenir un treball.	P.84
5.3.5.- Evolució ocupacional dels immigrants.	P.85
5.3.6.- Treball amb contracte laboral.	P.86
5.3.7.- Treballs en l'economia submergida.	P.87
5.3.8.- Condicions laborals: el sou i la categoria laboral.	P.88
5.3.9.- Formació laboral.	P.89
5.3.10.- Subsidi d'atur.	P.90
6.- <u>Conclusions.</u>	P.91

Relació de persones que han col.laborat a l'estudi

Bibliografia consultada

PRESENTACIÓ

No fa gaires anys, principalment a finals de la dècada dels anys 50 i tota la dels 60, el fet immigratori a Catalunya va ser objecte de molts estudis des de les diferents perspectives de les ciències socials.

En aquest període la societat catalana va viure una forta transformació, amb tot l'ampli ventall de problemes socials que aquestes transformacions comporten. Només cal que recordem el creixement anàrquic i desordenat de les grans àrees suburbials de la metròpolis barcelonina i de moltes altres ciutats industrials. Fins fa ben poc aquest era un problema molt viu, i avui encara podríem trobar més d'un exemple. La dimensió del problema no es quedava exclusivament en reflexions teòriques. La problemàtica afectava directament a persones i col·lectius humans que demanaven amb urgència un treball social que, a més de solucionar les mancances més immediates, fos capaç d'endegar un treball de promoció i integració a la dinàmica social normal. Va ser l'època en què el Treball Social Comunitari es va posar a primera línia, ja que en aquells moments era l'instrument més vàlid per reivindicar el millorament de tot un entorn que fes possible la normalització de la vida social i humana de les persones. Sense cap mena de dubte molts dels estudis sobre la immigració d'aquells moments varen aportar elements vàlids per anar reestructurant i consolidant el tipus de treball social més adequat per a cada lloc i per a cada moment.

A les darreries de la dècada dels anys 80, un altre tipus d'immigració posa, també damunt la taula, tota una problemàtica que moltes vegades se'n escapa de les mans. Es tracta de la immigració dita del Tercer Món. Si fem una mica de memòria no és una novetat d'aquesta dècada dels 90. Si ho recordem, és a l'any 1985 que es promulga la Llei d'Estrangeria, signe inequívoc que era una qüestió que començava a preocupar.

L'estudi que teniu a les mans "APROXIMACIÓ ALS IMMIGRANTS ESTRANGERS ATESOS DES DE LES DIÒCESIS CATALANES", com molt bé s'esmenta en les primeres pàgines de l'estudi, no és ni el primer ni l'únic que s'ha fet sobre aquest tema. Com va passar anteriorment, des de les diferents ciències socials i incidint en diferents aspectes, s'han publicat informes i estudis, s'han portat a terme jornades, seminaris i debats sobre el fet de la immigració del Tercer Món. Això és signe evident d'una problemàtica que aquesta immigració posa damunt la taula i que preocupa a diferents estaments de la nostra societat, des de l'Administració Pública fins al ciutadà normal i corrent. Però enmig de tot això, la majoria de vegades, es contempla el fet des d'una torre d'ivori i s'oblida que hi ha unes persones que pateixen uns problemes concrets que no els permet viure amb un mínim de dignitat.

Hi ha uns aspectes concrets que són els que més sobresurten i que omplen les notícies referents a aquest col·lectiu d'immigrants del Tercer Món. Durant uns anys va ser notícia tot el que feia referència a la Llei d'Estrangeria amb tota la problemàtica que això va comportar, però ha deixat d'ésser notícia i ha passat a ser el problema que, d'una manera ja amagada, pateixen moltes de les persones afectades per aquesta llei. Actualment s'està revisant el reglament d'aplicació de la Llei d'Estrangeria.

El que segurament encara es mou a primera pàgina, és tota la qüestió de la "multiculturalitat", com a fenomen que s'està produint a la societat catalana. Aquesta és una qüestió que per alguns sectors pot tenir una dimensió més política que social, ja que hi entra en joc tot el que fa referència a la identitat i cultura del poble català, etc...sense pensar que és un aspecte que també afecta, i molt, a la normalització humana i social del col·lectiu immigrant. És en aquest àmbit on podríem situar les notícies que de tant en tant apareixen a la premsa i que parlen d'actes violents de xenofòbia i racisme, signes evidents d'una imatge que una part de la nostra societat té d'aquest col·lectiu.

El que cal tenir molt present i que s'oblida moltes vegades, és la dimensió social dels problemes que pateixen aquests col·lectius i que realment no són diferents dels dels altres col·lectius marginats que són objecte d'atenció per part dels professionals del treball social: habitatge, mancances econòmiques, etc... i tot això agreujat per la seva situació "d'estrangers" i en mots, casos "d'estrangers il·legals". Aquesta situació és la que freqüentment marca i defineix tota la problemàtica social d'aquest col·lectiu. La problemàtica "legal" i la problemàtica "social", en molts casos i en el col·lectiu concret que ens ocupa, és com el gos que es mossega la cua. Díficilment es pot parlar de processos d'integració si la legalitat no hi ajuda.

El present estudi, a més de dibuixar la imatge que els immigrants presenten a Catalunya a partir de les dades "oficials", fa una anàlisi del col·lectiu atès pels organismes de les diferents diòcesis catalanes dedicats a atendre específicament a aquest col·lectiu, i quin ha estat el treball que s'ha fet. No hi ha dubte que pot ser un instrument molt vàlid per reflexionar sobre el que s'ha fet i com s'ha fet, quins han estat els problemes que han entorpit o afavorit aquesta actuació, a la vegada que aporta elements que poden ajudar a planificar mínimament una tasca de futur.

És aquí on rau la validesa i la utilitat del present estudi. D'una banda la informació que ens permet conèixer l'embalum i dimensionat del col·lectiu en les diferents zones de Catalunya, ens dóna a conèixer on es concentra bàsicament el col·lectiu. D'altra banda, l'actuació portada a terme des dels diferents organismes diocesans ens pot ajudar a valorar la incidència que aquesta tasca ha tingut. Hi ha un tercer element, o més ben dit, una tercera dimensió, que és del tot necessari per a la comprensió del que passa en la dinàmica de la vida quotidiana dels immigrants: com viuen ells la seva situació, com l'analitzen i quines són les seves perspectives de futur. Les entrevistes que s'han fet per elaborar aquesta part de l'estudi ens apropen a la realitat viscuda, que és determinant a l'hora de programar qualsevol tasca social. Les xifres són necessàries per saber per on ens movem, però a l'hora d'actuar cal conèixer la realitat que trepitgem.

Si aquest estudi ajuda a la revisió del que s'ha fet i aporta elements per planificar les accions futures, haurà acomplert el seu objectiu.

1.- INTRODUCCIÓ

En els darrers anys, els serveis socials de les Diòcesis catalanes han registrat un increment notable de persones immigrades estrangeres. Aquest esdeveniment no ha estat considerat un fet aïllat i puntual per part d'aquests organismes, sinó la manifestació real i tangible de la presència d'individus d'altres cultures amb una sèrie de necessitats i problemes socials. També altres institucions públiques i privades que treballen en el camp social han experimentat una situació semblant.

L'interès per la qüestió de la immigració no solament s'ha circumscrit en l'àmbit de l'atenció social. També, entre els mitjans de comunicació i la població, s'han suscitat tot tipus de comentaris i reaccions. Els mitjans de comunicació sobretot s'han encarregat de donar a conèixer alguns aspectes característics de la manera de pensar i actuar dels immigrants i, al mateix temps, han intentat detectar l'actitud i el grau d'acceptació de la població cap a les persones immigrades.

Per la seva banda, la població ha expressat diferents opinions respecte al fenomen migratori. En termes globals i sense pretendre realitzar una anàlisi minuciosa, els diversos parers de la població es poden agrupar des dels partidaris de destinar recursos que facilitin la integració d'aquestes persones a la societat de residència fins els que propugnen la seva expulsió immediata. Així doncs, la immigració és una temàtica d'actualitat que provoca tot tipus de comentaris i preocupacions entre els ciutadans i professionals relacionats amb la branca social.

1.1.- Precedents a aquest estudi sobre la immigració

A Catalunya, el fenomen de la immigració ha estat tractat des de diverses perspectives: estudis teòrics, recerques de caire pràctic, anàlisi de dades estadístiques¹. Tot i això, encara és molt gran el desconeixement de les característiques socio-demogràfiques d'aquest col·lectiu, els seus itineraris personals i laborals, i les seves intencions reals per establir-se en el territori on habiten.

L'any 1991, per iniciativa de Càritas Diocesana de Lleida, les tres Diòcesis situades a la província de Lleida (la Seu d'Urgell, Solsona i Lleida) dugueren a terme cadascuna un estudi sobre aquesta temàtica (A. Bacana Sanahuja, 1991; A. Domingo Serra, 1992 i C. López Torres, 1992). Aquestes primeres recerques proporcionaren dades sobre el perfil dels immigrants i la seva problemàtica social (laboral, de l'habitatge, sanitària,...), així com algunes propostes d'actuació encaminades a donar respostes a les necessitats plantejades pels immigrants.

No obstant això, les conclusions d'aquestes investigacions no es podien ratificar a nivell de tot el territori català, ja que només feien referència a una zona de l'interior de Catalunya, la província de Lleida, on l'agricultura té un pes específic molt important. D'altra banda, en aquests darrers anys, la situació socio-econòmica de Catalunya ha experimentat importants canvis (augment de les taxes d'atur, mesures policiaques molt estrictes pel que fa al control

---

¹ Consultar bibliografia al final del treball.

d'immigrants no legals,...) i, en conseqüència, la situació de moltes persones immigrades s'ha modificat.

1.2.- Objectius del treball

L'objectiu d'aquesta investigació no s'allunya excessivament dels primers estudis realitzats l'any 91. Pretén analitzar les característiques personals i familiars dels immigrants estrangers residents a Catalunya i procedents de països amb una situació econòmica més desfavorable que, durant l'any 1993, han demanat quelcom als serveis socials de dues entitats d'església: Càritas Diocesana i Comissió Diocesana de Migració. Entenem que l'immigrant econòmic és aquella persona que marxa del seu país per millorar la seva situació econòmica. És a dir, són persones que viuen en l'estretesa econòmica, la qual cosa no pressuposa que pateixin fam. En termes generals, aquesta situació afecta la majoria dels països de llatino-amèrica, de l'Àfrica, de l'Àsia i dels països de l'Est. També s'ha inclòs Portugal perquè la problemàtica i les característiques dels seus emigrats són molt semblants a la d'aquestes regions.²

A més a més dels trets personals i familiars, s'examinaran les necessitats i els problemes socials que s'aborden amb més freqüència des d'aquestes oficines socials i els recursos que s'utilitzen. Per altra part, aquesta recerca vol donar rellevància als aspectes relacionats amb la situació laboral de les persones immigrades, ja que el treball esdevé un element essencial per a la seva integració social. Sense un contracte laboral, els immigrants no tenen possibilitats d'iniciar els tràmits administratius per legalitzar la seva estada al país, és a dir, per sol·licitar el permís de residència; a no ser que un dels cònjuges posseeixi la targeta de residència i de treball, un contracte laboral i sol·liciti la reagrupació familiar. En aquest cas, la reagrupació familiar dóna dret a una targeta no laboral.

En definitiva, l'objectiu final consistirà a conèixer millor les necessitats reals dels immigrants i el treball social que hem fet amb ells, per tal de mantenir o reconduir l'acció de les Diòcesis.

1.3.- Aspectes generals de la immigració

Entenem que les migracions són els desplaçaments d'una persona o grup de persones des d'un lloc de residència a un altre, on s'estableixen de manera permanent o semipermanent. Tot i

---

² Els països que s'han contemplat són: Àsia (Afganistan, Bangladesh, Birmània, Corea del Nord, Corea del Sud, Filipines, Índia, Japó, Kambotja, Laos, Malàsia, Pakistan, Tailàndia, Xina i Vietnam); Centre-Amèrica (Belice, Costa Rica, Cuba, El Salvador, Guatemala, Haití, Honduras, Mèxic, Nicaragua, Panamà i República Dominicana); Nord d'Àfrica (Algèria, Egipte, Líbia, Marroc i Tunícia); Països de l'Est d'Europa (Albània, Bulgària, Hongria, Iugoslàvia, Polònia, Romania, Rússia i Xecoslovàquia); Portugal; Pròxim Orient (Àrabia Saudí, Iran, Iraq, Israel, Jordània, Kuwait, Líban, Oman, Síria, Turquia, Unió dels Emirats Àrabs i Yemen); Rest d'Àfrica (Angola, Berin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Camerún, Congo, Costa d'Ivori, Etiòpia, Gabón, Gàmbia, Ghana, Guinea, Guinea Bissau, Guinea Equatorial, Kenia, Liberia, Madagascar, Malawi, Mali, Mauritània, Mozambic, Namíbia, Níger, Nigèria, República Centro-Africana, República Sud-Africana, Ruanda, Senegal, Serra Lleona, Somàlia, Sudàn, Tanzània, Togo, Uganda, Xad, Zaire, Zàmbia i Zimbaue); i Sud-Amèrica (Argentina, Bolívia, Brasil, Colòmbia, Equador, Guyana, Guyana Francesa, Paraguai, Perú, Surinam, Uruguai, Veneçuela i Xile).

que aquesta definició especifica alguns dels aspectes més rellevants del fenomen migratori, som conscients del seu caràcter poc concret. Així doncs, alguns aspectes característics de les migracions, com ara la distància en què un desplaçament es pot considerar un trasllat migratori o bé el significat exacte del terme permanència, no queden suficientment precisats.

S'ha de tenir en compte que els moviments migratoris són molt més que el trasllat de la població d'una localitat a una altra, especialment les migracions que provenen de països no europeus. D'una banda, les persones arriben amb un bagatge cultural, ideològic i lingüístic diferent, cosa que pot dificultar la seva integració i accentuar la distància entre les dues comunitats. Aquest aspecte distintiu de cada cultura hauria d'estar present a l'hora de realitzar entrevistes i projectes d'intervenció social adreçats a les persones immigrades.

D'altra banda, el trajecte migratori no és un fet puntual en la vida de la persona. S'inicia quan l'individu pren la decisió de marxar del país de residència, independentment del motiu, però no sempre finalitza amb la travessia. Un cop arribat al destí, ha de resoldre problemes de tipus laboral, econòmic, legal i social que impedeixen una plena integració a la societat. Així doncs, la migració esdevé un fenomen complex que s'ha de considerar des de diferents perspectives.

1.3.1.- Factors que han contribuït als moviments migratoris

Una multiplicitat de factors poden influir en les persones que prenen la decisió d'emigrar. Alguns d'aquests elements són de tipus estructural i altres motivats per qüestions personals. En el segle passat, Ravenstein ja explicava les raons d'aquest fenomen en un escrit sobre les Lleis de l'Emigració¹. Diferenciava entre les causes que provoquen la sortida de les persones del seu lloc de naixement (push) i els motius que susciten l'elecció d'un indret determinat (pull).

En el pla estructural, la distribució desigual dels recursos econòmics entre els diferents països del món ha estat considerada la causa primordial que afavoreix els moviments migratoris. Mentre que els països de l'anomenat tercer món han multiplicat molt poc els recursos materials en relació al nombre d'habitants, la resta de regions ha sofert un gran creixement econòmic. Pels primers, aquesta situació ha generat greus problemes de subsistència que han repercutit en l'emigració d'un important contingent de la població.

Generalment, aquesta emigració s'ha dirigit cap als països amb una situació econòmica favorable, un fort desenvolupament industrial i que necessitaven persones joves en edat de treballar (C. Solé; E. Herrero, 1991:14). En aquest sentit, Catalunya es pot englobar dins d'aquests països on l'escassetat de mà d'obra s'ha resolt amb la vinguda de persones forànies. Primer, als anys 60, foren individus d'altres indrets d'Espanya i, actualment, d'altres països, sobretot del tercer món. En definitiva, el desenvolupament del capitalisme afavoreix i potencia el fenomen migratori.

---

¹ "The laws of immigration", Journal of the Royal Statistical, núm 48 i núm. 52, 1889. Citat a la Diputació de Barcelona, Informe sobre el treball social amb immigrants estrangers a la província de Barcelona, p.17.

A banda de l'aspecte econòmic, cal tenir present altres raons de tipus demogràfic, polític i social que incideixen en els moviments migratoris⁴. Demogràficament, per exemple a Europa, especialment després de la II Guerra mundial, es dona una situació de manca de persones en edat laboral mentre que els països del tercer món tenen excedents. De tota manera, aquesta conjuntura no dura gaires anys, ja que les taxes relatives a la població activa dels països europeus augmentaren ràpidament i, en aquests moments, abunden les persones sense feina.

Les motivacions de tipus polític i la guerra també originen una part important de les migracions amb desplaçaments de milers de persones. El cas de la guerra a l'ex-iugoslàvia n'és un exemple ben recent. Finalment, respecte als motius socio-culturals, sobresurten el fet de cursar estudis tècnics i superiors, l'atracció del model de vida europeu transmès per la influència de la ràdio i la TV, la reducció de les distàncies a causa del avenços en els mitjans de transport⁵, etc...

1.3.2.- Classificació immigrants

Moltes de les actuacions de l'administració pública han definit l'immigrant exclusivament des d'una òptica jurídica, la qual cosa suposa classificar aquests individus en dos grups: els que viuen legals o regulars al país i que reclamen poca intervenció dels serveis socials; i els il·legals o irregulars i que formulen demandes constants als serveis socials. Formarien part d'aquest primer grup, les persones que posseeixen tots els documents exigits pel país on resideixen i amb un treball estable. Per contra, en el segon grup hi hauria els individus sense permís de residència i que treballen en l'economia submergida.

Pertànyer a un grup o un altre implica ser considerat o no un ciutadà amb plens drets i, al mateix temps, poder accedir o no a un seguit de recursos socials. La majoria dels serveis socials dels ajuntaments només garanteixen l'atenció de les persones que disposen del permís de residència. No així les organitzacions no governamentals que atenen a totes les persones, independentment de la seva situació legal i personal. De tota manera, cal assenyalar que la pertinença a un o altre grup no és definitiva. Un canvi en la situació laboral de les persones, per exemple, passar de tenir feina fixa a l'atur, pot comportar canvis en la seva situació jurídica i, en conseqüència, ser exclosos de determinats beneficis.

Ara bé, la classificació de les persones immigrades en funció de les seves circumstàncies jurídiques ha rebut algunes crítiques al no tenir en compte l'individu en la seva globalitat. Així, Miguel Ángel de la Prada es partidari de construir una tipologia a partir d'aspectes socio-econòmics, històries i polítiques (M.A.de la Prada, 1992:229-232). Per aquest autor, s'hauria de contemplar la següent divisió:

---

⁴ En els darrers anys, però, l'economia no ha estat considerada el factor preeminent dels moviments migratoris, encara que la seva influència continua essent molt gran.

Les raons d'ordre socio cultural són exposades per Vicenç Fisas (1994:15).

- immigrants assentats: persones amb una situació econòmica relativament estable. El fet d'emigrar és el resultat d'una decisió personal no condicionada per les necessitats materials o la persecució política.
- immigrants econòmics: la fam, la pobresa, la manca de treball o el desig de millorar la seva situació econòmica motiven l'emigració d'aquestes persones cap a altres països que ofereixin possibilitats de millorar el seu nivell de vida o acumular uns estalvis. Fonamentalment, procedeixen de països del tercer món.
- exiliats polítics.

En aquesta classificació, tot i que els elements de tipus legal tenen la seva importància, no són determinants a l'hora d'encasellar les persones i queden en un segon terme.

1.3.3.- Marc legislatiu

A Espanya, el parlament espanyol té la potestat per legislar i executar qualsevol aspecte relacionat amb la immigració. És qui estableix les condicions d'entrada, sortida i permanència d'estrangers; determina la política d'immigració i emigració; i institueix els termes del dret d'asil i la nacionalitat. Així doncs, ara per ara, en matèria d'estrangeria no existeixen competències traspassades a les Comunitats Autònomes. Tot i així, la Generalitat de Catalunya pot dur a terme actuacions en matèria d'ensenyament, cultura, assistència social, joventut, promoció a la dona i sanitat (Generalitat de Catalunya, 1994:62).

Les matèries legislatives referents a la immigració estan emmarcades a grans trets a la Constitució de 1978. Posteriorment es registren, el juliol de 1985, a la llei orgànica "sobre derechos y libertades de los extranjeros en España", comunament anomenada llei d'estrangeria, la qual desenvolupa de manera explícita els drets fonamentals dels estrangers⁶. Aquesta llei tracta del règim d'entrada, residència o sortida dels immigrants i del seu dret al treball. Un any més tard s'aprova el reglament d'execució d'aquesta llei⁷. Aquest reglament, però desenvolupa de manera restrictiva la llei i no ha donat una resposta als problemes plantejats pels immigrants i ha rebut moltes crítiques, sobretot per part dels propis col·lectius d'immigrants i d'organitzacions no governamentals pel fet d'emfasitzar els aspectes de control.

La Llei estableix que una persona estrangera serà considerada un resident legal al territori espanyol quan obtingui el permís de residència. Si vol exercir una activitat professional haurà de sol·licitar el permís de treball, que només es concedeix quan queda demostrat que no hi ha treballadors espanyols aturats de la branca laboral on ha demanat treballar la persona immigrada. En canvi, la manca de mà d'obra

---

⁶ Llei orgànica 7/1985 d'1 de juliol.

⁷ Reglament d'execució de la llei orgànica 7/1985 d'1 de juliol.

espanyola en alguna activitat laboral o en un territori concret sempre serà motiu d'atorgament del permís de treball a l'immigrant. De tota manera, cal tenir present que el fet de ser un resident legal no comporta tenir els mateixos drets que un ciutadà espanyol (no tenen dret a vot a certes prestacions socials).

Un cop aprovada la llei d'estrangeria, s'oferí als immigrants la possibilitat de regularitzar la seva situació durant l'any 1987. Uns anys més tard, el 7 de juny de 1991, el Consell de Ministres aprovà una nova regularització de les persones immigrants que residien il·legalment a Espanya. Tot i que ambdues regularitzacions permeten legalitzar la situació d'un nombre considerable de persones, la temporalitat dels permisos que donen dret a la residència legal (1 any) i l'aplicació restrictiva de la llei comporten que moltes persones no puguin mantenir la seva situació regular.

1.3.4.- Política d'immigració

Les polítiques d'immigració vigents a cada país depenen de la seva situació socio-econòmica i de la ideologia del partit que governa. En conseqüència, a Europa, no hi ha un consens en matèria d'immigració. Tot i així, s'observa una tendència a la convergència en les polítiques relatives a la immigració a la majoria dels països de la Unió Europea, especialment en els darrers anys.

Després de la II Guerra mundial, període de gran desenvolupament econòmic dels països europeus, es donà una obertura de fronteres. D'ençà dels anys setanta, la crisi econòmica, els canvis en les necessitats de mà d'obra a causa del desenvolupament tecnològic, la permanència prolongada d'immigrants,... ha provocat una transformació en la conjuntura del fenomen migratori. Davant d'aquesta nova situació, els governs europeus s'han replantejat llurs polítiques relatives a la immigració, aplicant mesures que afavorien la restricció d'entrada d'immigrants a tots els països de la Comunitat.

La majoria de les polítiques d'immigració europees incideixen sobre dos aspectes:

- el control de fluxes migratoris (regulació de les entrades i sortides de les persones).
- la integració dels immigrants a la societat.

No tothom està conforme amb l'actual política de restricció d'arribada d'immigrants. Livi-Bacci propugna l'obertura d'Europa a la immigració, encara que expressa la impossibilitat de plantejar, avui per avui, una política d'obertura total (M. Livi-Bacci, 1991:34). La seva opinió està fonamentada, principalment, en raons de tipus demogràfic. Creu que les taxes d'envelliment de la població i l'estancament demogràfic d'Europa haurien de justificar un canvi en la política actual dels governs.

1.4.- Metodologia

1.4.1.- Dificultats inicials de la investigació

Qualsevol treball d'investigació s'ha d'ajustar a les pautes, intencions i possibilitats de l'empresa contractant. És a dir, que, d'entrada, existeixen unes limitacions derivades

del pressupost assignat, del temps de durada i dels objectius a complir. A més a més d'aquests condicionants implícits en qualsevol recerca, s'han donat dos factors que han influït en la tasca de la recollida d'informació. Són els següents:

En primer lloc, l'obtenció de dades estadístiques sobre els immigrants referides a les Diòcesis. L'Església no disposa d'un cens estadístic uniformat per a tot el territori català, cosa per la qual s'ha de recórrer a la informació que faciliten les entitats públiques, i això suposa alguns inconvenients. Les xifres estadístiques que proporcionen aquestes institucions no s'ajusten als límits territorials eclesiàstics, especialment a les Diòcesis de Lleida i Tortosa, on una part del seu territori forma part de les Comunitats Autònomes de València i Aragó.

Així doncs, calcular amb exactitud el nombre i les característiques socio-demogràfiques dels immigrants que resideixen a cada una de les Diòcesis catalanes a partir dels recomptes dels estaments "oficials" resulta una tasca pràcticament impossible. Per aquesta raó, s'ha optat per facilitar una panoràmica general del fenomen de la immigració amb les referències subministrades en el cens de població de 1991, encara que determinades zones de les Diòcesis de Tortosa i Lleida no estiguin representades⁸.

D'altra banda, s'afegeix la dificultat de la localització d'alguns immigrants, sobretot dels que no tenen la situació legal resolta. Aquestes persones tenen por de ser detingudes i expulsades cap al seu país a causa de l'enduriment de la política d'estrangers que s'ha produït en els darrers anys. Per això, moltes d'elles viuen amagades de la vida pública.

En segon lloc, no hi ha una organització comuna de totes les Diòcesis en matèria d'atenció als immigrants a Catalunya. Tot i que majoritàriament, els immigrants són atesos des de les Càritas Diocesanes, a Tarragona es fa per mitjà de la Comissió Diocesana de Migració. A més de l'existència de dues entitats d'església que es preocupen per un mateix grup de persones, dins de les Càritas Diocesanes es poden apreciar diferents formes de funcionar: els que potencien el treball des de l'àmbit parroquial i els que actuen des de l'estructura diocesana.

Fonamentalment, aquestes diferències s'originen al funcionar cada bisbat de manera independent, encara que comparteixen uns objectius de caràcter general semblant. Aquesta diversitat proporciona una gran riquesa sobre les maneres d'entendre, organitzar i dur a terme l'acció social, però, al mateix temps, pressuposa abordar situacions de gran complexitat. En alguns bisbats s'han hagut d'entrevistar els grups parroquials més significatius i els responsables del programa de migracions, en altres només s'ha conversat amb els coordinadors tècnics...

---

⁸ De tota manera, cal especificar que les zones d'aquestes Diòcesis s'han tingut en compte a tota la resta del treball, ja sigui en el moment d'analitzar les peculiaritats dels immigrants atesos des d'aquestes entitats d'església o en la descripció dels projectes socials que es duen a terme cara al mencionat col·lectiu.

1.4.2.- Mètode i tècniques

Trobar un mètode que permeti analitzar el fenomen migratori en la seva totalitat és difícil, ja que, com d'altres aspectes de la realitat social, és molt complex. A més a més de la diversitat de circumstàncies personals que presenten els immigrants, hi ha la qüestió de la diversitat de les fonts a consultar i la poca fiabilitat d'alguna d'elles.

Per aquest motiu, la recerca ha estat plantejada des d'una doble perspectiva metodològica. Una primera, considerar que el fet migratori no és un succés aïllat i puntual en la vida d'una persona, sinó que forma part del seu itinerari personal. Comença en el moment que va prendre la decisió de marxar, les raons, el viatge en si, l'arribada i la seva integració, encara que en aquest treball ens centrarem en les conseqüències d'aquesta decisió.

La segona, incorporar una visió quantitativa i qualitativa que permeti d'obtenir una visió global del fenomen migratori, donada la seva complexitat. Les dades quantitatives marquen tendències i la perspectiva qualitativa ens permet aprofundir en aspectes que no queden suficientment reflectits a les dades estadístiques, com ara explicacions que els mateixos immigrants donen sobre el seu procés migratori, els problemes amb què es troben, etc...

Les tècniques que s'han utilitzat són les següents:

- La prospecció bibliogràfica. Encaminada a conèixer els estudis que en els darrers anys han tractat el tema i els diferents aspectes que s'hi contemplen. L'anàlisi bibliogràfica aporta abundant informació i permet orientar la pròpia investigació tenint en compte els resultats assolits en altres recerques.
- Anàlisi de les fonts estadístiques. En aquest cas, permet d'obtenir dades quantitatives del perfil socio-demogràfic dels immigrants (sexe, edat, nivell d'estudis,...). Com ja s'ha comentat anteriorment, al haver-hi diverses entitats que proporcionen xifres sobre els immigrants (Direcció General de Migracions, Ministeri de Treball, Ministeri de Justícia, Direcció General de la Policia...) i davant la impossibilitat de treballar amb totes, s'ha optat per examinar el cens de població de 1991. L'Institut d'Estadística de la Generalitat de Catalunya ens facilità les dades del cens, per comarques i zones, de naixement, del sexe, l'edat, l'estat civil, la nacionalitat, el nivell d'estudis i la situació laboral de les persones immigrades objecte d'aquesta investigació.

Això no obstant, tal i com manifesta el Colectivo Ioé, avui per avui, les dades de les fonts estadístiques oficials mostren només una part del fenomen de la immigració: el de les persones en situació regular (Colectivo Ioé, 1992:15).

- Anàlisi dels expedients socials. Els serveis socials diocesans disposen d'un valuós fitxer social que no pot ser desestimat en un treball d'aquestes característiques. Habitualment, aquestes entitats enregistren dades concretes sobre la situació de les persones que sol·liciten ajuda als serveis socials.

L'anàlisi d'aquests expedients socials té la finalitat d'obtenir dades personals dels immigrants (sexe, edat, lloc de naixement, estat civil i nacionalitat), així com la cobertura sanitària, els estudis, la situació legal i laboral. També permet d'indagar sobre les qüestions més específiques del treball social (demandes i problemàtica social detectada pels treballadors socials).

La informació d'algunes Diòcesis (Barcelona, Girona i Vic) s'ha rebut en suport informàtic. Per contra, a Lleida, la Seu d'Urgell, Solsona, Tarragona i Tortosa, les dades s'han recollit manualment a partir d'una fitxa codificada⁹. La selecció dels expedients socials adequats als objectius de la investigació s'ha dut a terme a partir de dos criteris:

- s'ha considerat que un immigrant per raons econòmiques és la persona que ha nascut en un altre país i resideix de manera permanent a Catalunya, independentment de la seva nacionalitat i del temps que porten aquí.
- s'han tingut en compte tant les persones immigrades que demanaven quelcom per primera vegada als serveis socials com aquelles que ja eren conegudes i s'havia fet alguna actuació durant el 93.

Pel que fa al seu buidat, els criteris han estat els següents:

- s'han analitzat els casos actius de 1993, tant si es tractava de casos de seguiment com si eren atencions puntuals. És a dir, els expedients oberts durant el mencionat any, o bé en anys anteriors si s'havia dut a terme alguna actuació en el 93.
- per cada expedient social s'ha obert una fitxa codificada i les dades que s'han anotat a la fitxa són les més recents en el temps. Per exemple, si una persona passava de ser soltera a ser casada es feia constar el seu últim estat civil.

Tot i que l'expedient social és un instrument de gran riquesa, el seu ús ha tingut algunes limitacions en aquesta recerca. Sovint, probablement per manca de temps dels treballadors socials, les dades no estaven actualitzades i no hi constaven els darrers esdeveniments de la vida de les persones. D'altra banda, la utilització d'una informació que ha estat recollida amb una finalitat diferent a la de la investigació té els seus inconvenients, ja que no sempre totes les dades d'interès per a l'estudi queden reflectides amb la mateixa precisió. En part, aquesta investigació s'ha vist afectada per aquestes dues circumstàncies i, per això, són molt elevades les respostes "no se sap". Per tot això, els resultats d'aquest apartat s'han d'examinar amb una certa prevenció: més que aportar informació minuciosa sobre la realitat d'aquests immigrants,

---

⁹ En moltes ocasions, ha estat una tasca lenta i feixuga perquè s'havia de llegir tot l'expedient per contestar adequadament a cada una de les preguntes. Vegeu una mostra de la fitxa al final del capítol.

proporcionen referències de caire general.

- Entrevistes personals en profunditat. S'han realitzat dos tipus d'entrevistes en profunditat. En primer lloc, s'han entrevistat els responsables o les persones vinculades directament als serveis socials diocesans. En aquestes converses, s'han indagat temes relacionats amb el treball social: demandes i problemes més usuals, descripció de recursos i experiències més rellevants, tipus de relació que mantenen els immigrants amb els serveis d'atenció social,...

En segon lloc, s'han entrevistat un total de 15 persones immigrades que han connectat amb aquestes institucions. Els punts principals de l'entrevista giraven entorn al procés migratori, el treball, la família, els estudis, la situació econòmica i l'habitatge. A partir dels resultats estadístics dels individus atesos a les Diòcesis catalanes, es confeccionà una mostra representativa de les característiques dels immigrants a entrevistar. La mostra combinava diverses variables: el nombre de persones ateses a cada Diòcesi, el lloc de naixement dels immigrants, el sexe i la situació laboral.

Totes les entrevistes han estat semi-dirigides a partir d'un guió temàtic. Aquest guió servia de pauta a l'entrevistador al contenir els diversos aspectes que havien de ser tractats durant l'entrevista. Com que es partia d'un esquema comú, s'han aconseguit informacions sobre unes mateixes qüestions, cosa que ha permès estandaritzar les dades i establir comparacions entre les diferents opinions expressades.

DIOCESEI:

Nom de la persona que omple la fitxa:

Nº d'Expedient:

Any 1er. contacte:

Localitat:

Núm e r o	S e x e	E d a t	Lloc Naixement		Nacionalitat	Estat Civil	Parentiu	Cobertura Sanitària	Estudis			Coneixement llengua		Situació legal	Situació laboral	Occupació
			Pais	Continent					Acabats	No acabats	En curs	Català	Castella			
1							0									
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																

Convivència	Tipus Habitatge	Demandes	Altres demandes:
Idioma	Règim Timença	Problemes	Altres problemes:

Observacions:

Fitxa

Font: Càritas de Barcelona

2.- PANORAMA DELS IMMIGRANTS DE TIPUS ECONÒMIC A CATALUNYA

Oferir un panorama dels immigrants per motius econòmics és la finalitat d'aquest apartat. La idea consisteix a esbossar els trets sòcio-demogràfics d'aquest col·lectiu, de manera que proporcionin un context general en el qual emmarcar les dades resultants de les altres parts del treball. Així doncs, la nostra intenció no consisteix a aportar informació detallada, sinó una perspectiva de caire global. En concret, es tractarà la ubicació territorial dels immigrants, tenint com a punt de referència la comarca. També, s'analitzarà el sexe, l'edat, l'estat civil, la nacionalitat i el nivell d'estudis.

En aquest treball, s'ha considerat que la persona immigrant estrangera és la que resideix a Catalunya, independentment de la seva nacionalitat. L'adopció d'aquest criteri permet assolir una visió més àmplia del fenomen migratori, ja que contempla tots els individus que, per diverses raons, han decidit emprendre el trajecte migratori¹⁰. Aquestes persones poden tenir o haver tingut problemes i dificultats similars. En definitiva, hi ha l'interès per mostrar que el fet d'emigrar va molt més enllà d'esdevenir un succés puntual en la vida de les persones i que no es pot concebre solament sota criteris estrictament legals.

L'anàlisi s'ha realitzat, fonamentalment, a partir de les xifres del cens de població de 1991, que ens ha facilitat l'Institut d'Estadística de la Generalitat de Catalunya. Tot i que l'objectiu d'un cens de població és enregistrar totes les persones residents al país, al marge de la seva situació legal, aquest propòsit no s'acompleix sempre. Els mateixos Ajuntaments posen traves de tipus administratiu que priven a les persones d'empadronar-se, com ara demanar el permís de residència. Per la seva banda, moltes persones immigrades tenen por de figurar en un registre al no tenir regularitzada la seva situació i, per això, no s'inscriuen al cens. Sovint, tampoc no hi ha una garantia absoluta que s'empadronin els individus que posseeixen la documentació requerida pel Govern. Així, encara que el cens de població és una font estadística vàlida, presenta algunes limitacions que fan prendre les seves dades amb precaució¹¹. Per aquesta raó, els números concloents d'aquest apartat no reflecteixen la totalitat de la realitat, només assenyalen tendències globals.

Respecte al comentari de les dades de cada una de les seccions, s'ha estructurat de la següent manera. Primer, es presenten els percentatges totals i, després, els resultats a partir de les zones geogràfiques de naixement dels immigrants. En cada un d'aquests blocs, s'ha utilitzat la comarca com a unitat d'anàlisi sempre que ha estat possible. D'altra banda, cal especificar que els múltiples països d'on provenen els immigrants s'han agrupat per zones geogràfiques per tal de facilitar el seu estudi. S'han concretat les següents àrees: Nord d'Àfrica, resta d'Àfrica, Amèrica Llatina (diferenciant en alguns casos entre centre i sud amèrica), Àsia, Pròxim Orient, Països de l'Est i Portugal.

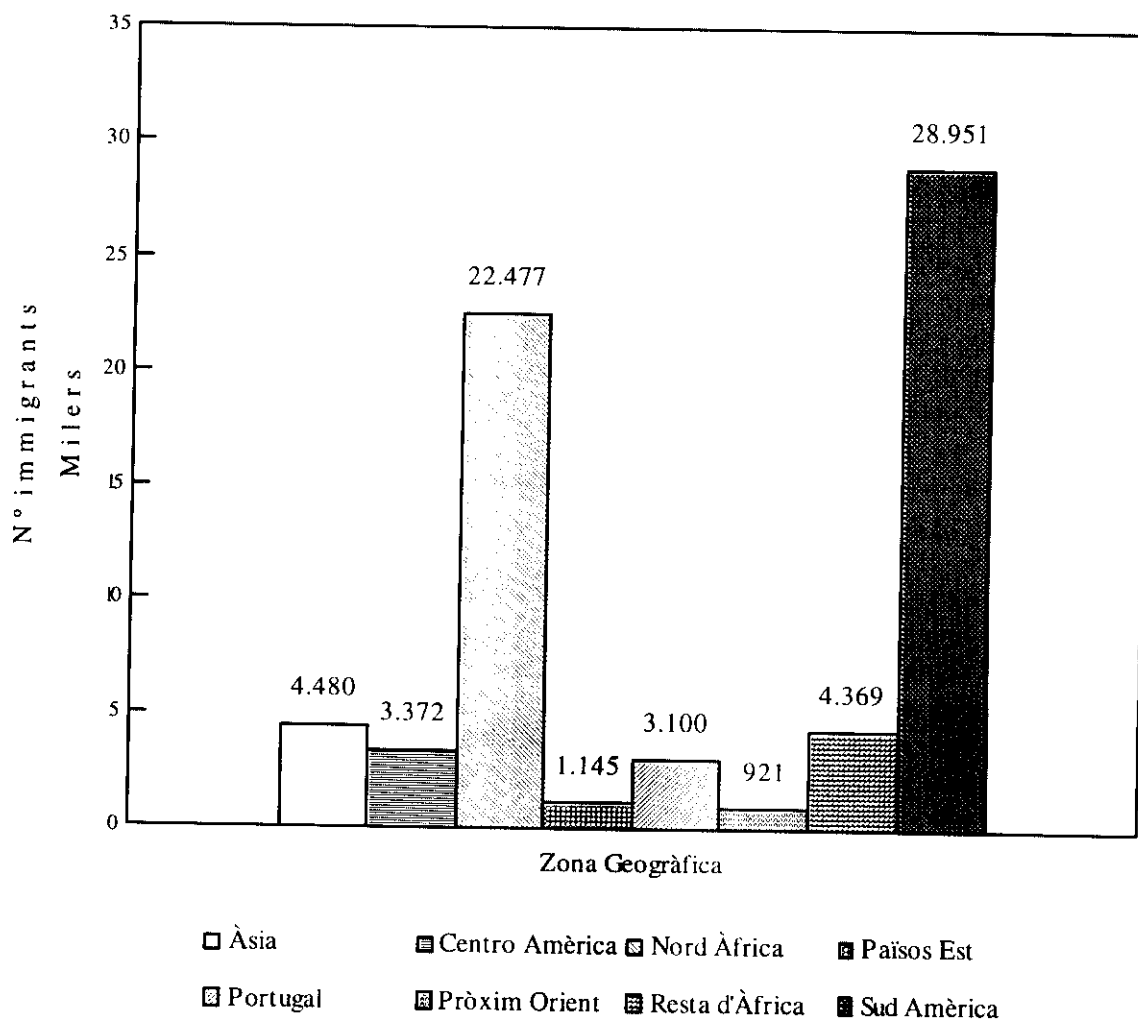
¹⁰ Tot i amb això, cal destacar que a efectes legals una persona amb nacionalitat espanyola no és definida com un estranger.

¹¹ En aquest sentit, el *Colectivo Ioc* (1992: 18-20) analitza de manera exhaustiva les limitacions d'aquestes dades estadístiques.

2.1.- Nombre total d'immigrants

A Catalunya, segons el cens de 1991, hi ha un total de 68.815 persones immigrades estrangeres de tipus econòmic. Aquesta xifra representa l'1,13% del total de la població de dret¹².

Dos col·lectius d'immigrants predominen amb diferència sobre la resta. El més nombrós és el d'Amèrica llatina amb 32.323 persones (46,97% del total d'immigrants), seguit del Nord d'Àfrica amb 22.477 persones (32,66%). Entre tots dos, sumen més de les tres quartes parts dels residents estrangers a Catalunya (79,63%). Els lligams històrics, culturals i familiars amb alguns països d'Amèrica llatina i la proximitat geogràfica del països del Nord d'Àfrica poden haver determinat l'elecció de Catalunya com a lloc de residència.

Gràfic núm. 1

Font: Cens de Població, 1991

¹² La població de dret és la suma de les persones que tenen fixada la seva residència en un municipi. Comprèn tant els residents presents com els absents en el moment de realitzar-se el cens.

En menor quantia, han arribat persones d'Àsia (4.480 individus que representen el 6,51% del total de la població immigrada), de la resta d'Àfrica (4.369 que signifiquen el 6,35%) i de Portugal (3.100 que suposen el 4,50%). La proporció és insignificant pel que fa als Països de l'Est (1.145 que comporten l'1,66%) i Pròxim Orient (921 i 1,34%).

2.2.- Distribució territorial a Catalunya

La població immigrada es distribueix de forma molt desigual a tot el territori català. Principalment es concentra a les zones urbanes, sobretot a Barcelona. Així, a la comarca del Barcelonès hi ha empadronats gairebé la meitat de tots el immigrants censats en el 91 (47,25%).

Generalment, les comarques properes i ben comunicades amb Barcelona registren els índexs de població més elevats després de Barcelona. Val a dir que aquestes zones han sofert en els darrers anys un gran creixement demogràfic i desenvolupament industrial, encara que l'agricultura continua tenint importància en alguna d'elles. Són el Baix Llobregat (amb un 10,22% dels immigrants), el Vallès Occidental (8,01%) i el Maresme (6,80%). Així doncs, en aquest espai -Barcelona i el seu entorn- resideixen les tres quartes parts d'immigrants assentats a Catalunya (72,28%).

Hi ha una segona àrea formada per les comarques que tenen entorn al 2% de persones immigrades. Totes elles sota la influència de la industrialització, el turisme i/o una agricultura intensiva. Dins d'aquest grup, es poden diferenciar tres nuclis:

- El nord-est de Catalunya amb el Baix Empordà (2,92%), l'Alt Empordà (2,88%), la Selva (2,44%) i el Gironès (2,08%).
- El sud-est de Catalunya amb el Tarragonès (2,12%).
- El Vallès Oriental (2,99%)

Finalment, hi ha una tercera zona integrada per un conjunt de comarques disseminades per tot Catalunya. Són el Bages (1,09%), el Baix Ebre (1,45%), el Garraf (1,17%), Osona (1,17%) i el Segrià (1,31%).

La resta de comarques catalanes presenten percentatges poc transcendentals i no superen l'1%.

Població de dret a Catalunya				
Comarca	Població	Total	Població	Immigrada
Alt Camp	34.016	0,56	117	0,17
Alt Empordà	90.755	1,50	1.983	2,88
Alt Penedès	69.863	1,15	448	0,65
Alt Urgell	19.010	0,31	95	0,14
Alta Ribagorça	3.514	0,06	11	0,02
Anoia	82.450	1,36	443	0,64
Bages	152.177	2,51	752	1,09
Baix Camp	131.599	2,17	1.001	1,45
Baix Ebre	64.645	1,07	263	0,38
Baix Empordà	89.930	1,48	2.006	2,92
Baix Llobregat	610.192	10,07	7.030	10,22
Baix Penedès	38.080	0,63	531	0,77
Barcelonès	2.302.137	37,99	32.512	47,25
Berguedà	38.965	0,64	271	0,39
Cerdanya	12.396	0,20	85	0,12
Conca de Barberà	18.001	0,30	65	0,09
Garraf	76.915	1,27	802	1,17
Garrigues	19.429	0,32	56	0,08
Garrotxa	46.060	0,76	297	0,43
Gironès	125.875	2,08	1.429	2,08
Maresme	293.103	4,84	4.679	6,80
Montsià	54.307	0,90	268	0,39
Noguera	34.782	0,57	209	0,30
Osona	117.442	1,94	802	1,17
Pallars Jussà	12.860	0,21	49	0,07
Pallars Sobirà	5.418	0,09	11	0,02
Pla d'Urgell	28.802	0,48	132	0,19
Pla de l'Estany	21.072	0,35	322	0,47
Priorat	9.475	0,16	45	0,07
Ribera d'Ebre	23.055	0,38	69	0,10
Ripollès	27.167	0,45	114	0,17
Segarra	17.040	0,28	78	0,11
Segrà	162.904	2,69	901	1,31
Selva	98.255	1,62	1.682	2,44
Solsonès	10.792	0,18	75	0,11
Tarragonès	155.881	2,57	1.461	2,12
Terra Alta	12.945	0,21	9	0,01
Urgell	29.789	0,49	105	0,15
Val d'Aran	6.184	0,10	41	0,06
Vallès Occidental	649.699	10,72	5.511	8,01
Vallès Oriental	262.513	4,33	2.055	2,99
TOTAL	6.059.494	100,00	68.815	100,00

Taula núm.1

Font: Cens de Població, 1991

2.3.- Distribució territorial segons les zones de naixement

L'anàlisi de les pautes d'assentament a partir de les zones de naixement dels immigrants no suposa alteracions substancials amb els resultats de la distribució territorial del total d'immigrants. Tots els immigrants de les diferents àrees geogràfiques s'instal·len preferentment a la comarca del Barcelonès. Aquest fenomen és especialment important entre les persones del Pròxim Orient i Àsia, les tres quartes parts de les quals viuen en aquesta comarca. Dels individus provinents dels Països de l'Est i d'Amèrica Llatina, més de la meitat habiten al Barcelonès i a les comarques veïnes (Baix Llobregat, Maresme i Vallès Occidental). També el Nord d'Àfrica i Portugal han escollit per viure Barcelona i el seus voltants, però destaquen uns nuclis de poblament importants a les comarques nord-orientals de Catalunya. Per acabar, les persones de la resta d'Àfrica es distribueixen principalment entre el Barcelonès, el Maresme i les comarques nord-orientals de Catalunya. A continuació, una explicació més detallada.

Comarca	Àsia		Centro- Amèrica		Nord d'Àfrica		Països Est		Portugal		Pròxim Orient		Resta d'Àfrica		Sud- Amèrica	
Alt Camp	7	0.16	10	0.30	31	0.14	3	0.26	10	0.32	1	0.11	6	0.14	49	0.17
Alt Empordà	46	1.03	35	1.04	1.352	6.02	24	2.10	104	3.35	8	0.87	95	2.17	319	1.10
Alt Penedès	14	0.31	34	1.01	205	0.91	3	0.26	15	0.48	3	0.33	12	0.27	162	0.56
Alt Urgell	3	0.07	10	0.30	19	0.08	2	0.17	20	0.65	0	0.00	5	0.11	36	0.12
Alta Ribagorça	0	0.00	0	0.00	1	0.00	0	0.00	9	0.29	0	0.00	0	0.00	1	0.00
Anoia	17	0.38	44	1.30	145	0.65	1	0.09	25	0.81	2	0.22	5	0.11	204	0.70
Bages	17	0.38	40	1.19	431	1.92	8	0.70	56	1.81	10	1.09	12	0.27	178	0.61
Baix Camp	33	0.74	29	0.86	433	1.93	28	2.45	63	2.03	6	0.65	47	1.08	362	1.25
Baix Ebre	23	0.51	16	0.47	69	0.31	7	0.61	18	0.58	5	0.54	18	0.41	107	0.37
Baix Empordà	60	1.34	70	2.08	1.405	6.25	22	1.92	44	1.42	9	0.98	93	2.13	303	1.05
Baix Llobregat	178	3.97	291	8.63	3.155	14.04	68	5.94	304	9.81	59	6.41	155	3.55	2.820	9.74
Baix Penedès	11	0.25	24	0.71	255	1.13	29	2.53	17	0.55	5	0.54	3	0.07	187	0.65
Barcelonès	3.356	74.91	1.753	51.99	7.665	34.10	673	58.78	1.144	36.90	636	69.06	1.184	27.1	16.101	55.61
Berguedà	6	0.13	8	0.24	147	0.65	1	0.09	30	0.97	1	0.11	1	0.02	77	0.27
Cerdanya	1	0.02	2	0.06	16	0.07	4	0.35	31	1.00	1	0.11	0	0.00	30	0.10
Conca de Barberà	0	0.00	9	0.27	17	0.08	0	0.00	6	0.19	1	0.11	3	0.07	29	0.10
Garraf	40	0.89	36	1.07	148	0.66	9	0.79	21	0.68	11	1.19	34	0.78	503	1.74
Garrigues	0	0.00	6	0.18	19	0.08	0	0.00	6	0.19	0	0.00	12	0.27	13	0.04
Garrotxa	7	0.16	5	0.15	88	0.39	3	0.26	43	1.39	0	0.00	77	1.76	74	0.26
Gironès	96	2.14	66	1.96	398	1.77	7	0.61	112	3.61	1	0.11	301	6.89	448	1.55
Maresme	136	3.04	170	5.04	1.592	7.08	55	4.80	107	3.45	36	3.91	914	20.92	1.669	5.76
Montsià	2	0.04	22	0.65	122	0.54	2	0.17	9	0.29	4	0.43	5	0.11	102	0.35
Noguera	7	0.16	11	0.33	21	0.09	1	0.09	15	0.48	2	0.22	14	0.32	138	0.48
Osona	10	0.22	19	0.56	562	2.50	12	1.05	14	0.45	2	0.22	26	0.60	157	0.54
Pallars Jussà	3	0.07	1	0.03	8	0.04	1	0.09	3	0.10	0	0.00	4	0.09	29	0.10
Pallars Sobirà	1	0.02	1	0.03	1	0.00	0	0.00	2	0.06	0	0.00	0	0.00	6	0.02
Pla d'Urgell	6	0.13	4	0.12	55	0.24	1	0.09	6	0.19	0	0.00	6	0.14	54	0.19
Pla de l'Estany	3	0.07	5	0.15	40	0.18	2	0.17	9	0.29	3	0.33	179	4.10	81	0.28
Priorat	5	0.11	2	0.06	15	0.07	1	0.09	0	0.00	0	0.00	1	0.02	21	0.07
Ribera d'Ebre	3	0.07	4	0.12	15	0.07	2	0.17	1	0.03	1	0.11	2	0.05	41	0.14
Ripollès	6	0.13	6	0.18	60	0.27	0	0.00	15	0.48	0	0.00	1	0.02	26	0.09
Segarra	2	0.04	6	0.18	45	0.20	0	0.00	1	0.03	0	0.00	1	0.02	23	0.08
Segrià	14	0.31	38	1.13	286	1.27	2	0.17	67	2.16	15	1.63	170	3.89	309	1.07
Selva	66	1.47	24	0.71	373	1.66	24	2.10	219	7.06	8	0.87	561	12.84	407	1.41
Solsonès	5	0.11	0	0.00	39	0.17	0	0.00	4	0.13	0	0.00	0	0.00	27	0.09
Tarragonès	55	1.23	64	1.90	607	2.70	17	1.48	89	2.87	14	1.52	98	2.24	517	1.79
Terra Alta	1	0.02	0	0.00	1	0.00	0	0.00	3	0.10	0	0.00	1	0.02	3	0.01
Urgell	0	0.00	1	0.03	69	0.31	0	0.00	3	0.10	0	0.00	4	0.09	28	0.10
Val d'Aran	2	0.04	0	0.00	5	0.02	0	0.00	10	0.32	0	0.00	1	0.02	23	0.08
Vallès Occidental	195	4.35	366	10.85	1.825	8.12	71	6.20	311	10.03	67	7.27	172	3.94	2.504	8.65
Vallès Oriental	43	0.96	140	4.15	737	3.28	62	5.41	134	4.32	10	1.09	146	3.34	783	2.70
TOTAL	4.480	100.00	3.372	100.00	22.477	100.00	1.145	100.00	3.100	100.00	921	100.00	4.369	100.00	28.951	100.00

Taula núm.2

Font: Cens de Població 1991

2.3.1.- Nord d'Àfrica

Les persones procedents de les regions del nord d'Àfrica estan assentades a la majoria de les comarques de Catalunya, a excepció de l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà i la Terra Alta. Ara bé, les dades no reflecteixen una situació homogènia a tot el territori, ja que les variacions en el nombre d'immigrants que resideixen a cada comarca són considerables.

El grup de persones més nombrós viu al Barcelonès (34,10%). A molta distància d'aquesta primera comarca, la següent amb més immigrants és el Baix Llobregat (14,04%), seguida del Vallès Occidental (8,04%) i del Maresme (7,08%), tres zones properes a Barcelona. En aquesta àrea, tot i que existeixen diferències importants entre Barcelona i la resta de comarques, es concentra més de la meitat de la població nord-africana (63,26%).

A més d'aquest focus, es remarcable la presència d'immigrants al litoral català, concretament a l'extrem nord-oriental de Catalunya: Alt Empordà (6,02%) i Baix Empordà (6,25%). En la resta de comarques, la quantitat d'immigrants és molt feble.

2.3.2.- Resta d'Àfrica

Pel que fa a la població de la resta d'Àfrica, el Barcelonès (27,10%) i el Maresme (20,92%) registren les xifres més elevades de persones d'aquest col·lectiu. Les dues comarques presenten nivells relativament similars, amb la qual cosa es pot afirmar que no hi ha un predomini absolut de persones originàries de la resta d'Àfrica que visquin en un indret determinat.

Tot i així, cal destacar que la resta de comarques posseïdores dels índexs més elevats d'immigrants d'aquests països s'apleguen a la zona nord-oriental de Catalunya. Així tenim la Selva (12,84%), el Gironès (6,89%) i el Pla de l'Estany (4,10%).

D'altres comarques amb percentatges una mica significatius són el Segrià (3,89%) i les zones properes a Barcelona: Vallès Occidental (3,94%), Baix Llobregat (3,55%) i Vallès Oriental (3,34%). No es comptabilitzen immigrants d'aquesta procedència als Pirineus (Alta Ribagorça, Cerdanya i Pallars Sobirà) i Solsona.

2.3.3.- Amèrica Llatina

S'ha distingit entre els països centro-americans i els sud-americans. Però en referència a la distribució territorial, el comportament dels individus d'una i altra zona no experimenta gaires divergències, ja que la meitat de les persones d'Amèrica Llatina s'han ubicat al Barcelonès (51,99% per als centro-americans i 55,61% per als sud-americans).

La resta de comarques que tenen un major nombre d'immigrants de l'Amèrica llatina són totes elles veïnes a Barcelona: el Vallès Occidental (10,85% per als centro-americans i 8,65% per als sud-americans), el Baix Llobregat (8,63% i 9,74%, respectivament), el Maresme (5,04 i 5,76%) i el Vallès Oriental (4,15% i 2,70%).

En resum, aquestes persones resideixen preferentment als grans nuclis urbans i sobretot a la ciutat de Barcelona. A la resta de comarques de Catalunya, les xifres són de poca consideració i en algunes zones pirinenques, com ara l'Alta Ribagorça o la Val d'Aran, no s'han detectat persones immigrades d'Amèrica Llatina. Tampoc al Solsonès i a la Terra Alta.

2.3.4.- Portugal

Els portuguesos es troben escampats per tot Catalunya, excepte a la comarca del Priorat que, segons el Cens del 91, no hi figura cap persona de Portugal empadronada. El Barcelonès és el lloc que més han escollit els portuguesos a l'hora d'establir la seva residència a Catalunya (36,90%).

A més d'aquesta zona, es distingeixen dos altres espais d'assentament d'individus de Portugal:

- Les comarques al voltant de Barcelona: el Vallès Occidental (10,03%), el Baix Llobregat (9,81%), el Vallès Oriental (4,32%) i el Maresme (3,45%).
- Les comarques nord-orientals: la Selva (7,06%), el Gironès (3,61%) i l'Alt Empordà (3,35%).

2.3.5.- Països de l'Est

A l'igual que els residents d'Amèrica Llatina, més de la meitat de les persones dels països de l'Est habiten a la ciutat de Barcelona (58,78%). Els altres nuclis d'immigrants, amb un nombre de persones molt inferior, són propers a Barcelona: el Vallès Occidental (6,20%), el Baix Llobregat (5,94%), el Vallès Oriental (5,41%) i el Maresme (4,80%).

Per contra, les comarques pirinenques de l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Ripollès, l'Urgell i la Val d'Aran no presenten immigrants d'aquesta àrea geogràfica en els seus registres de població. A l'igual succeeix en algunes de l'interior com la Conca de Barberà, les Garrigues, la Segarra i la Terra Alta.

2.3.6.- Àsia

La majoria de persones vingudes de l'Àsia s'han assentat al Barcelonès (74,91%). Altres comarques que mostren uns índexs remarcables són el Vallès Occidental (4,35%), el Baix Llobregat (3,97%) i el Maresme (3,04%).

2.3.7.- Pròxim Orient

Aquest grup d'immigrants és el menys nombrós de Catalunya. La majoria d'ells viuen al Barcelonès (69,06%), seguit del Vallès Occidental (7,27%) i del Baix Llobregat (6,41%).

2.4.- Característiques generals dels immigrants

Endinsar-nos en el fenomen migratori implica, entre altres qüestions, conèixer les característiques socio-demogràfiques dels immigrants. A grans trets, es podria traçar el següent perfil dels individus immigrants registrats en el cens del 91:

- La proporció d'homes i dones és similar, tot i que hi ha un lleuger predomini dels homes.
- Una gran majoria de persones, quasi les tres quartes parts del total, tenen entre 20 i 59 anys.
- El nombre d'individus casats és major que el dels solters.
- Quasi la meitat dels empadronats conserven la seva nacionalitat d'origen.
- El grup més voluminós d'individus està constituït pels que tenen estudis primaris.

En definitiva, la immigració estrangera per qüestions econòmiques té un cert caràcter masculí, amb predomini de persones casades i amb un mínim nivell d'instrucció. Es tracta d'una població jove-adulta i en plena edat laboral.

2.4.1.- Sexe

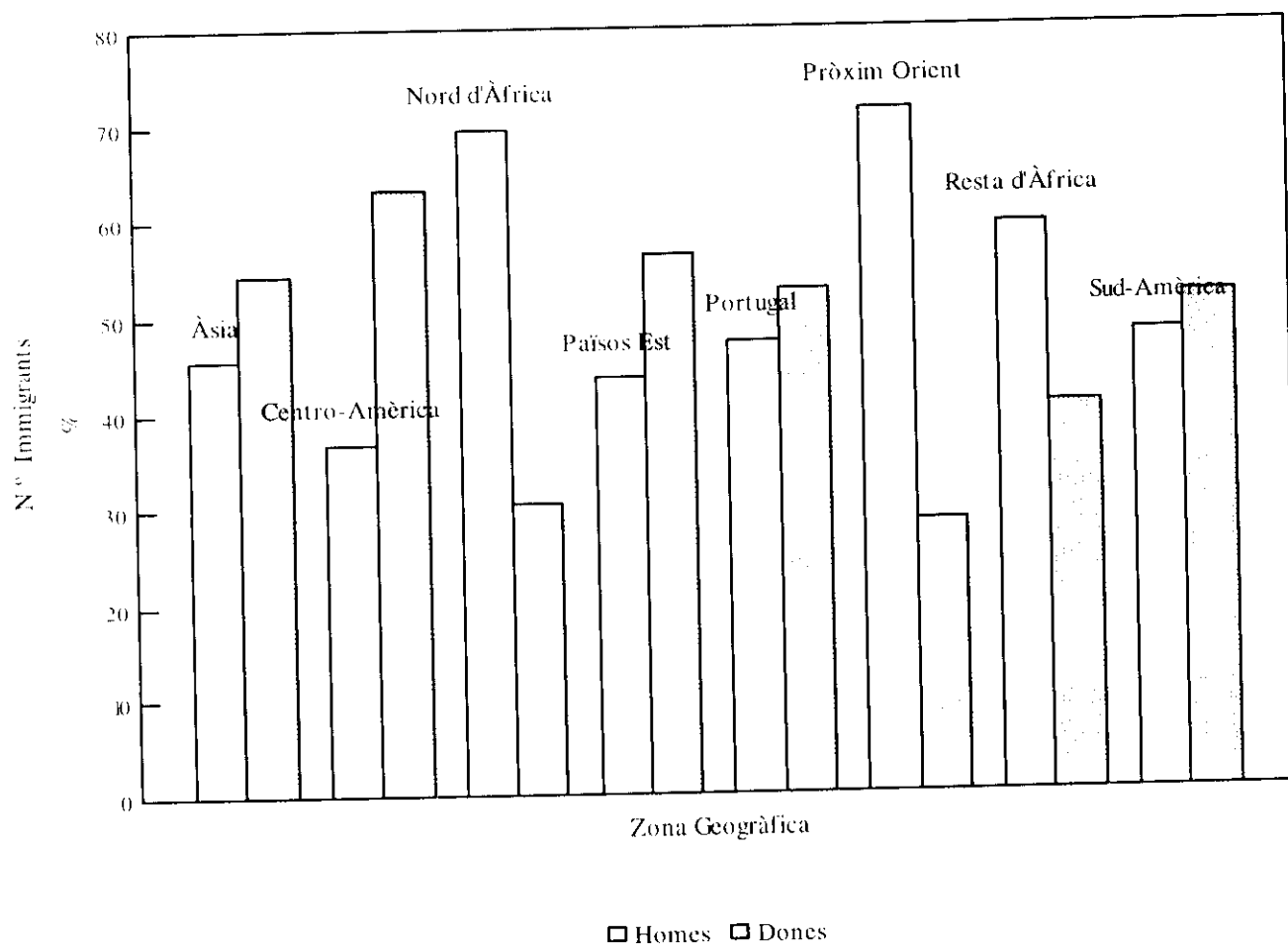
Els homes i les dones immigrants estan representats en proporcions similars, tot i que hi ha un lleuger predomini del homes (52,56%) per sobre de les dones (47,44%). Les xifres de la població total de Catalunya no difereixen excessivament, encara que hi ha més dones (51,10%) que homes (48,89%). Aquesta situació contraposada ens fa pensar que la immigració és preferentment masculina a Catalunya. Tot i amb això, les dones predominen entre els immigrants residents a algunes comarques, la majoria de les quals tenen un baix nombre d'immigrants, a excepció del Barcelonès.

Població de dret a Catalunya				
Sexe	Població	Total	Població	Immigrada
Homes	2.962.942	48,90	36.168	52,56
Dones	3.096.552	51,10	32.647	47,44
TOTAL	6.059.494	100,00	68.815	100,00

Taula núm.3

Font: Cens de Població 1991

Atenent a les zones de naixement d'aquestes persones, s'adverteixen un seguit de disparitats en relació a les dades anteriors. Els homes només sobresurten en el col·lectiu de persones oriündes del Nord d'Àfrica, resta d'Àfrica i Pròxim Orient. En canvi, les dones ressalten a l'àrea d'Amèrica Llatina (Centro-amèrica i Sud-amèrica), Portugal, Països de l'Est i Àsia.

Gràfic núm.2

Font: Cens de Població, 1991

Quan en el grup de persones d'un mateix indret geogràfic dominen els homes, la divergència entre els sexes és més acusada. Així tenim que s'han empadronat un 71,34% d'homes i un 28,66% de dones del Pròxim Orient i de la resta de l'Àfrica un 69,47% i 30,53%, respectivament. Menys accentuada és la relació entre els nord-africans: 59,32% d'homes i 40,68% de dones. Per contra, les diferències no són tan rellevants quan destaquen les dones. Hi ha una relativa concordança entre els sexes a Portugal (52,68% dones i 47,32% homes) i Sud-amèrica (52% i 48%). El pes de cadascun dels sexes dels immigrants d'aquestes dues zones geogràfiques és molt similar al del conjunt de la població catalana. Aquesta situació reflecteix que en aquests països el fenomen migratori afecta per igual a homes i dones. Les àrees que presenten una emigració preferentment femenina són Àsia (54,44% de dones i 45,56% d'homes), els Països de l'Est (56,51% i 43,49%) i, especialment, els centro-americans d'on es detecta una presència molt important de dones (63,23% i 36,77%).

En definitiva, la immigració d'aquests té un cert caràcter masculí. Els homes són majoritaris en gran part de les comarques, a excepció de Barcelona, la zona occidental dels Pirineus i la plana lleidatana. També sobresurten en el col·lectiu de persones que han arribat de la resta d'Àfrica, del Pròxim Orient i del nord d'Àfrica. En canvi, les dones superen àmpliament els índexs masculins en el grup de persones de Centro-amèrica i dels Països de l'Est.

2.4.2.- Edat

Si dibuixéssim la piràmide d'edats dels immigrants empadronats en el cens del 91, aquesta tindria la base i les puntes estretes i la part central molt ampla. Això vol dir que gairebé les tres quartes parts del total d'immigrants (72,93%) s'agrupen en la franja d'edat compresa entre els 20 i 59 anys, independentment del seu sexe. En resum, les dades mostren que el gran gruix de la població immigrada és adulta i en plena edat laboral. Precisant més, les persones entre 30 i 39 anys esdevenen el grup més nombrós (27,72% del total d'immigrants), seguit dels de 20 a 29 anys (20,24%). Territorialment, el grup 30-39 anys destaca en les tres quartes parts de les comarques, a la quarta part restant preval el grup de 20-24 anys¹³.

Població de dret a Catalunya				
Edat	Població	Total	Població	Immigrada
De 0 a 9 anys	617.912	10,20	3.888	5,65
De 10 a 19 anys	970.457	16,02	6.747	9,80
De 20 a 29 anys	956.356	15,78	13.930	20,24
De 30 a 39 anys	859.579	14,19	19.078	27,72
De 40 a 49 anys	775.186	12,79	11.559	16,80
De 50 a 59 anys	677.364	11,18	5.620	8,17
De 60 a 69 anys	632.267	10,43	3.970	5,77
De 70 a 79 anys	383.900	6,34	2.937	4,27
De 80 a 89 anys	167.095	2,76	984	1,43
Més de 90 anys	19.378	0,32	102	0,14
TOTAL	6.059.494	100,00	68.815	100,00

Taula núm.4

Font: Cens de Població 1991

Tenint en compte l'origen geogràfic dels immigrants, també les persones de 20 a 59 anys predominen a totes les àrees d'anàlisi (Nord d'Àfrica, resta d'Àfrica, Portugal, Amèrica Llatina, Països de l'Est, Àsia i Pròxim Orient). Tot i amb això, s'evidencien algunes particularitats. Els individus de 30 a 39 anys són majoritaris a tots els col·lectius d'immigrants, excepte del provinent dels Països de l'Est, entre els quals han arribat més persones de 40 a 49 anys¹⁴.

Referent als infants i joves (0-19 anys), el 15,45% de tots els immigrants pertanyen a aquest segment de la població i, en canvi, el percentatge del mateix grup d'edat de la població de Catalunya és més superior (26,2%). D'altra banda, a partir de les zones geogràfiques d'origen dels immigrants, els resultats són els següents: Centro-amèrica

¹³ Les persones immigrades de 20 a 24 anys predominen a les comarques de l'interior de Catalunya (les Garrigues, la Noguera, el Pla d'Urgell, la Segarra, el Solsonès i l'Urgell); al Pirineu (Alta Ribagorça i Cerdanya); a les comarques properes a l'Ebre (Montsià, Priorat i Ribera d'Ebre) i a la Selva.

¹⁴ De tota manera, cal especificar que la diferència entre el grup d'edat de 30 a 39 anys (17,90%) i el de 40 a 49 anys (19,48%) no és molt important.

registra les dades més elevades (24,32%), que s'aproximen a l'índex del total de la població catalana. A certa distància hi ha Sud-amèrica (17,42%) i el Pròxim Orient (17,37%). Per ordre decreixent, les altres zones s'ordenen de la següent manera: Àsia (14,09%), Nord d'Àfrica (13,9%), Països de l'Est (12,92%), Portugal (10,13%) i la resta d'Àfrica (9,04%).

Les persones grans presenten uns percentatges una mica per sota als dels infants i joves¹⁵. Del total d'immigrants, l'11,61% són individus de més de 60 anys. Amb tot, aquesta dada és molt significativa, ja que representa gairebé la meitat de tota la població de Catalunya compresa en aquesta franja d'edat (19,80%). Amb gran diferència sobre la resta de zones geogràfiques d'on han arribat els immigrants, els Països de l'Est posseeixen un nombre important de persones grans (38,12%). La distribució dels altres espais territorials és el següent: Portugal (19,1%), Centro-amèrica (13,64%), Sud-amèrica (13,48%), Pròxim Orient (11,29%), Nord d'Àfrica (9,87%), Àsia (7,23%) i resta d'Àfrica (4,99%).

Edat	Àsia		Centro- Amèrica		Nord d'Àfrica		Països Est		Portugal		Pròxim Orient		Resta d'Àfrica		Sud- Amèrica	
De 0 a 9 anys	235	5,25	374	11,09	1.159	5,16	78	6,81	141	4,55	76	8,25	108	2,47	1.717	5,93
De 10 a 19 anys	396	8,84	446	13,23	1.965	8,74	70	6,11	173	5,58	84	9,12	287	6,57	3.326	11,49
De 20 a 29 anys	696	15,54	709	21,03	4.518	20,10	128	11,18	547	17,65	179	19,44	1.466	33,55	5.687	19,64
De 30 a 39 anys	1.622	36,21	797	23,64	5.942	26,44	205	17,90	811	26,16	249	27,04	1.719	39,35	7.733	26,71
De 40 a 49 anys	889	19,84	439	13,02	4.110	18,29	223	19,48	546	17,61	170	18,46	571	13,07	4.611	15,93
De 50 a 59 anys	318	7,10	159	4,72	2.556	11,37	127	11,09	306	9,87	59	6,41	119	2,72	1.976	6,83
De 60 a 69 anys	176	3,93	193	5,72	1.437	6,39	131	11,44	260	8,39	34	3,69	52	1,19	1.687	5,83
De 70 a 79 anys	100	2,23	153	4,54	613	2,73	110	9,61	198	6,39	42	4,56	33	0,76	1.688	5,83
De 80 a 89 anys	39	0,87	94	2,79	168	0,75	64	5,59	109	3,52	26	2,82	13	0,30	471	1,63
Més de 90 anys	9	0,20	8	0,24	9	0,04	9	0,79	9	0,29	2	0,22	1	0,02	55	0,19
TOTAL	4.480	100,00	3.372	100,00	22.477	100,00	1.145	100,00	3.100	100,00	921	100,00	4.369	100,00	28.951	100,00

Taula núm.5

Font: Cens de Població 1991

En resum, es tracta d'una població jove-adulta i en plena edat laboral. Així, el gruix més voluminós d'immigrants està format per persones entre els 20 i els 39 anys. Si es compara l'estructura d'edats del conjunt de població de Catalunya amb la dels immigrants, s'observa que la situació d'una i altra no és equiparable. Mentre que el 72,93% del col·lectiu d'immigrants tenen de 20 a 59 anys, aquest grup d'edat en la població de Catalunya no supera el 53,89%. Tot i amb això, no són menyspreables les xifres d'infants i persones grans.

¹⁵ Habitualment, les estadístiques consideren una persona gran quan té els 65 anys, edat de la jubilació. En aquest treball, però, s'ha ampliat aquesta franja i s'ha inclòs a totes les persones majors de 60 anys.

2.4.3.- Estat Civil

A l'estudiar l'estat civil dels immigrants, s'observa un predomini de les persones casades sobre la resta: un 54,23% del total són casades, un 37,75% solteres, un 4,4% vídues, i un 3,56% separades i divorciades. D'aquestes xifres, és interessant remarcar la considerable presència de persones casades que, si bé pot estar sobredimensionada a causa de l'estructura de la població per edats¹⁶, té importants repercussions. D'una banda, sobre la natalitat del col·lectiu d'immigrants, tot i que la informació sobre l'estat civil no dóna a conèixer si les persones casades viuen amb la parella o bé aquesta resideix en el país de procedència. Així, com a conseqüència que gran part d'elles estan en edat de procrear, si convisquessin amb la seva parella, és de preveure que en els propers anys augmentés el nombre de naixements. D'altra banda, en aquells casos en què la parella viu al país d'origen, la importància del nombre de parelles casades influirà en les demandes de reunificació familiar dels immigrants.

Pel que fa a les zones geogràfiques de procedència dels immigrants, tan sols Centro-amèrica té uns índexs més elevats de solters entre els seus membres que de persones casades. Amb tot, la diferència entre casats i no casats és molt petita (43,89% i 48,52%, respectivament). D'altra banda, aquest equilibri entre persones casades i solteres també es manté entre els sud-americans i entre els immigrants de la resta d'Àfrica, però amb predomini dels primers.

Estat Civil	Solter	Casat	Vídu	Separat	Divorciat	TOTAL
Àsia	1.543	2.701	152	52	32	4.480
	34,44	60,29	3,39	1,16	0,71	100,00
Centro-Amèrica	1.636	1.480	160	44	52	3.372
	48,52	43,89	4,74	1,30	1,54	100,00
Nord d'Àfrica	7.571	13.456	846	348	256	22.477
	33,68	59,87	3,76	1,55	1,14	100,00
Països Est	288	698	98	21	40	1.145
	25,15	60,96	8,56	1,83	3,49	100,00
Portugal	768	2.013	201	72	46	3.100
	24,77	64,94	6,48	2,32	1,48	100,00
Pròxim Orient	351	509	42	9	10	921
	38,11	55,27	4,56	0,98	1,09	100,00
Resta d'Àfrica	1.965	2.248	60	52	44	4.369
	44,98	51,45	1,37	1,19	1,01	100,00
Sud - Amèrica	11.855	14.213	1.495	664	724	28.951
	40,95	49,09	5,16	2,29	2,50	100,00
Total	25.977	37.318	3.054	1.262	1.204	68.815
	37,75	54,23	4,44	1,83	1,75	100,00

Taula núm.6

Font: Cens de Població 1991

¹⁶ En les dades del conjunt de Catalunya, els individus casats representen el 49,69% del total, els solters el 42,15%, els vidus el 6,37% i els separats i divorciats el 1,76%.

Per contra, el desequilibri de solters i casats s'amplia entre les persones de Portugal, els Països de l'Est, el nord d'Àfrica i Àsia. En el cas dels individus casats representen més de la meitat dels immigrants i els solters només una quarta part.

2.4.4.- Nacionalitat

Que un immigrant posseeixi la nacionalitat del país on viu, suposa que tindrà plens drets en aquest territori. Això no implica, però, que en les relacions socials sigui tractat de la mateixa manera que els individus originaris del país. Pel fet de ser un immigrant, una persona pot tenir un seguit de problemes derivats de les seves característiques físiques, lingüístiques i culturals. Aquests factors diferenciadors poden dificultar la integració d'aquests individus a la societat i originar situacions de discriminació. Per tant, posseir la nacionalitat és indicador de la voluntat de permanència d'una persona en un territori concret, però no d'integració.

Nacionalitat	Espanyola	Espanyola i altre	Estrangera	Apàtrida	TOTAL
Àsia	908	198	3.373	1	4.480
	20,27	4,42	75,29	0,02	100,00
Centro-Amèrica	1.350	579	1.442	1	3.372
	40,04	17,17	42,76	0,03	100,00
Nord d'Àfrica	10.160	725	11.587	5	22.477
	45,20	3,23	51,55	0,02	100,00
Països Est	499	79	552	15	1.145
	43,58	6,90	48,21	1,31	100,00
Portugal	1.368	280	1.451	1	3.100
	44,13	9,03	46,81	0,03	100,00
Pròxim Orient	372	53	492	4	921
	40,39	5,75	53,42	0,43	100,00
Resta d'Àfrica	1.207	155	2.992	15	4.369
	27,63	3,55	68,48	0,34	100,00
Sud-Amèrica	9.618	8.035	11.291	7	28.951
	33,22	27,75	39,00	0,02	100,00
Total	25.482	10.104	33.180	49	68.815
	37,03	14,68	48,22	0,07	100,00

Taula núm.7

Font: Cens de Població 1991

La obtenció de la nacionalitat espanyola no és una qüestió fàcil, ja que s'ha d'haver residit un mínim de deu anys a Espanya. Aquesta xifra es redueix a cinc anys per als refugiats o asilats, dos anys per als individus d'origen iberoamericà¹⁷, Filipines, Guinea Equatorial o Portugal, i un any per a casos especials (per exemple casament amb un espanyol/a). Davant d'aquests requisits, la nacionalitat només serà tramitada per aquelles persones que demostrin una voluntat de permanència en el país i disposin de la documentació pertinent, cosa no sempre possible. Així dones, no totes les persones immigrades que viuen a Espanya poden tramitar la nacionalitat.

Quasi la meitat dels empadronats conserven la seva nacionalitat d'origen (48,22%) i el 37,03% tenen l'espanyola. Són de destacar les persones amb doble nacionalitat que suposen el 14,68% del total dels immigrants. Les dades referents als apàtrides són irrellevants (0,07%). Aquests resultats manifesten que els immigrants continuen mantenint la nacionalitat del país de procedència, encara que no d'una manera unànime. Les dades estadístiques no reflecteixen les causes d'aquest procedir, però les severes condicions imposades pel Govern espanyol per obtenir la nacionalitat i el desig de retornar al país d'origen en un futur no llunyà poden ser els motius d'aquesta situació.

Amb tot, el nombre de persones de nacionalitat espanyola és molt considerable. Els individus del nord d'Àfrica, Portugal, Països de l'Est, Pròxim Orient i Centro-amèrica han adoptat la nacionalitat espanyola en un 40% dels casos. Una situació diferent presenten els d'Àsia, la resta d'Àfrica i Sud-amèrica, ja que només posseeixen la nacionalitat el 20,27%, el 27,63% i el 33,22% respectivament. D'altra banda, destacar que els grups de persones més nombrosos que trien la doble nacionalitat corresponen a Centro-amèrica (17,17%) i Sud-amèrica (27,75%). L'existència de convenis de doble nacionalitat amb molts països llatinoamericans fa possible aconseguir les dues nacionalitats.

2.4.5.- Nivell d'instrucció

En la nostra societat, un major nivell d'instrucció permet a les persones moure's amb més desimboltura pel seu entorn. Per exemple, el desplaçament d'un lloc a un altre en transport públic se simplifica quan la persona sap llegir els rètols de les parades. Ara bé, avaluar el nivell d'estudis es complica en el cas dels immigrants perquè provenen d'entorns culturals diversos. No totes les cultures transmeten els coneixements de forma escrita ni tenen el mateix sistema d'ensenyament. Tot i així, per tal d'analitzar aquest apartat s'han utilitzat uns criteris uniformes a tots els immigrants.

En general, segons les dades del cens, els immigrants posseeixen un nivell d'instrucció semblant al de la població total de Catalunya, llevat de les dades referents als estudis primaris i superiors.¹⁸ En la categoria d'estudis superiors, el percentatge d'immigrants

¹⁷ Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, 1993: 119

¹⁸ Del conjunt de la població catalana, un 17,17% dels habitants no tenen estudis; un 52,02% estudis primaris; un 13,24% estudis secundaris; i un 6,92% estudis superiors. No obstant això, cal tenir en compte que l'estructura per edats de la població total de Catalunya i la dels immigrants és diferent a l'hora d'establir les

és el doble que en el conjunt de Catalunya (13,2% població immigrada i 6,92% població total). Aquestes xifres confirmen la diversitat dels perfils dels immigrants i que persones amb o sense estudis poden prendre la decisió d'emigrar. Amb tot, el grup que més sobresurt és el de les persones immigrants amb estudis primaris (39,3%), percentatge inferior al de Catalunya (52,02%). Pel que fa als immigrants sense estudis, les xifres es redueixen sensiblement (14,1%) i dels que no saben llegir ni escriure encara són més imperceptibles (3,2%).

Població de dret a Catalunya				
Nivell d'instrucció	Població	Total	Població	Immigrada
No sap llegir ni escriure	123.470	2,04	2.218	3,20
Sense estudis	916.813	15,13	9.728	14,10
Estudis primaris	3.152.279	52,02	27.033	39,30
Estudis secundaris	802.084	13,24	13.274	19,30
Estudis tècnics-superiors	419.574	6,92	9.058	13,20
Altres	27.362	0,45	3.616	5,30
No se sap	617.912	10,20	3.888	5,60
TOTAL	6.059.494	100,00	68.815	100,00

Taula núm.8

Font: Cens de Població 1991

Per zones geogràfiques, el nivell d'instrucció dels immigrants es reparteix de la següent manera: quasi la meitat dels individus originaris del nord d'Àfrica (45,5%) tenen estudis primaris i una quarta part no en tenen, però saben llegir i escriure (24,4%). A la resta d'Àfrica, els índexs es mantenen semblants, tot i que es dona una disminució del nombre de persones amb estudis primaris (35,8%). També, cal destacar que aquesta àrea registra el percentatge més elevat d'analfabets (9,5%).

Amèrica Llatina és molt extensa i les dades estadístiques no reflecteixen una situació homogènia a tot el territori. En línies generals, s'han comptabilitzat més persones amb estudis primaris a Centro-amèrica que a Sud-amèrica. En canvi, en aquesta darrera àrea hi ha més persones amb estudis secundaris i superiors. En concret, a Centro-amèrica, el 38,4% tenen estudis primaris, el 19% secundaris i el 15% diplomatures o llicenciatures. A Amèrica del Sud, el 35% han cursat la primària, el 26,2% la secundària i els estudis superiors el 19,1%.

Portugal és el país que té una taxa més elevada d'individus amb estudis primaris (53,8%). Un altre grup amb un pes important és el de les persones sense estudis i que no saben llegir ni escriure. Entre ambdós, abasten més de les tres quartes parts del total de la població portuguesa. Per contra, els països de l'Est presenten un panorama invers, ja que gairebé una tercera part dels seus habitants tenen estudis superiors (31,8%). Així mateix, la quantitat de persones amb estudis secundaris i primaris és gran (23,7% i 23,7%, respectivament).

Al continent asiàtic prevalen les persones amb un grau d'estudis primaris (36,4%), seguit dels que han cursat estudis secundaris (21,6%). Pel que fa al Pròxim Orient, s'observa un equilibri a l'interior d'aquest grup. És a dir, no hi ha cap nivell d'instrucció que sobresurti: 24,6% de la població censada amb estudis primaris, el 25,5% amb estudis secundaris i el 24,8% amb estudis superiors.

Nivell d'instrucció	No sap llegir ni escriure	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis tècnics superiors	Altres	No se sap	TOTAL
Àsia	22	503	1.629	966	837	288	235	4.480
	0,50	11,20	36,40	21,60	18,60	6,40	5,50	100,00
Centro-Amèrica	12	300	1.296	639	504	247	374	3.372
	0,40	8,90	38,40	19,00	15,00	7,30	11,10	100,00
Nord d'Àfrica	1.410	5.486	10.238	2.560	1.121	503	1.159	22.477
	6,30	24,40	45,50	11,40	5,00	2,20	5,20	100,00
Països Est	4	49	282	271	364	97	78	1.145
	0,30	4,30	24,60	23,70	31,80	8,50	6,80	100,00
Portugal	201	627	1.668	294	114	55	141	3.100
	6,50	20,20	53,80	9,50	3,70	1,90	4,50	100,00
Pròxim Orient	3	51	226	235	228	102	76	921
	0,30	5,50	24,60	25,50	24,80	11,10	8,30	100,00
Resta d'Àfrica	415	1.065	1.565	713	368	135	108	4.369
	9,50	24,40	35,80	16,30	8,50	3,10	2,50	100,00
Sud-Amèrica	151	1.647	10.129	7.596	5.522	2.189	1.717	28.951
	0,50	5,70	35,00	26,20	19,10	7,50	5,90	100,00

Taula núm.9

Font: Cens de Població 1991

En definitiva, es tracta de persones amb un mínim nivell d'instrucció, ja que quasi el 40 % de la població immigrada tenen estudis primaris. A tota l'Àfrica, Europa, Països de l'Est, Àsia i Centro-amèrica predominen les persones amb estudis primaris, llevat de Sud-amèrica i el Pròxim Orient.

2.4.6.- Resum

A grans trets, el col·lectiu d'immigrants que estudiem es caracteritza per ser una població jove-adulta preferentment masculina, amb un predomini de les persones casades i un mínim nivell d'instrucció. Però, els grups de cadascuna de les zones geogràfiques de procedència presenten alguns trets característics que es resumiran a continuació.

Amèrica Llatina

Les persones procedents de l'Amèrica Llatina són el grup d'immigrants més nombrós establert a Catalunya. Prioritàriament, trien el Barcelonès i les comarques veïnes (Baix Llobregat, Maresme i Vallès Occidental) com a zones de residència.

Si bé entre les persones de Sud-amèrica hi ha un lleuger domini de les dones i de les persones casades, a Centro-amèrica la situació és distinta. Les dones gairebé doblen als homes i hi ha més persones solteres que casades, encara que la diferència entre unes i altres és mínima. Cal destacar que, tot i que la quantitat d'individus solters és més elevada, Centro-amèrica té les dades més altes de població infantil. Aquesta circumstància pot ser explicada per tres causes diferents: les parelles casades tenen molts fills o bé només han emigrat les dones amb els fills o bé l'índex de mares solteres és molt important. Cadascuna d'aquestes possibilitats implica enfrontar-se amb problemes de diferent índole.

Pel que fa a la nacionalitat, la situació de les persones de Sud-amèrica i Centro-amèrica es distinta. Els primers tenen índexs més elevats d'individus nacionalitzats que els segons (40,04% i 33,22%). En aquest percentatge, cal afegir que els individus amb doble nacionalitat suposen el 17,7% per als centro-americans i el 27,75% per als sud-americans. Quant al nivell d'instrucció, tampoc es reflecteix una situació homogènia a tot el territori. Hi ha més persones amb estudis primaris a Centro-amèrica i, en canvi, a Sud-amèrica les persones amb estudis secundaris i superiors són majoria.

Nord Àfrica

És el segon col·lectiu en importància que resideix a Catalunya. Han escollit Barcelona i els seus voltants per viure, i també alguns indrets de les comarques nord-orientals de Catalunya.

Dins d'aquest grup, hi ha un moderat predomini del sexe masculí, la majoria tenen entre 30 i 39 anys i més de la meitat estan casats. Els estudis primaris és el nivell d'instrucció de la meitat dels seus integrants, però cal tenir en compte que una altra quarta part només saben llegir i escriure.

Àsia

Després d'Amèrica Llatina i Nord d'Àfrica, Àsia és l'indret d'on procedeixen més persones censades. La presència dins d'aquest col·lectiu de dones filipines que vénen a treballar, sobretot en el servei domèstic, des de fa molts anys explica la importància d'aquest grup.

Aquest fet influeix en les peculiaritats d'alguns trets demogràfics del col·lectiu asiàtic. Així, hi ha més dones que homes; més persones amb estudis primaris que secundaris; més casats que solters; i més individus de 30 a 39 anys. Un nombre molt important d'ells, més de les tres quartes parts, s'instal·len a viure a la comarca del Barcelonès. Ara bé, la permanència en aquest territori pot esdevenir difícil a la llarga, ja que són poques les persones que han aconseguit la nacionalitat espanyola.

Resta d'Àfrica

El flux d'immigrants d'aquest espai geogràfic no és tan intens, tot i que és el quart en nombre d'immigrants. Estan repartits, principalment, entre el Maresme, el Barcelonès i en algunes comarques de la zona nord-oriental de Catalunya.

Entre aquestes persones, hi ha un fort predomini d'homes, la proporció entre solters i casats és semblant i el grup d'edat majoritari és el dels individus de 30-39 anys. El desequilibri entre els sexes i l'equilibri entre solters i casats fa pensar que molts d'ells, quan decideixen emprendre el trajecte migratori, deixen la dona i els fills al país de procedència. Aquesta dada ens indica que es tracta d'una immigració d'individus sols més que de grups familiars. Això pot ser de gran interès en un futur, ja que si aconsegueixen establir la seva situació podrien sol·licitar la reagrupació familiar, cosa que repercutiria en el perfil dels immigrants i plantejaria noves necessitats.

D'aquesta zona geogràfica, hi ha poques persones que tinguin la nacionalitat espanyola. Les condicions imposades pel govern pot haver influït en aquest sentit. D'altra banda, és el grup de tots els immigrants que registra un percentatge més elevat d'analfabets.

Portugal

A l'igual que tots els altres grups d'immigrants, Portugal ha escollit el Barcelonès i les comarques properes per residir, tot i que emergeixen alguns nuclis de poblament relativament importants a les comarques nord-orientals de Catalunya.

Dins d'aquest col·lectiu, les dones, les persones de 30 a 39 anys i els casats són majoritaris. Referent al nivell d'instrucció, Portugal és el país que té una taxa més elevada d'individus amb estudis primaris, si bé sobresurten amb força les persones que no saben llegir i escriure.

Països de l'Est

El flux migratori dels Països de l'Est és molt recent en el temps i, per aquesta raó, probablement, el nombre de persones censades sigui baix. Això no obstant, no és la zona geogràfica amb menys representació de persones immigrades assentades en el territori català. Una gran part d'elles habiten al Barcelonès i les seves rodalies.

Les característiques demogràfiques d'aquesta població difereixen de la resta de col·lectius. La majoria són persones adultes que, encara que en plena edat laboral, tenen entre 40 i 49 anys. D'altra banda, el nombre de persones grans (de més de 65 anys) és molt important, tant en relació al conjunt de Catalunya com a la resta dels col·lectius d'immigrats. A més a més, altres aspectes a destacar són la primacia de les dones i les persones casades, i el nivell d'instrucció: més d'una quarta part tenen estudis superiors. Això fa pensar que en una immigració de grups familiars i no d'individus sols.

Pròxim Orient

Les persones oriündes del Pròxim Orient que decideixen emigrar cap a Catalunya són molt poques i s'ubiquen preferentment a la comarca del Barcelonès: les dades estadístiques indiquen que més de les tres quartes parts d'aquest grup hi resideix.

Quan s'aprofundeix en els resultats estadístics, es confirma que hi ha un predomini absolut del sexe masculí i de les persones casades, i que el grup d'edat més nombrós és el de la franja compresa entre els 30-39 anys. També, les dades mostren que arriben de manera equilibrada persones de tots els nivells d'instrucció i que una mica menys de la meitat d'individus han obtingut la nacionalitat. Es pot parlar, doncs, d'una immigració d'individus sols i amb diferents interessos socio-laborals, ja que, probablement, tenint en compte el nivell d'instrucció, hi haurà estudiants, persones que busquen feina, etc.)

Annex al capítol.- Situació legal segons la regularització de 1991

Per complementar les dades obtingudes a partir del Cens de l'any 1991, en aquest annex hi ha el que diuen les dades de la regularització de l'any 1991¹⁹ pel que fa a la situació legal dels immigrants. No obstant això, cal tenir en compte les limitacions que ambdues presenten i que l'objectiu d'aquest annex no és comparar-les, si no tan sols mostrar-les perquè el lector es faci una idea de la situació dels immigrants. També cal tenir present que les dades del col·lectiu d'immigrants procedents del Pròxim Orient no consten.

Dels immigrants que consten com a regularitzats l'any 1991, un 55,68% tenen el permís de residència no laboral i un 44,31% el de residència i treball.

Dels primers (57.444) es poden destacar els que procedeixen del Nord d'Àfrica, Centro-Amèrica i Sud-Amèrica (33,21%, 25,36% i 20,25% respectivament); seguits, amb percentatges molt inferiors els provinents d'Àsia (9,7%) i de la resta d'Àfrica (7,47%). Les altres procedències representen uns percentatges quasi insignificants.

Dels segons (45.715) destaca, amb força diferència respecte dels altres, el percentatge que representen les persones provinents del Nord d'Àfrica (44,04%). Segueixen el 22,49% que representen les de Centro-Amèrica i el 18,11% de les de Sud-Amèrica. Les restants són percentatges quasi insignificants, i fins i tot no consta que cap persona dels Països de l'Est tingui aquest permís.

Situació legal	Permís de residència no laboral	Permís de Treball
Àsia	5.571	4.021
	9,70	8,80
Centro-Amèrica	14.570	10.283
	25,36	22,49
Nord d'Àfrica	19.079	19.675
	33,21	43,04
Països Est	608	0
	1,06	0,00
Portugal	1.691	622
	2,94	1,36
Resta d'Àfrica	4.293	2.837
	7,47	6,21
Sud-Amèrica	11.632	8.277
	20,25	18,11
Total	57.444	45.715
	100,00	100,00

Taula annex

Font: Colectivo I.O.E. Regularització de 1991.

Així doncs, es pot dir que en totes les procedències els percentatges dels que posseeixen el permís de residència és lleugerament superior al de les que tenen el permís de treball, excepte en el cas de les provinents del Nord d'Àfrica on la situació és a la inversa.

¹⁹ Les dades referents al permís de residència no laboral són del desembre de 1992; les que fan referència als permisos de residència i treball, de desembre de 1992.

3.- PERFIL DELS IMMIGRANTS ATEOS DES DE LES DIÒCESIS

No tots els individus immigrants que resideixen a Catalunya connecten amb els serveis socials de les Diòcesis, sinó aquells que tenen alguna raó associada a la manca o insuficiència de les condicions mínimes per viure que es requereixen en aquesta societat. Els serveis socials, mitjançant la intervenció de personal preparat, tenen l'objectiu de satisfer aquestes necessitats i resoldre la problemàtica que s'ha generat amb l'aplicació de recursos socials. Però, quins són els trets característics dels immigrants atesos a les Diòcesis?, quina demanda expressen?, quins recursos s'utilitzen?. Les pàgines següents tractaran de respondre aquests interrogants. En aquest capítol, s'analitzarà el perfil de l'immigrant que demana ajuda i, en els capítols següents, la demanda i la problemàtica social que plantegen, així com els recursos socials que s'utilitzen per solventar aquestes necessitats.

Així doncs, en aquest apartat, es presenta una visió general de les persones immigrades ateses pels serveis socials de les Diòcesis durant l'any 93²⁰. Per això, s'aprofundeix en qüestions relatives al procés migratori d'aquests individus (qui emprèn el trajecte migratori i els motius que l'impulsen), als aspectes de tipus socio-demogràfic (el sexe i l'edat, l'estat civil i la convivència, a la situació legal i la nacionalitat) i la seva distribució en el territori català. Aquesta informació s'ha extret de les entrevistes amb els immigrants i dels expedients socials dels serveis socials de les Diòcesis.

En el desenvolupament d'aquest apartat, primer, s'han tractat els aspectes que fan referència al procés migratori, després les característiques demogràfiques i familiars dels immigrants, i, finalment, la distribució territorial dels immigrants. Al mateix temps, s'han combinat diferents nivells d'anàlisi: des del comentari de les dades del total de persones immigrades ateses a Catalunya, a l'estudi més precís del fenomen de la immigració a partir dels llocs de naixement dels immigrants. Les zones de naixement apleguen el conjunt de països d'on provenen aquests immigrants i, en aquest apartat, s'han distingit les següent àrees: Àfrica, Amèrica, Àsia, Pròxim Orient, Europa i Oceania. Quan, en alguna de les Diòcesi, les dades han permès d'especificar més aquests grans àmbits territorials, s'ha fet. Per altra part, s'ha utilitzat la Diòcesi com a unitat territorial d'estudi. Des de la perspectiva eclesial, realitzar una recerca de Catalunya implica treballar amb les Diòcesis de Barcelona, Girona, Lleida, la Seu d'Urgell, Solsona, Tarragona, Tortosa i Vic.

3.1.- El procés migratori

Generalment, les persones no prenen la decisió d'emigrar d'un dia per l'altre, ja que les implicacions que comporta en el seu entorn personal, social i professional són considerables. Necessiten un cert temps per organitzar el viatge, deixar al càrrec d'algú les seves possessions, buscar contactes previs que puguin facilitar l'estada dels primers dies al nou país,...²¹

---

²⁰ Per als serveis socials de les Diòcesis, al contrari que les entitats de caràcter públic, la situació legal d'aquestes persones no és un criteri determinant a l'hora de concertar un seguiment familiar, sinó el tipus de necessitats, problemes i recursos que sol·liciten.

²¹ Tot i amb això, l'atzar ha fet que alguns d'ells iniciessin el trajecte migratori sense proposar-s'ho. Aquesta seria la situació d'un noi marroquí que sortí de vacances del seu país i ja no tornà:

"la verdad no había un objetivo bien definido al momento de salir, por qué habían las vacaciones de

Diàriament i des de diferents llocs del món, hi ha dones i homes que emprenen el viatge migratori. Aquest es pot dur a terme en solitari (encara que sigui decisió de més d'una persona) o amb la parella. Segons la situació particular de cada família i les oportunitats laborals que s'ofereixen, s'adoptarà una o altra forma. De tota manera, és característic que els homes provinents de l'Àfrica viatgin primerament i, al cap d'uns anys, quan s'han establert, arribin les mullers. En canvi, les dones originàries de l'Àsia, sobretot de les Filipines, són les que prenen la iniciativa en la marxa migratòria. Entre els llatino-americans, tant les parelles com les dones soles o acompanyades d'algun dels fills solen ser les iniciadores.

La decisió d'emigrar sempre està fonamentada en alguna raó. Els motius poden ser diversos i no sempre coincidents entre els immigrants. Tot i que hi ha un predomini de les raons econòmiques en els individus que han emigrat d'aquests països, aquesta no és l'única causa. A les entrevistes realitzades amb els immigrants s'exposaven qüestions de tipus familiar, polític, promoció laboral, per conèixer altres cultures,... Així doncs, hi ha persones que marxen per trencar amb la dinàmica actual de la seva vida, per tenir nous estímuls i noves experiències. Així ho expressava una dona sud-americana:

"...tengo dos hijas mayores en Perú, las dos son secretarias ejecutivas. Tenía una situación digamos media en Perú, me entiendes. Estoy divorciada, toda la vida he trabajado por mis hijos, para que salgan adelante, para que tengan una carrera y dije, bueno, vamos a hacer un cambio. Tengo 40 años y dije me vengo con el niño. Vendí todas mis cosas, mi coche..." (D1)

Altres persones surten del seu país per reunir-se amb la seva parella i assentar-se definitivament en un espai territorial nou. Aquest desplaçament, que s'anomena reagrupació familiar, pot estar protagonitzat tant per les dones com pels homes, encara que aquesta darrera possibilitat no es tan coneguda. Un home filipí explicava que havia vingut a Catalunya per retrobar-se amb la seva esposa:

"como mi mujer ya está aquí, claro, ella quiere que pasemos juntos por aquí en Barcelona." (H5)

Però, també hi ha altres motius de tipus familiar que poden provocar l'emigració dels individus: les males relacions amb el cònjuge o els familiars, el divorci, el voler donar una educació determinada als fills o per ajudar econòmicament als familiars que no poden sobreviure amb els seus ingressos econòmics.

D'altres, marxen per buscar un "futur millor" que proporcioni estabilitat i millora laboral i econòmica. Durant les entrevistes es manifestava que el tipus de treball -sovint feines molt dures i pesades-, la temporalitat i l'escassetat del sou que rebien impulsaven l'emigració d'aquestes persones. Així s'expressaven dos marroquins:

"Hay trabajo, y siempre ha habido trabajo. Lo que pasa que el trabajo es muy barato, no tienen seguro y se aprovechan mucho..." (D-10)

---

verano y yo aprovecho para salir a Europa y he pasado en Francia y al volver para Marruecos las circunstancias de España me han cogido... (H-12)

"vine para buscar la vida porqué allí hay trabajo. Pero si yo voy a trabajar allí, no puedo vivir bien, por eso vine a España a trabajar..." (H9)

De fet, el seu objectiu inicial era guanyar diners per retornar al seu país i assegurar-se d'aquesta manera un mitjà de subsistència propi. Una dona marroquina comentava que el seu pare havia instal·lat un bar a Tànger amb els diners que havia estalviat treballant en una fàbrica a Martorell. Al cap d'uns anys, el negoci no funcionà i tornà a Catalunya.

També, aquesta situació es dona en els llatino-americans, encara que l'emigració s'associa a la promoció laboral i social:

"Un poco fue la búsqueda de encontrar una salida a tu situación, situación un poco, en cierta forma, económica, laboral y poder despegar de una situación concreta(...)nos permitiría desarrollarnos mejor y tener acceso a estudiar, ha ampliar nuestro campo. (P2)

Finalment, hi ha la marxa del país d'origen per problemes polítics.

Tot i que els motius exposats per les persones entrevistades són molt diversos, aquestes tenen un punt en comú: en algun moment de la seva estada a Catalunya han demanat ajuda als serveis socials de les Diòcesis. Per tant, la raó per la qual s'emigra no determina la relació posterior amb les oficines socials, sinó que són les condicions de vida que han d'afrontar un cop establerts en el territori.

3.2.- Elecció lloc de residència

Europa és en el punt de mira de moltes persones que decideixen emigrar, ja que la majoria d'ells tenen una imatge idealitzada de la societat europea i, en conseqüència, de l'espanyola i la catalana. Creuen que, a l'arribar en algun d'aquests països, trobaran feina immediatament, que els problemes econòmics se solucionaran perquè cobraran grans sous (sempre en comparació amb el país d'origen), i que les seves condicions de vida milloraran (disposaran de cobertura sanitària per mitjà de la Seguretat Social, pensió de vellesa,...). D'altra banda, aquesta visió es veu reforçada pels mateixos immigrants quan retornen de vacances al seu país, els quals mostren signes externs d'haver triomfat en l'opció migratòria. Així s'expressava una marroquina:

"no sé por que va la gente de vacaciones y llevan coches, llevan regalos. Se piensan que allá todo tirao, todo regalao. Y se dejan sus pueblos y vienen, y dejan trabajo y todo. Y ellos no saben que uno lo que sufre aquí para llevar este año cosas ahí..." (D-10)

En general, però, aquestes expectatives no es compleixen. Una persona llatino-americana comentava:

"...entonces llegamos quizá en mal momento. Y eso ha truncao un poco la visión y el sueño (...). Han aparecido más obstáculos que han significao más esfuerzo, a pesar de que venimos y estamos dispuestos ha lograrlo, no." (P2)

Encara que la decepció i el desànim s'apodera d'ells, pocs retornen al seu país. Molts dels immigrants haurien de tornar a començar de nou en pitjors circumstàncies de les que tenien quan varen marxar. Allà no els queda res, ja que, sovint, han venut les seves possessions per dur a terme el desplaçament migratori. Tampoc tenen mitjans econòmics per comprar el bitllet de tornada.

Així, Europa és l'objectiu del trajecte migratori de gran part del col·lectiu d'immigrants. Tot i així, hi ha persones que han iniciat l'emigració cap a països del mateix continent. Així tenim que alguns individus de l'Àfrica Occidental han passat temporades treballant en els països del Magreb. De les persones que s'han dirigit directament a Europa, n'hi ha que han estat en diferents països abans d'instal·lar-se definitivament a Espanya i d'altres que el primer lloc de residència ha estat Catalunya o altres localitats d'Espanya. En part, aquest procedir no és fruit de la casualitat. L'elecció del lloc de residència pot estar motivat pels llaços familiars, les relacions d'amistat, les oportunitats laborals, les facilitats per entrar al país, la similitud de la llengua, la proximitat del país de procedència, l'existència d'un entorn social-cultural semblant,...

Per exemple, una de les persones entrevistades, una dona sud-americana, realitzà el següent trajecte migratori. Sortí del seu país amb un visat de turista en direcció a Holanda perquè hi tenia una amiga. Uns mesos més tard, decidí marxar per la dificultat de l'idioma i pel desinterès en l'oferta laboral (només podia treballar fent neteges, cosa en què no estava interessada). Es dirigí cap al sud d'Espanya i al no trobar un treball permanent anà a Catalunya. En canvi, el desplaçament d'una altra dona, procedent de l'Àfrica Occidental, és més senzill. Viatja directament a Catalunya per trobar-se amb el seu marit.

3.3.- Característiques socio-demogràfiques dels immigrants

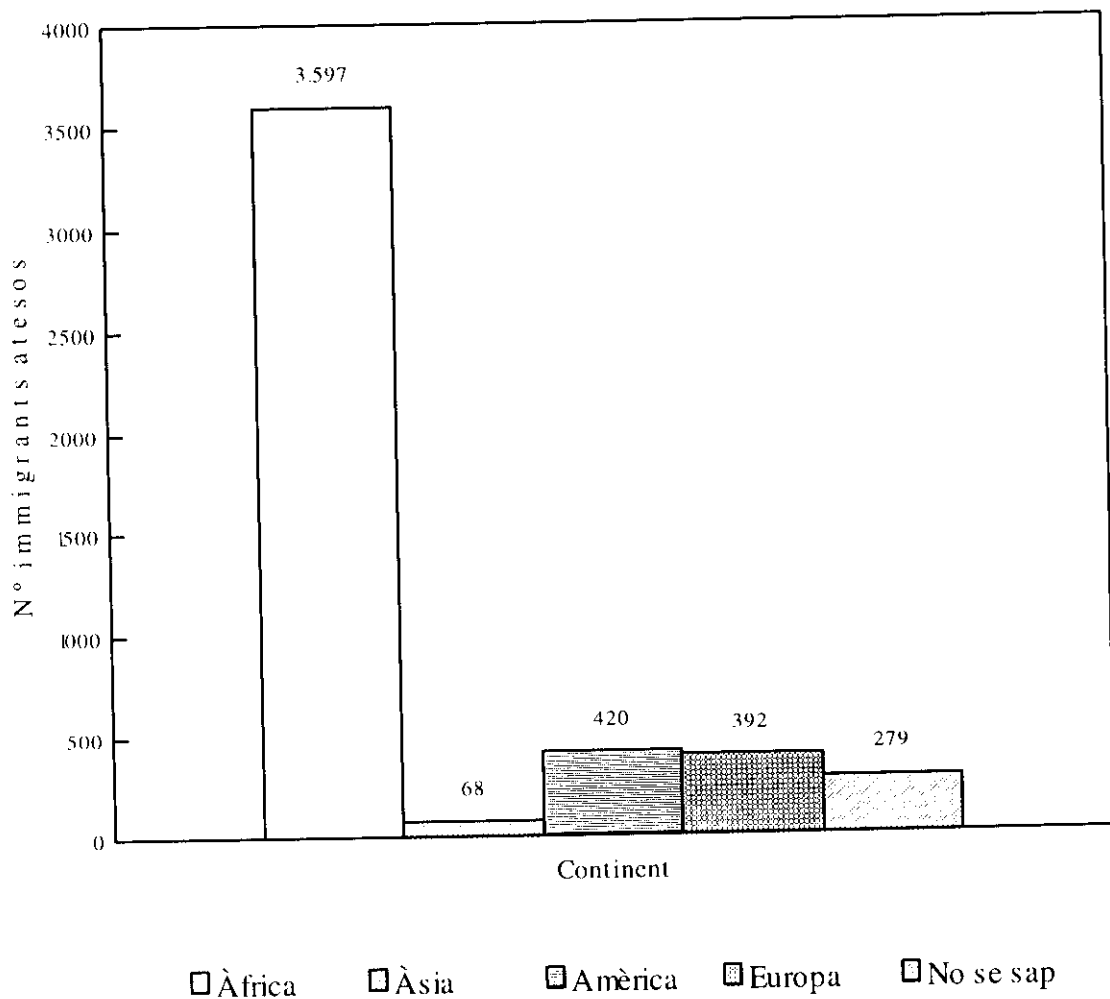
L'anàlisi dels trets socio-demogràfics permet d'obtenir una imatge del tipus de persona immigrant que ha estat atesa pels serveis socials de les Diòcesis. En línies generals, aquest perfil és el següent:

- gairebé les tres quartes parts són homes.
- més de la meitat tenen entre 19 i 64 anys.
- lleu predomini de les persones solteres sobre les casades.
- la persona que viu sola i la parella amb fills és la forma més freqüent de convivència.
- majoria d'individus amb permís de residència i sense nacionalitat espanyola.

L'examen de les dades socio-demogràfiques s'ha fet del conjunt dels immigrants, ja que solament la informació sobre el sexe s'ha pogut aconseguir per zones de naixement. A més a més, algunes Diòcesis no s'han pogut incloure en l'anàlisi per la falta de representativitat de les dades obtingudes.

3.3.1.- Nombre total d'immigrants

L'anàlisi del nombre total d'immigrants atesos des de les Diòcesis pot ser enganyosa a simple vista. Un elevat o baix volum d'immigrants només indica el número de persones que han connectat amb aquestes institucions, però no la tasca que els serveis socials desenvolupen amb aquests individus. Així, es podria donar el cas que una Diòcesi amb un número exigü d'immigrants realitzi un treball social aprofundit amb tots ells o, a l'inrevés, que una Diòcesi amb un gran nombre d'immigrants no els pugui atendre adequadament a tots. Per això, aquestes dades no poden ser interpretades des de la perspectiva de la rendibilitat i l'eficàcia d'un servei social enfront del fenomen de la migració. D'altra banda, no ha estat possible comparar el nombre d'immigrants amb el total de persones ateses a cadascuna de les Diòcesis, per tant no es pot saber el pes dels immigrants dins del conjunt d'individus atesos per les Diòcesis.

Gràfic núm.3

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

Durant l'any 93, s'han registrat un total de 4.756 persones immigrades estrangeres a les oficines socials de les Diòcesis catalanes. Aquest nombre de persones correspon tant als individus que han fet sol·licituds d'assistència com al grup familiar que resideix amb ells. Les dades referents als països de procedència d'aquests immigrants reflecteixen grans diferències a l'interior d'aquest col·lectiu. La gran majoria de la població immigrada, les tres quartes parts del total, és originària d'Àfrica (3.597 individus que representen el 75,63%). La presència de persones d'altres zones geogràfiques és minoritària, encara que cal destacar els fluxos migratoris d'Amèrica i Europa. Del primer s'han comptabilitzat 420 persones (8,83%) i del segon una quantitat una mica inferior 392 persones (8,24%). Finalment, remarcar que molt poques persones d'Àsia s'han acostat als serveis socials (68 persones que suposen l'1,42%) i ningú d'Oceania. Cal especificar que del 5,86% es desconeixia el continent de procedència²².

Al comparar aquesta informació amb la del cens del 91, es poden apreciar algunes diferències. Mentre que el col·lectiu majoritari en el cens són els llatino-americans (gairebé la meitat de les persones immigrades censades), els individus que preferentment demanen ajuda a les Diòcesis provenen del continent africà (tres quartes parts del total dels immigrants registrats). També, cal destacar la poca presència dels asiàtics en els serveis socials diocesans, tot i que és el tercer grup amb un nombre més elevat de persones en el cens del 91. Segons les manifestacions dels treballadors socials, la bona organització de la comunitat filipina resident a Catalunya i sobretot a Barcelona repercuteix en aquest sentit. Ells mateixos resolen els seus problemes i només connecten ocasionalment amb les Diòcesis.

3.3.2.- Sexe i edat

El sexe i l'edat són dues variables que determinen la composició interna de tots els grups socials, encara que no les úniques. Les dades mostren que la gran majoria de les persones immigrades ateses pels serveis socials de les Diòcesis de Catalunya són homes (73,75%), i de dones n'hi ha el 22,51%. Del 3,72% es desconeix el sexe. Respecte a les dades del total de població immigrada facilitades en el cens del 91, s'observen algunes diferències notables. Mentre que es dona una proporció similar d'homes i dones en el cens, gran part de les persones immigrades tractades a les Diòcesis són homes. Aquest aspecte pot estar relacionat amb la concepció que la societat d'origen de l'immigrant té sobre el paper que exerceix el sexe femení o masculí en la dinàmica social.

---

²² D'ara en endavant, com que no hi ha cap persona d'Oceania que hagi estat atesa des de Càritas Diocesana o la Comissió Diocesana de Migració, aquesta àrea geogràfica no apareixerà en els comentaris.

Sexe	Home	Dona	No se sap	Total
Barcelona	982	534	0	1.516
	64,77	35,22	0,00	100,00
Girona	1.661	259	0	1.920
	86,51	13,49	0,00	100,00
Lleida	326	27	0	353
	92,35	7,64	0,00	100,00
Seu d'Urgell	90	12	0	102
	88,23	11,76	0,00	100,00
Solsona	30	3	0	33
	90,90	9,09	0,00	100,00
Tarragona	154	29	0	183
	84,15	15,85	0,00	100,00
Tortosa	76	36	0	112
	67,85	32,14	0,00	100,00
Vic	189	171	177	537
	35,19	31,84	32,96	100,00
Total	3.508	1.071	177	4.756
	73,75	22,51	3,72	100,00

Taula núm.10

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

La situació particular d'algunes de les Diòcesis, però, varia en relació a aquestes dades globals. Si bé a Girona, Lleida, Seu d'Urgell, Solsona i Tarragona; més de les tres quartes parts dels individus són homes²³, a Barcelona, Tortosa i Vic el sexe masculí no té un predomini tan accentuat²⁴. Uns resultats similars s'obtenen a l'examinar la distribució dels sexes segons els continents de procedència. Més de les tres quartes parts de les persones que han arribat de l'Àfrica, Àsia i Europa són homes (80,01%, 83,82% i 76,20%, respectivament). La relació entre homes i dones americanes és diferent, ja que es dona un major equilibri entre els sexes (56,86% d'homes i 43,13% de dones)²⁵.

²³ Els percentatges d'homes i dones d'aquestes Diòcesis són els següents: Girona té el 86,51% d'homes i el 13,49% de dones; Lleida 92,35% homes i 7,64% dones; la Seu d'Urgell 88,23% homes i 11,76% dones; Solsona 90,9% homes i 9,09% dones i Tarragona 84,15% homes i 15,85% dones.

²⁴ A la Diòcesi de Barcelona, el 64,77% són homes i el 35,22% dones; a Tortosa, el 67,85% homes i el 32,14% dones; i a Vic el 35,19% homes i el 31,84% dones. D'un 32,96% de les persones no es té informació.

²⁵ S'ha calculat sobre el total de població que es coneix el sexe i el lloc de naixement.

Pel que fa a l'edat, la piràmide d'edats indica que una part important dels immigrants tenen entre 19 i 64 anys (58,43 del total de població immigrada atesa per les Diòcesis), segueixen els infants i adolescents de 0 a 18 anys (16,66%) i, finalment, les persones majors de 65 anys (3,18%)²⁶. De la situació de cada una de les Diòcesis se'n pot destacar el següent: es dona un elevat percentatge d'infants i adolescents immigrants a Tortosa i Vic (40,18% i 34,08%, respectivament); a Solsona i Tarragona més de les tres quartes parts de la població són adults. A la resta de les Diòcesis de les quals es coneix l'edat dels immigrants, aquesta categoria no supera el 55%; De persones grans, només n'hi ha a Barcelona, Tarragona i Vic. Aquesta primera és la Diòcesi que n'aplega més (4,88%).

Edat	Barcelona		Seu d'Urgell		Solsona		Tarragona		Tortosa		Vic		Total	
De 0 a 14 anys	122	8,05	2	1,96	0	0,00	9	4,92	36	32,14	145	27,00	314	12,64
De 15 a 18 anys	47	0,31	2	1,96	0	0,00	4	2,19	9	8,04	38	7,08	100	4,02
De 19 a 30 anys	328	21,64	45	44,12	17	51,52	63	34,43	32	28,57	112	20,86	597	24,04
De 31 a 40 anys	294	19,39	9	8,82	10	30,30	43	23,50	21	18,75	133	24,77	510	20,54
De 41 a 50 anys	137	9,04	5	4,90	0	0,00	26	14,21	4	3,57	55	10,24	227	9,14
De 51 a 64 anys	88	5,80	0	0,00	1	3,03	5	2,73	0	0,00	22	4,10	116	4,67
Més de 65 anys	74	4,88	0	0,00	0	0,00	4	2,19	0	0,00	1	0,19	79	3,18
No se sap	426	28,10	39	38,24	5	15,15	29	15,85	10	8,93	31	5,77	540	21,74
Total	1.516	100,00	102	100,00	33	100,00	183	100,00	112	100,00	537	100,00	2.483	100,00

Taula núm.11

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

En definitiva, la població immigrada relacionada amb els serveis socials és adulta, de sexe masculí i en plena edat laboral.

3.3.3.- Estat Civil i convivència

L'estat civil i la convivència són dos factors que tendeixen a confluïr; és a dir les persones que estan casades viuen amb la seva parella i els solters amb la família, amics o sols. Ara bé, les persones immigrades presenten nombroses excepcions a la situació anterior a causa de les circumstàncies de la pròpia emigració. Moltes vegades, un dels membres de la parella emigra i ha de viure sol o amb altres persones amb les quals no manté cap lligam familiar. A continuació, s'exposa una caracterització de l'estat civil i la convivència de les persones immigrades ateses a les Diòcesis.

Solter o casat és l'estat civil de la majoria dels immigrants. El 31,78% són persones solteres i el 27,18% casades, d'una població en què desconexem l'estat civil d'un 36,77% del total. Els vidus, separats o divorciats, i aparellats obtenen percentatges més

²⁶ Cal tenir en compte que no s'ha comptabilitzat la Diòcesi de Girona i Lleida per manca de dades.

insignificants²⁷. En algunes Diòcesis, la proporció entre solters i casats és molt equilibrada: Barcelona té el 28,62% de solters i el 28,23% de casats; Tarragona, el 26,78% i 27,87% respectivament; i Tortosa, el 24,11% i el 25,89%. En altres, els solters doblen al nombre de persones casades: Solsona compta amb el 63,63% de solters i el 24,24% de casats; i Vic amb el 42,64% i el 22,91%. En canvi, a la Seu d'Urgell, les persones casades superen lleugerament les solteres (35,29% de casades i 28,43% de solteres).

Estat Civil	Barcelona		Seu d'Urgell		Solsona		Tarragona		Tortosa		Vic		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Solter	434	28,63	29	28,43	21	63,64	49	26,78	27	24,11	229	42,64	789	31,78
Casat	428	28,23	36	35,29	8	24,24	51	27,87	29	25,89	123	22,91	675	27,18
Vidu	32	2,11	0	0,00	0	0,00	1	0,55	0	0,00	3	0,56	36	1,45
Separat o divorciat	46	3,03	0	0,00	0	0,00	2	1,09	1	0,89	13	2,42	62	2,50
Aparellat	0	0,00	0	0,00	2	6,06	0	0,00	2	1,79	1	0,19	5	0,20
Altres	0	0,00	0	0,00	0	0,00	3	1,64	0	0,00	0	0,00	3	0,12
No se sap	576	37,99	37	36,27	2	6,06	77	42,08	53	47,32	168	31,28	913	36,77
Total	1.516	100,00	102	100,00	33	100,00	183	100,00	112	100,00	537	100,00	2.483	100,00

Taula núm.12

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

L'anàlisi de la convivència és un aspecte interessant, ja que aporta informació sobre la situació present de les persones immigrades que viuen en el territori. Les xifres mostren que la persona que viu sola (25,07% del total de població immigrada atesa des de les Diòcesis) i la parella amb fills (19,92%) són les formes més freqüents de convivència. També, cal destacar l'11,89% de la població immigrada viuen en grups de persones sense lligam familiar. De tota manera, aquestes xifres cal prendre-les amb precaució perquè es desconeix el 29,46% de les respostes, així com les dades de Barcelona i Girona.

²⁷ Els recomptes estadístics contemplen l'estat civil de les persones des de la perspectiva d'una situació de dret i no de fet. Però aquest criteri no permet de tenir un coneixement precís de la realitat social, ja que, de vegades, la situació real no hi consta. Per exemple, parelles que s'ha separat sense iniciar els tràmits pertinents o bé aquelles que conviuen sense contraure matrimoni. Per aquesta raó, s'ha afegit una nova possibilitat, que és la d'aparellat. Cal especificar que la variable "aparellat" no apareix en l'apartat relatiu a l'anàlisi de les dades estadístiques del cens del 91. D'altra banda, no s'ha analitzat la situació de la Diòcesi de Girona i Lleida per manca de dades.

Convivència	Lleida		Seu d'Urgell		Solsona		Tarragona		Tortosa		Vic		Total	
Persona sola	271	76,77	6	5,88	4	12,12	25	13,66	17	15,18	8	1,49	331	25,07
Parella	17	4,82	7	6,86	6	18,18	8	4,37	2	1,79	60	11,17	100	7,57
Parella amb fills	14	3,97	4	3,92	0	0,00	41	22,40	57	50,89	147	27,37	263	19,92
Parella i altres persones sense lligam familiar	2	0,57	9	8,82	8	24,24	11	6,01	1	0,89	6	1,12	37	2,80
Grup de persones sense lligam familiar	22	6,23	71	69,61	11	33,33	5	2,73	26	23,21	22	4,10	157	11,89
Altres	5	1,42	0	0,00	0	0,00	5	2,73	9	8,04	24	4,47	43	3,25
No se sap	22	6,23	5	4,90	4	12,12	88	48,09	0	0,00	270	50,28	389	29,46
Total	353	100,00	102	100,00	33	100,00	183	100,00	112	100,00	537	100,00	1.320	100,00

Taula núm.13

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

3.3.4.- Situació legal i nacionalitat

L'any 93, quasi la meitat dels immigrants atesos des de les Diòcesis disposen del permís de treball (49,13%). Totes aquestes persones han de tenir garantits uns mitjans de subsistència propis per tal d'obtenir aquest document, amb la qual cosa les seves necessitats bàsiques queden cobertes. Les persones amb permís de residència, amb la documentació en tràmit o bé sense documents presenten percentatges semblants (3,65%, 3,61%, 4,11%, respectivament). Cal assenyalar, però, que desconexem la situació legal d'un 34,49% del total de la població atesa des de les Diòcesis. A més a més, no s'ha inclòs en l'anàlisi Barcelona, la Seu d'Urgell i Vic per manca de dades representatives.

Situació legal	Girona		Lleida		Solsona		Tarragona		Tortosa		Total	
Permís de residència	29	1,51	13	3,68	6	18,18	19	10,38	28	25,00	95	3,65
Permís de treball	1.099	57,24	124	35,13	11	33,33	16	8,74	28	25,00	1.278	49,13
Permís de residència sol	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	1,79	2	0,08
Documentació en tràmit	0	0,00	27	7,65	7	21,21	56	30,60	4	3,57	94	3,61
Sense documentació	0	0,00	62	17,56	4	12,12	35	19,13	6	5,36	107	4,11
Altres	11	0,57	104	29,46	2	6,06	6	3,28	5	4,46	128	4,92
No se sap	781	40,68	23	6,52	3	9,09	51	27,87	39	34,82	897	34,49
Total	1.920	100,00	353	100,00	33	100,00	183	100,00	112	100,00	2.601	100,00

Taula núm.14

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

Per als immigrants, tenir el permís de residència o de treball és una garantia, si més no temporal, que els assegura la no expulsió del país. Ara bé, per arribar a ser un ciutadà espanyol amb plens dret cal posseir la nacionalitat. Més de les tres quartes parts de les persones ateses a les Diòcesis no tenen la nacionalitat espanyola (80,78%). En part, els requisits imposats pel govern, tenir un mínim de deu anys de permís de residència ininterrompuda, ho fan del tot inaccessible per a molta població immigrada. D'altra banda, els objectius dels mateixos serveis socials, que s'emmarquen en l'atenció de les persones més necessitades, afavoreixen la presència dels immigrants sense nacionalitat, ja que connecten amb més freqüència durant els primers temps d'arribada al nou país, en què s'accentuen determinats problemes, com ara el desconeixement de l'idioma, la manca d'adaptació al funcionament i organització de la ciutat, no comprensió de nous conceptes culturals, inestabilitat laboral i econòmica. Però, això no vol dir que els immigrants amb la nacionalitat tinguin cobertes totes les necessitats: un 3,97% han demanat ajut per una o altra qüestió.

Nacionalitat	Només espanyola	Doble nacionalitat una espanyola	Altres nacionalitats	Sense nacionalitat	Apàtrida	Altres	No se sap	Total
Barcelona	167	31	1.184	4	0	0	130	1.516
	11,01	2,04	78,10	0,26	0,00	0,00	8,57	100,00
Girona	0	0	1.920	0	0	0	0	1.920
	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Lleida	1	1	21	0	2	251	77	353
	0,28	0,28	5,94	0,00	0,56	71,10	21,81	100,00
Seu d'Urgell	1	1	55	0	0	0	45	102
	0,98	0,98	53,92	0,00	0,00	0,00	44,11	100,00
Solsona	1	0	31	0	0	0	1	33
	3,03	0,00	93,93	0,00	0,00	0,00	3,03	100,00
Tarragona	2	0	156	0	0	0	25	183
	1,09	0,00	85,25	0,00	0,00	0,00	13,66	100,00
Tortosa	11	5	94	0	0	2	0	112
	9,80	4,46	83,92	0,00	0,00	1,78	0,00	100,00
Vic	6	1	381	0	0	0	149	537
	1,11	0,18	70,94	0,00	0,00	0,00	34,89	100,00
Total	189	39	3.842	4	2	253	427	4.756
	3,97	0,82	80,78	0,08	0,04	5,31	8,97	100,00

Taula núm.15

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

3.4.- Distribució territorial a Catalunya

La distribució territorial dels immigrants atesos a les Diòcesis catalanes és molt desequilibrada. Tenint en compte al total de persones immigrades ateses des de les oficines socials de cada una de les Diòcesis, es poden distingir tres grups: el primer, format per les Diòcesis amb una presència elevada d'immigrants (Barcelona i Girona); el segon, amb les que tenen un nombre mitjà d'individus immigrants (Lleida i Vic); i, per últim, les Diòcesis amb menys immigrants (Seu d'Urgell, Solsona, Tarragona i Tortosa).

Diòcesi	Pob. Im.	Total
Barcelona	1.516	31,88
Girona	1.920	40,37
Lleida	353	7,42
Seu d'Urgell	102	2,14
Solsona	33	0,69
Tarragona	183	3,85
Tortosa	112	2,35
Vic	537	11,29
TOTAL Catalunya	4.756	100,00

Taula núm.16

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

3.4.1.- Diòcesis de Barcelona i Girona

Les Diòcesis de Girona i Barcelona registren la quantitat més elevada de persones immigrades que han connectat amb els serveis socials: un 40,37% i un 31,88% del total, respectivament. Entre ambdues, sumen quasi les tres quartes parts del total d'immigrants que han estat atesos per les Diòcesis del conjunt de Catalunya (72,24%). Així, si una part important d'aquest col·lectiu d'immigrants resideix per tot el litoral nord de Catalunya, les dades provinents del cens del 91 reflecteixen una altra situació: gairebé les tres quartes parts dels immigrants censats viuen a Barcelona i el seu entorn.

Girona és la Diòcesi de Catalunya que ha comptabilitzat un nombre més elevat d'immigrants. En concret, uns 1.920 individus han passat per les seves dependències durant l'any 1993. Aquestes persones resideixen a totes les comarques que formen part d'aquesta Diòcesi²⁸. D'entre totes elles, sobresurt la Selva (26,3% del total d'immigrants de la Diòcesi de Girona), però també es detecta un nucli important d'immigrants al Gironès (18,17%), al Pla de l'Estany (16,71%), al Baix Empordà (15,72%) i a l'Alt Empordà (12,39%). La Garrotxa i el Maresme tenen uns percentatges molt més

²⁸ S'han rebut algunes peticions de persones residents a la comarca d'Osona i el Ripollès, tot i que no pertanyen a la Diòcesi de Girona.

inferiors (5,57 i 1,25%)²⁹. Les localitats on viuen més immigrants atesos per la Diòcesi de Girona són Banyoles (286), Blanes (217), Girona (200), Olot (80), Lloret (66), Santa Coloma de Farners (62), Salt (60), Sant Pere Pescador i Palafrugell (48), Figueres (42) Roses (40) i Sant Feliu de Guíxols (32).

Diòcesi de Girona		
Comarca	Pob.Im.	Total
Alt Empordà	238	12,39
Baix Empordà	302	15,72
Garrotxa	107	5,57
Gironès	349	18,17
Maresme	24	1,25
Osona	3	0,15
Pla de l'Estany	321	16,71
Ripollès	11	0,57
Selva	505	26,30
No se sap	60	3,12
TOTAL	1.920	100,00

Taula núm. 17

Font: Càritas Diocesana de Girona, 1993

D'aquest col·lectiu d'immigrants gironins, n'hi ha de gairebé totes les zones geogràfiques del món, però la immensa majoria són persones procedents del continent africà (93,07%). La resta d'immigrants estan poc representats: americans (2,86%), asiàtics (2,14%) i europeus (1,88%). Les persones africanes es reparteixen per totes les comarques gironines i els seus percentatges superen el 89% a totes les comarques.

Quant a la Diòcesi de Barcelona, s'han registrat unes 1.516 persones immigrades durant l'any 93. El grup més nombrós viu al Barcelonès (39,84%). Segueix el Vallès Oriental (11,67%), el Baix Llobregat (10,35%) i el Vallès Occidental (6,46%)³⁰. Barcelona (540), Granollers (106), Terrassa (74), Sant Boi de Llobregat (66) i Sant Vicenç dels Horts i Canovelles (43) són algunes de les poblacions amb força presència d'immigrants en els serveis socials.

²⁹ Per intentar ser fidels als límits territorials de les Diòcesis, només s'han comptabilitzat els immigrants d'una part de la comarca del Maresme. L'altra part s'ha inclòs a la Diòcesi de Barcelona. A més, al Maresme hi ha altres recursos; és molt ric amb entitats d'ajuda i per això no hi ha tanta presència de Càritas.

³⁰ A la resta de comarques que formen part de la Diòcesi de Barcelona, els immigrants estan representats amb la següent proporció: 0,06% al Garraf i 0,32% a una part del Maresme. Cal advertir que en un 31,26% de persones ateses no es coneix el lloc de residència.

Diòcesi de Barcelona		
Comarca	Pob.Im. Total	
Baix Llobregat	157	10,35
Barcelonès	604	39,84
Garraf	1	0,06
Maresme	5	0,32
Vallès Occidental	98	6,46
Vallès Oriental	177	11,67
No se sap	474	31,26
TOTAL	1.516	100,00

Taula núm.18

Font: Càritas Diocesana de Barcelona, 1993

El immigrants d'aquesta Diòcesi s'ajusten al següent perfil: una mica més de la meitat són oriünds d'Àfrica (57,18%), el 22,69% d'Amèrica, el 15,43% d'Europa i l'1,64% d'Àsia (la comunitat filipina de Barcelona, tot i ser nombrosa, compta amb una xarxa associativa capacitada per a resoldre la major part de les seves necessitats; només es dirigeixen a Càritas per qüestions puntuals o informacions de caràcter general). En totes les comarques, més de les tres quartes parts de la població immigrada són d'origen africà, a excepció del Barcelonès. Al Barcelonès, només la meitat són africans i més d'una quarta part d'origen llatino-americà.

3.4.2.- Diòcesis de Lleida i Vic

Vic i Lleida formen el grup de Diòcesis que han atès a un nombre mitjà d'individus, amb l'11,29% i el 7,42% del total de la població immigrada.

A la Diòcesi de Vic, 537 persones han entrat en contacte amb els serveis socials. En els fitxers de Càritas, no consta cap persona procedent d'Àsia, però, en canvi, hi ha immigrants d'Àfrica, Amèrica i Europa. Predomina, amb diferència, el grup de persones d'Àfrica (61,63%), seguit d'Europa (9,49%) i d'Amèrica (0,93%)³¹. Quant a la distribució territorial d'aquests immigrants, més de les tres quartes parts resideixen a la comarca d'Osona (57,54%) i del Bages (39,29%). Hi ha un altre petit nucli a l'Anoia (3,16%) i no en consta cap al Ripollès. Igualada, Manresa i Vic són les tres localitats on preferentment se centra l'actuació de Càritas.

³¹ En aquesta Diòcesi, no es coneix el país de procedència d'una quarta part dels immigrants atesos (27,93%).

Diòcesi de Vic		
Comarca	Pob.Im. Total	
Anoia	17	3,16
Bages	211	39,29
Osona	309	57,54
TOTAL	537	100,00

Taula núm.19

Font: Càritas Diocesana de Vic, 1993

A la Diòcesi de Lleida, no s'ha rebut cap petició dels immigrants afincats a la franja de territori que pertany a la Comunitat Autònoma d'Aragó i, bàsicament, canalitza el seu treball a la ciutat de Lleida i els pobles propers. Durant l'any 1993, un total de 353 persones immigrades s'han registrat a les dependències de Càritas. D'aquestes, la tercera part són d'origen africà (75,63%), l'1'41% llatino-americanes, l'11,61% europees i no hi ha cap asiàtic.

3.4.3.- Resta de Diòcesis catalanes

Aquest grup està constituït per les Diòcesis de Tarragona (3,85%) i Tortosa (2,35%) al litoral sud de Catalunya, d'una banda i les Diòcesis de la Seu d'Urgell (2,14%) i de Solsona (0,69%) a la zona pirinenca i central de Catalunya, de l'altra.

A l'igual que Girona, la Diòcesi de Tarragona presenta grans desigualtats numèriques quant al lloc de procedència de les persones immigrades. De les 183 persones ateses, el 86,34% són originàries d'Àfrica. Els europeus i americans presenten uns percentatges semblants entre ells, encara que molt inferiors als del col·lectiu africà. Els primers compten amb el 4,37% del total de la població atesa i els segons amb el 3,83%. Les xifres dels individus d'Àsia són pràcticament imperceptibles (0,55%).

Majoritàriament, les persones immigrades conegudes a les oficines de la Comissió Diocesana de Migració de Tarragona estan ubicades a tres comarques: el Tarragonès, el Baix Camp i el Baix Penedès³². El grup més nombrós de persones ateses es concentra al Tarragonès (66,12%). Les altres dues comarques, el Baix Penedès i el Baix Camp, presenten uns índexs més inferiors (14,75% i 5,46%, respectivament). Salou (67), Tarragona (36) i Cunit (13) són algunes de les poblacions d'on s'han rebut més immigrants.

³² De la mateixa manera que la Diòcesi de Girona, hi ha persones immigrades no residents a la Diòcesi de Tarragona que han estat tractades des de la Comissió Diocesana de Migració de Tarragona, encara que el nombre és molt baix. Aquestes viuen a la comarca del Alt Penedès, Baix Ebre i Montsià.

Diòcesi de Tarragona		
Comarca	Pob.Im. Total	
Alt Camp	1	0,54
Alt Penedès	2	1,09
Baix Camp	10	5,46
Baix Ebre	1	0,54
Baix Penedès	27	14,75
Conca de Barberà	3	1,63
Montsà	2	1,09
Tarragonès	121	66,12
No se sap	16	8,74
TOTAL	183	100,00

Taula núm.20

Font: Comissió Diocesana de Migració de

Al Tarragonès, hi ha un predomini absolut de persones de l'Àfrica, al Penedès la xifra d'africans disminueix i al Baix Camp no arriba a la meitat del total de la població immigrada que habita a la comarca. Cal destacar que al Baix Camp, hi ha una proporció igual de persones d'Europa que d'Àfrica.

Tot i que una part de la Diòcesi de Tortosa pertany a Catalunya i una altra al País Valencià, la recollida de dades estadístiques no s'ha vist afectada per aquest fet. De tota manera, els resultats finals s'han d'analitzar amb certa cautela, ja que no s'ha pogut obtenir informació de totes les localitats on Càritas treballa amb els immigrants (l'Aldea, Benicarló, Tortosa i Vinaròs) ni es disposa de les dades completes de Benicarló. En aquesta Diòcesi, només hi ha persones immigrades originàries de dos continents: Àfrica i Europa. Més de la meitat són africans (58,03%) i el 14,28% europeus³³. La comarca del Baix Ebre i la població de Benicarló (Castelló) són els indrets d'assentament preferencial.

Les Diòcesis de la Seu d'Urgell i Solsona registren la quantitat més baixa d'immigrants. En una zona geogràficament tan diversa com la Diòcesi de la Seu d'Urgell, que comprèn quasi totes les comarques pirinenques i arriba pràcticament a tocar Lleida, les diferències quant al volum d'immigrants atesos són importants. Mentre que a les comarques pirinenques no hi ha hagut gairebé demandes per part dels immigrants, a la zona sud del Bisbat l'activitat succeeix el contrari. Així doncs, les dades mostren que d'un total de 102 individus més de la meitat viuen a la comarca de la Noguera (58,82%). La resta es reparteixen entre la Segarra (22,54%) i l'Urgell (18,62%). Balaguer i Agramunt són les dues poblacions amb més demanda per part

³³ Es possible que aquesta dada no s'ajusti del tot a la realitat, ja que més d'una quarta part de les persones enregistrades d'aquesta Diòcesi s'ignorava el país de procedència (27,68%)

dels immigrants. La majoria d'aquest col·lectiu provenen de l'Àfrica (92,15%). En menor quantia, han arribat d'Amèrica (3,92%) i Europa (0,98%) i no hi ha presència de persones de l'Àsia.

Diòcesi de la Seu d'Urgell		
Comarca	Pob.Im. Total	
Noguera	60	58,82
Segarra	23	22,54
Urgell	19	18,62
TOTAL	102	100,00

Taula núm.21

Font: Càritas Diocesana Seu d'Urgell, 1993

Els immigrants de la Diòcesi de Solsona de qui s'ha realitzat un seguiment social per part d'un treballador social són de la localitat de Cervera. Hi ha un total de 33 persones. Això no significa, però, que des d'altres indrets de la Diòcesi no es treballi amb aquestes persones. Tenint en compte el seu origen, el 84,84% són d'Àfrica i el 15,15% d'Europa. Durant l'any 93, els serveis socials de Càritas no entrevistaren a cap persona d'Àsia i Amèrica.

3.5.- Distribució territorial segons el continent de procedència

Encara que la presència d'immigrants s'ha detectat a totes les Diòcesis de Catalunya, s'observen algunes diferències pel que fa a la distribució territorial d'aquests individus segons el continent de procedència. Per exemple, més de la meitat del col·lectiu africà, asiàtic i europeu que ha tingut contactes amb els serveis socials resideix a la Diòcesi de Girona. Per contra, la gran majoria d'individus que vénen d'Amèrica, quasi bé les tres terceres parts, habita a Barcelona.

3.5.1.- Àfrica

Girona és la Diòcesi que ha rebut quasi la meitat de persones del col·lectiu africà (49,68% del total d'africans atesos a les Diòcesis catalanes). És interessant destacar que un grup considerable d'aquests africans assentats a Girona són originaris de Gàmbia (58,03%) i del Marroc (31,89%).

Barcelona és la segona Diòcesi de Catalunya que ha comptabilitzat un nombre més elevat d'africans, encara que amb uns percentatges inferiors als de Girona (24,1%). Tot i que no es disposa de dades estadístiques, segons les manifestacions dels treballadors socials, Barcelona presenta una situació inversa a la de Girona al atendre una majoria de persones provinents del Marroc.

La resta de Diòcesis no presenten xifres superiors al 10% dins del conjunt dels africans. D'aquest grup, sobresurten les Diòcesis de Vic (9,2%) i Lleida (7,42%). A continuació, hi ha Tarragona (4,39%), la Seu d'Urgell (2,61%), Tortosa (1,81%) i Solsona (0,77%). En aquestes Diòcesis, s'observen grans contrastos en relació al volum de persones procedents dels diferents països de l'Àfrica. Mentre que al bisbat de la Seu d'Urgell i al de Tortosa predominen els individus d'origen marroquí (61,70% i 75,38% respectivament), a Tarragona els del Senegal (51,26%) i a Lleida i Cervera els d'altres indrets d'Àfrica (63,37% i 57,14%).

3.5.2.- Àsia

Principalment, el conjunt de persones originàries del continent asiàtic s'han dirigit als serveis social de les Diòcesis de Girona i Barcelona. De nou, Girona acumula el percentatge més elevat de tot Catalunya a l'haver atès 60,29% de la població asiàtica, seguida de Barcelona (36,76%). A les Diòcesis de Tarragona, Lleida, Solsona, Tortosa i Vic la presència d'immigrants asiàtics és molt baixa o bé no se n'hi han comptabilitzat.

3.5.3.- Amèrica

La Diòcesi de Barcelona ha tractat amb la majoria de les persones immigrades d'Amèrica, ja que més de les tres quartes parts del col·lectiu (81,9%) han estat atesos en les seves dependències. Les dades estadístiques no ens permeten de tenir una idea dels països de procedència d'aquestes persones, però, segons la informació facilitada pels treballadors socials, moltes d'elles vénen de Sud-amèrica. També, hi ha un altre nucli d'americans a Girona (13,09%). A la resta de Diòcesis, les xifres són poc significatives. Per ordre decreixent, n'hi ha a les Diòcesis de Tarragona (1,67%), Vic i Lleida (ambdós 1,19%) i la Seu d'Urgell (0,95%). Solsona i Tortosa no registren en els seus fitxers cap expedient de persones americanes.

3.5.4.- Europa

Quant al nombre d'immigrants europeus (Països de l'Est i Portugal) que s'han adreçat a les Diòcesis hi ha un fort desequilibri territorial. Més de la meitat d'aquestes persones s'han dirigit a les oficines de la Diòcesi de Barcelona (59,69%). A les Diòcesis de Vic (13,01%), Lleida (10,45%) i Girona (9,18%) enregistren quantitats relativament similars. L'assistència dels europeus als serveis socials és poc significativa a Tortosa (4,08%), Tarragona (2,04%), Solsona (1,27%) i la Seu d'Urgell (0,25%).

Diòcesi	Àfrica		Àsia		Amèrica		Europa		No se sap	
Barcelona	867	24,10	25	36,76	344	81,90	234	59,69	46	16,48
Girona	1.787	49,68	41	60,29	55	13,09	36	9,18	1	0,35
Lleida	267	7,42	1	1,47	5	1,19	41	10,45	39	13,97
Seu d'Urgell	94	2,61	0	0,00	4	0,95	1	0,25	3	1,07
Solsona	28	0,77	0	0,00	0	0,00	5	1,27	0	0,00
Tarragona	158	4,39	1	1,47	7	1,67	8	2,04	9	3,22
Tortosa	65	1,81	0	0,00	0	0,00	16	4,08	31	11,11
Vic	331	9,20	0	0,00	5	1,19	51	13,01	150	53,76
Pob.Im.Total	3.597	100,00	68	100,00	420	100,00	392	100,00	279	100,00

Taula núm.22

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

3.6.- Resum

L'atenció social de les persones immigrades es canalitza a partir de les Diòcesis implantades en el territori català. Tant les característiques socio-econòmiques com l'afluència de les persones immigrades repercuteixen en l'organització i el funcionament de cadascuna d'elles envers el col·lectiu d'immigrants. En moltes d'elles, la regularització del 91 ha significat un impuls important per a la consolidació de serveis específics per a immigrants a conseqüència de l'augment de demandes fetes per aquest col·lectiu. A continuació, una breu explicació.

3.6.1.- Diòcesi de Girona

Des de l'any 1987, Girona realitza actuacions en el camp de la immigració, encara que la seva tasca s'intensifica de manera notable a partir de la regularització del 91. Quantitativament, aquesta Diòcesi registra el nombre més elevat d'immigrants atesos, essent la comarca de la Selva l'indret preferencial d'assentament. En termes generals, el perfil de l'immigrant que acut als serveis socials correspon al d'un individu africà, especialment de Gàmbia i Senegal, de sexe masculí, que té el permís de residència, però no la nacionalitat espanyola.

3.6.2.- Diòcesi de Barcelona

La immigració no és un problema nou a la Diòcesi de Barcelona. A principi dels anys 40, iniciaren la seva tasca amb les persones que arribaven d'altres indrets d'Espanya. Cap a finals dels 60, es donà un canvi en l'orientació del servei de migració i encaminen el seu treball d'assistència als individus estrangers. Habitualment, s'atenen tres col·lectius d'immigrants (africans, llatino-americans i europeus), tot i que els africans són els més nombrosos. Els homes sobresurten lleugerament sobre les dones i la proporció entre solters i casats és molt equilibrada. Pel que fa a l'edat, cal assenyalar que presenta l'índex més elevat de persones majors de 65 anys. La majoria d'ells no tenen nacionalitat espanyola.

3.6.3.- Diòcesi de Vic

A la Diòcesi de Vic, l'ajut als immigrants es canalitza a través de les localitats de Manresa, Vic i Igualada, ja que la incidència de la població immigrada en aquestes comarques, sobretot al Bages i Osona, és forta. Els immigrants assentats en aquesta Diòcesi, en la seva majoria originaris del Marroc, presenten les següents peculiaritats: proporció semblant entre homes i dones; els solters doblen el nombre de persones casades; elevat percentatge d'infants en relació al total de població immigrada registrada a les Diòcesis; i presència relativament important de persones majors de 65 anys. Gran part d'ells no tenen la nacionalitat espanyola.

3.6.4.- Diòcesi de Lleida

Les característiques agràries d'aquesta Diòcesi determinen l'existència de dues dinàmiques diferents en el servei de migració de Càritas lligades al cicle vegetatiu dels productes conreats. A l'hivern, els professionals de Càritas mantenen relació amb la població que resideix estable a la ciutat de Lleida i als pobles veïns. Generalment, es tracta de persones que han nascut a l'Àfrica Occidental, casades i amb fills, i no molt joves. A l'estiu, la situació canvia totalment amb l'arribada dels jornalers per a la recollida de la fruita. En la seva majoria, són joves marroquins que vénen per treballar i guanyar uns diners. Quan la feina s'acaba marxen cap a altres indrets de Catalunya. La majoria d'ells no tenen la nacionalitat espanyola.

3.6.5.- Diòcesi de Tarragona

Fa uns cinc anys, un grup de persones interessades per les necessitats de la població immigrada i, en especial, pels individus provinents del continent africà organitzaren l'atenció d'aquestes persones des de la Comissió Diocesana de Migració. A l'igual que les altres Diòcesis, la majoria dels individus atesos provenen de l'Àfrica, especialment del Senegal i del Marroc. Europa i Amèrica, altres zones de naixement dels immigrants, posseeixen percentatges molt inferiors als del col·lectiu africà. La majoria són homes, d'edats compreses entre els 19 i 64 anys i la proporció de persones solteres i casades és molt equilibrada. Un nombre considerable d'ells tenen una situació legal indefinida al tenir els documents en tràmit. Tampoc no tenen la nacionalitat espanyola.

3.6.6.- Diòcesi de Tortosa

Més que a tota la Diòcesi, el fenomen migratori ha afectat algunes localitats, com ara l'Aldea, Benicarló i Vinaròs. Són poblacions, especialment les dues primeres, on l'agricultura té un pes específic important i requereixen mà d'obra temporal. Les persones que s'avenen a fer aquest tipus de feines són immigrants. La regularització del 91 fou un moment clau perquè alguns grups parroquials d'aquestes poblacions decidissin tirar endavant actuacions a favor dels immigrants.

En aquesta Diòcesi, només s'han detectat persones immigrades provinents d'Àfrica (marroquins i alguns argelins) i de Europa; més persones de sexe masculí que femení; una proporció equilibrada entre solters i casats; el nombre més elevat d'infants immigrants de totes les Diòcesis; i la majoria d'ells sense nacionalitat espanyola. Per

les manifestacions dels treballadors de Benicarló es poden apreciar dos tipus d'immigrants: persones solteres i joves, amb estudis i un alt nivell d'integració en el poble; i persones de més edat, solteres o casades que mantenen forts vincles familiars amb el seu país d'origen.

3.6.7.- Diòcesi de la Seu d'Urgell

El treball amb immigrants s'impulsa de manera notable l'any 1991 a partir de la realització d'un estudi promogut per la mateixa Diòcesi. En una zona geogràficament tan diversa, que comprèn quasi totes les comarques pirinenques i arriba pràcticament a tocar Lleida, les diferències quant al volum d'immigrants atesos són importants. Mentre que a les comarques pirinenques quasi no hi ha hagut demanda per part dels immigrants, a la zona sud del Bisbat l'activitat dels treballadors socials ha estat intensa. La majoria d'aquestes persones són homes que provenen del Marroc i Algèria, tenen entre 19 i 64 anys i els casats superen els solters.

3.6.8.- Diòcesi de Solsona

En aquesta Diòcesi, es donen moltes diferències territorials pel que fa al fenomen migratori, essent la presència d'immigrants rellevant en unes localitats i en altres no. En part, l'oferta de treball condiona aquesta situació tan diversa dins la mateixa Diòcesi. A Cervera, l'existència d'empreses del sector càrnic que necessiten mà d'obra sense qualificació i persones disposades a fer feines poc valorades socialment (recollida de pollastres, escorxar animals...) influeix en l'assentament d'individus immigrants. A Mollerussa i Bellpuig, també la recollida de la fruita afavoreix la vinguda d'immigrants, encara que molts d'ells hi estan temporalment. La situació de Solsona i Tàrraga és diferent al no existir aquesta situació industrial. En aquests pobles, hi ha pocs immigrants, tot i que s'ha detectat un nucli estable de marroquins a Solsona.

Només es disposa de dades referides als immigrants de Cervera, cosa que s'ha comentat en les pàgines anteriors. El perfil d'aquests immigrants és el següent: predomini de les persones originàries del continent africà (fonamentalment del Marroc i Egipte); de sexe masculí; d'edats entre els 19 i 64 anys; i dels solters per sobre dels casats.

4.- EL TREBALL SOCIAL

Les demandes, els problemes i els recursos socials que, durant l'any 93, han estat tractats a les oficines socials dels organismes diocesans són l'objecte d'estudi d'aquest apartat. Quan les persones, en aquest cas els immigrants, connecten amb els serveis socials exposen un seguit de demandes als treballadors socials. Aquests, per la seva banda, avaluen la problemàtica social que afecta aquestes persones i determinen els recursos disponibles a utilitzar per tal de resoldre aquestes necessitats.

La informació d'aquests tres aspectes (demandes, problemes i recursos) s'ha obtingut de dues fonts diferents. La primera, els expedients socials, que han proporcionat dades numèriques sobre les demandes i els problemes socials formulats pels immigrants i, la segona, les entrevistes personals, que han aportat el punt de vista dels treballadors socials i dels immigrants. Aquest caràcter divers de les fonts ha permès complementar els múltiples aspectes que s'estudien en aquest capítol. Les dades quantitatives han estat tractades estadísticament mentre que les entrevistes han estat gravades i transcrites literalment. L'apartat s'ha estructurat de la següent manera: en començar, s'han exposat les dades que fan referència a les demandes i els problemes, tant de Catalunya com de les Diòcesis. Després, s'han explicat els recursos socials existents a cada un dels organismes diocesans.

4.1.- Demandes i problemàtica social

La demanda que efectua una persona o grup de persones, siguin o no immigrades, als serveis socials és l'expressió d'una o més necessitats socials no satisfetes. Les demandes poden ser de tipus molt diferents: des de les produïdes per la falta d'aliments fins a les afectives. Ara bé, no sempre les demandes es formulen explícitament i, de vegades, es dona el cas que els serveis socials han d'actuar sobre necessitats que no han estat manifestades pels mateixos usuaris.

Quan les necessitats socials obstaculitzen de manera important el desenvolupament personal d'un considerable nombre d'individus i es converteixen en un problema per a la societat, llavors es parla de problemàtica social. Els professionals del treball social poden aportar els seus coneixements de la realitat per saber si una necessitat individual ha esdevingut un problema social. Per exemple, la demanda constant d'ajuts econòmics per a la instal·lació d'aigua calenta i llum d'un sector determinat de la població pot ser un indicador de les males condicions d'habitabilitat i arribar a esdevenir una problemàtica social. Tot i així, cal especificar que les demandes individuals no sempre es converteixen en problemàtiques socials, encara que, com es veurà en aquesta recerca, hi ha certa concordança entre unes i altres.

4.1.1.- Nombre total de demandes i problemes socials

Com que existeixen multitud de demandes i problemes socials, s'han agrupat temàticament per tal de facilitar-ne l'estudi, tal i com s'exposen a les taules següents³⁴.

---

³⁴ Per cada expedient social, s'han comptabilitzat demandes i problemes socials fins a un màxim de cinc.

Demandes	Barcelona		Girona		Lleida		Seu d'Urgell		Soborn		Tarragona		Tortosa		Vic		Total	
Ajuda econòmica	300	17,51	0	0,00	194	40,84	29	18,13	1	1,61	14	6,57	10	2,57	91	13,73	639	12,76
Informació i assessorament	355	20,72	1.334	100,00	100	21,05	14	8,75	8	12,90	156	73,24	59	15,17	100	15,08	2.176	42,44
Aliments i equipament personal	252	14,71	0	0,00	102	21,47	32	30,00	12	19,35	17	7,98	166	42,67	161	24,28	742	14,81
Habitatge	218	12,73	0	0,00	18	3,79	28	17,50	1	1,61	2	0,94	66	16,97	21	3,17	354	7,07
Salut	34	1,98	0	0,00	35	7,37	16	10,00	4	6,45	6	2,82	18	4,63	73	11,01	186	3,71
Formació	269	15,70	0	0,00	5	1,05	23	14,38	4	6,45	8	3,76	37	9,51	180	27,15	526	10,50
Treball	202	11,79	0	0,00	5	1,05	6	3,75	29	46,77	10	4,69	18	4,63	18	2,71	288	5,75
Sol·licitud demanda	83	4,85	0	0,00	16	3,37	12	7,50	3	4,84	0	0,00	15	3,86	19	2,87	148	2,95
Total	1.713	100,00	1.334	100,00	475	100,00	160	100,00	62	100,00	213	100,00	389	100,00	663	100,00	5.009	100,00

Taula núm.23

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

Problemes	Barcelona		Girona		Lleida		Seu d'Urgell		Soborn		Tarragona		Tortosa		Vic		Total	
Econòmics	713	39,22	0	0,00	153	52,94	33	38,82	27	39,71	10	7,52	68	28,22	165	22,21	1.169	24,81
Familiars	131	7,21	0	0,00	18	6,23	3	3,53	4	5,88	13	9,77	54	22,41	219	29,48	442	9,38
Infància	27	1,49	0	0,00	3	1,04	0	0,00	0	0,00	1	0,75	15	6,22	123	16,55	169	3,59
Habitatge	197	10,84	0	0,00	14	4,84	28	32,94	6	8,82	1	0,75	25	10,37	83	11,47	354	7,51
Salut	114	6,27	0	0,00	36	12,46	13	15,39	6	8,82	17	12,78	27	11,20	81	10,90	294	6,24
Treball	519	28,55	0	0,00	62	21,45	8	9,41	24	35,29	7	5,26	51	21,16	67	9,02	738	15,67
Legalització	4	0,22	1.334	100,00	1	0,35	0	0,00	0	0,00	77	57,89	1	0,41	0	0,00	1.417	30,08
Altres	113	6,22	0	0,00	2	0,69	0	0,00	1	1,47	7	5,26	0	0,00	5	0,67	128	2,73
Total	1.818	100,00	1.334	100,00	289	100,00	85	100,00	68	100,00	133	100,00	241	100,00	743	100,00	4.711	100,00

Taula núm.24

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

Respecte a les demandes, la d'informació i d'assessorament sobresurten notòriament de totes les altres (42,44% del total de peticions fetes pels immigrants als organismes diocesans catalans). Els immigrants mostren una gran preocupació per conèixer els tràmits administratius i jurídics que han de seguir per residir legalment al país. A continuació, plantegen demandes de tipus primari: aliments i equipament personal (14,81%) i ajudes econòmiques (12,76%). Finalment, les altres sol·licituds estan relacionades amb l'escolarització (10,5%), l'habitatge (7,07%), el treball (5,75%) i la sanitat (3,71%).

En opinió dels treballadors socials, hi ha dues problemàtiques que incideixen de manera notable en el col·lectiu d'immigrants. La primera fa referència a les dificultats d'un gran nombre de persones per legalitzar la seva situació (30,08% del total dels problemes detectats pels treballadors socials) i, la segona, als problemes econòmics (24,81%). A més a més d'aquests, n'hi ha d'altres: laborals (15,67%); familiars (9,38%); habitatge (7,51%); salut (6,24%); infància (3,59%). Així, els problemes primordials que afecten els immigrants (la legalitat i els econòmics) coincideixen amb les demandes més freqüents fetes per ells mateixos. Ara bé, en la prioritització de la resta d'aspectes no hi ha una correspondència absoluta. Per exemple, els immigrants fan més peticions sobre qüestions relacionades amb els estudis (escolarització dels infants, formació d'adults,...) o l'habitatge i, per contra, els treballadors socials

assenyalen el treball i els conflictes familiar com les problemàtiques que més els afecten³⁵.

Durant l'any 1993, algunes de les persones immigrades ateses en els serveis socials no han formulat demandes específiques (el 2.95% del total de casos comptabilitzats). Generalment, es tracta d'individus que mantenen un contacte amb els treballadors socials abans d'iniciar el 93. Per tant, el canvi d'any només ha suposat una continuació del treball iniciat i no ha generat noves demandes.

No sempre, però, la relació dels usuaris amb els serveis socials és perllonga en el temps i n'hi ha que han tingut un lligam esporàdic. En gran manera, aquest tipus de relació està determinada per les demandes formulades i l'existència de recursos per solventar-les. També, es pot donar el cas que, independentment del tipus de relació que s'estableixi (esporàdica o periòdica), els individus poden acudir a les oficines socials en més d'una ocasió al llarg dels anys. Així, durant el 1993, la meitat de les persones immigrades ateses havien estat tractades en anys anteriors (2.330 persones)³⁶. La gran afluència d'uns i altres ha sorprès a alguns treballadors socials que eren de l'opinió que un cop finalitzat el procés de regularització del 1991 disminuirien les demandes d'aquest col·lectiu de persones. Però, la realitat no ha confirmat aquesta suposició. L'aplicació de les normes de regularització no ha resolt la situació de legalitat d'un nombre considerable d'immigrants, cosa que ha propiciat "un constant rescat d'expedients antics", segons paraules d'un responsable diocesà. A més, la crisi econòmica ha afavorit l'arribada de nous immigrants, als serveis socials diocesans que portaven anys visquent a Catalunya i que no havien necessitat res d'aquestes entitats.

4.1.2.- Demandes i problemes socials a partir del continent de procedència

Àfrica

Les persones procedents del continent africà -les dades no permeten destriar entre els individus originaris del nord i de la resta d'Àfrica- exposen prioritàriament demandes d'informació i assessorament sobre qüestions legals (el 47,73% del total de demandes expressades pels africans). Els aliments i l'equipament personal així com les ajudes econòmiques constitueixen l'altre bloc de demandes fetes pel africans, tot i que els percentatges són molt inferiors (13,15% i 11,59% respectivament). Finalment, és interessant destacar

---

³⁵ Cal advertir que les dades relatives a les demandes d'informació i assessorament i els problemes de legalització del total de Catalunya estan sobredimensionades, ja que de la Diòcesi de Girona -que actualment atén el nombre més elevat d'immigrants de tot Catalunya- només recullen les dades d'aquests aspectes. Sense tenir en compte la Diòcesi de Girona, les demandes formulades pels immigrants són les següents: 21,6% d'informació i assessorament; 20,02% d'aliments i equipament personal; 17,39% d'ajuts econòmics; 14,31% d'estudis; 9,63% d'habitatge; 7,84% de treball; 5,06% de sanitat; 4,03% no hi ha demanda. Pel que fa als problemes socials, 34,62% són econòmics, 21,85% laborals, 13,09% familiars, 10,48% d'habitatge; 8,7% de salut; 5% d'infància; 3,79% altres (transeünts, delinqüència); 2,46% de legalització. D'aquestes dades es dedueix que els aspectes econòmics (aliments i demandes econòmiques) tenen un pes més important en el conjunt de demandes i problemes socials.

³⁶ L'altra meitat de les persones ateses (2.426 individus) eren desconeguts pels serveis socials.

el nombre de peticions relacionades amb la formació, (10,82%)³⁷.

En aquest sentit, els treballadors socials coincideixen al valorar que els aspectes de legalització i econòmics són els més problemàtics dins d'aquest col·lectiu d'immigrants (36,91% i 21,5% del total de problemes que afecten als africans). Tot i que amb menys intensitat, la situació laboral també és considerada un element a tenir en compte (14,6%).

Àsia

El grup dels immigrants asiàtics presenta unes necessitats i situacions carencials relativament semblants a les dels africans. La demanda majoritària rebuda a les oficines dels serveis socials correspon a l'assessorament i informació sobre qüestions legals (57,14% del total de demandes expressades pels asiàtics). Ara bé, al contrari dels africans, els aspectes econòmics i d'alimentació representen una preocupació moderada dins del col·lectiu (6,34% i 3,17%). No així les demandes d'habitatge i de treball (17,46% i 11,11%). De nou, les problemàtiques socials relatives a la legalització, la precarietat econòmica i de treball són, a parer dels treballadors socials, les que més repercuteixen en els asiàtics (44,82%; 25,86% i 13,79% del total de problemes que afecten els immigrants asiàtics).

Amèrica

Tot i que la demanda d'informació i assessorament també ha estat prioritària en les persones provinents de llatino-amèrica (37,11% del total de demandes expressades pels americans), suposa un percentatge inferior al del col·lectiu africà i asiàtic. A banda d'això, els americans fan per igual peticions d'ajudes econòmiques, aliments i equipaments personals, habitatge i treball (12,44%; 12,22%; 12% i 12,22% respectivament). En aquest col·lectiu, l'aspecte de la legalització no esdevé un problema de primer ordre. És possible que els convenis signat entre Espanya i alguns països d'Amèrica Llatina ho facilitin. En canvi, és important la problemàtica econòmica i de treball (35,53% i 28,94% del total de problemes que afecten els americans).

Europa

Els europeus que acudeixen als serveis socials són, en la seva majoria, persones transeünts. Manifesten, en conseqüència, unes demandes i problemàtiques socials lligades a aquesta condició. Així, les peticions d'aliments i econòmiques són les més importants (24,55% i 21,15% del total de demandes expressades pels europeus), encara que també estan interessats en la informació relativa a la legalitat (19,36%).

---

³⁷ La resta de demandes no arriben al 5,5% del total.

Demandes	Àfrica		Àsia		Amèrica		Europa		No se sap	
Ajuda econòmica	438	11,59	4	6,34	56	12,44	106	21,15	49	20,76
Informació i assessorament	1.804	47,73	36	57,14	167	37,11	97	19,36	22	9,32
Aliments i equipament personal	497	13,15	2	3,17	55	12,22	123	24,55	65	27,54
Habitatge	194	5,13	11	17,46	54	12,00	60	11,97	42	17,79
Salut	146	3,86	2	3,17	14	3,11	13	2,59	9	3,81
Formació	409	10,82	0	0,00	24	5,33	54	10,78	39	16,52
Treball	183	4,84	7	11,11	55	12,22	33	6,58	10	4,23
No hi ha demanda	108	2,86	1	1,58	25	5,55	15	2,99	0	0,00
Total	3.779	100,00	63	100,00	450	100,00	501	100,00	236	100,00

Taula núm.25

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

Problemes	Àfrica		Àsia		Amèrica		Europa		No se sap	
Econòmics	770	21,50	15	25,86	151	35,53	180	36,66	53	41,73
Familiars	345	9,63	2	3,45	37	8,70	43	8,76	15	11,81
Infància	139	3,88	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Habitatge	245	6,84	5	8,62	36	8,47	50	10,18	18	14,17
Salut	198	5,53	1	1,72	34	8,00	37	7,53	24	18,89
Treball	523	14,60	8	13,79	123	28,94	70	14,26	14	11,02
Legalització	1.322	36,91	26	44,82	39	9,18	30	6,10	0	0,00
Altres	39	1,08	1	1,72	5	1,18	81	16,49	3	2,36
Total	3.581	100,00	58	100,00	425	100,00	491	100,00	127	100,00

Taula núm.26

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

4.1.3.- Demandes d'informació i assessorament. Problemes de legalitat

La informació i l'assessorament sobre qüestions administratives i jurídiques relatives a la legalització de la seva situació és la demanda majoritària expressada pels immigrants que han connectat amb els serveis socials diocesans i, per tant, una de les seves principals preocupacions. En aquest sentit, els treballadors socials també consideren que els problemes de legalització són la dificultat primordial amb què s'enfronta l'immigrant. De tota manera, s'ha de tenir en compte que l'anàlisi de cada una de les Diòcesis mostra que només existeix un predomini de les demandes d'informació i assessorament en algunes d'elles. Són les següents: Girona (100% del total de demandes), Tarragona (73,24%) i Barcelona (20,72%). En la resta de Diòcesis, tot i ser una demanda important, n'hi ha de prioritàries. Pel que fa als problemes de legalització només són majoritaris a Girona (100%) i Tarragona (57,89%).

A partir de 1985, amb l'aprovació de la "Llei d'estrangeria", la política governamental envers aquest col·lectiu de persones va endurir-se. Això, es va traduir en un augment de la pressió sobre els immigrants per l'acompliment de les normes que els permeten de viure de forma legal al territori espanyol i en un control més estricte de les seves entrades i sortides del país. L'estada legal queda garantida per mitjà del permís de residència i de treball que atorga el Govern espanyol. Aquells que no aconseguen un d'aquests permisos són considerats residents il·legals i poden ser expulsats en qualsevol moment cap al seu país de procedència.

El permís de residència o de treball es dona a les persones que poden demostrar documentalment que tenen mitjans econòmics per mantenir-se o que disposen d'un contracte de treball. Per a molts dels immigrants, resulta ser una tasca complicada, ja que al no haver estat una exigència inicial del govern quan arribaren a Espanya, no s'havien preocupat d'aquests aspectes. D'altra banda, la tramitació i resolució d'aquests permisos és un procés complex i lent. En primer lloc, alguns immigrants, especialment procedents del continent africà i asiàtic, tenen dificultats per entendre i escriure el nostre idioma. D'entrada, aquest fet impedeix contestar adequadament els formularis. En segon lloc, el funcionament de l'administració és complicat si no es tenen uns coneixements i experiència previs. S'han de saber horaris, adreces, funció de cada un dels organismes, etc. Per tot això, els immigrants acostumen a buscar ajuda exterior. Els sindicats, els propis serveis socials i les gestories són les entitats més concorregudes per aquestes persones³⁸.

La complexitat dels tràmits i el poc coneixement del funcionament administratiu propicia la demanda d'informació i assessorament d'un considerable grup de persones que han connectat amb els serveis socials diocesans. Els immigrants han sol·licitat ajuda per saber què han de fer quan al cap de dos anys de presentar els papers de regularització, no han rebut cap resposta, quins documents necessiten per tramitar el permís de residència, de treball o l'exempció del visat, el procediment a seguir per obtenir de nou el passaport quan els ha estat robat, com anul·lar una ordre d'expulsió, quins papers es requereixen per tramitar el visat o la reagrupació familiar, per canviar el permís d'estudiant al de treball, etc.

Davant d'aquestes demandes, els treballadors socials o els advocats informen les persones i, quan la situació ho requereix, realitzen gestions per solucionar el problema. A continuació, s'exposa la intervenció que realitzà un professional social amb una petició d'informació d'un home argelí, com un exemple del treball que aquests professionals poden dur a terme. L'usuari explicà que, l'any 91, va sol·licitar la regularització com a treballador per compte propi, ja que treballava en la venda ambulants. Al cap d'uns mesos, va rebre un requeriment de la Direcció Provincial de Treball perquè aportés més documents si volia obtenir el permís de treball, però ell no sabia quins calia presentar. Per aquesta raó, sol·licità assessorament a Càritas. A partir d'aquí, la situació es desenvolupà de la següent manera:

---

³⁸ Cal destacar que alguns treballadors socials s'han queixat dels preus abusius que cobren algunes gestories per tramitar aquests permisos.

- Tot i que el treballador social (T.S.) qualificà la situació de difícil resolució, aconsellà a l'usuari que contestés el requeriment i que intentés sol·licitar la llicència municipal en algun dels ajuntaments on treballava o buscar altres documents que acreditessin el seu treball de venedor ambulat (factures, etc). Paral·lelament, el T.S. decidí exposar el problema en una reunió amb el Director Provincial de Treball.
- La reunió amb el Dir. Prov. de Treball no aportà grans novetats i s'acordà que s'intentaria presentar el major nombre possible de documents.
- L'usuari no pogué aconseguir cap llicència municipal de la venda ambulat. Es redactà un escrit perquè entregués la resta de documents a la Dir. Prov. de Treball.
- Mentre esperava una resposta, l'usuari trobà un feina en un restaurant, amb possibilitats d'aconseguir un contracte de treball. Com que havia demanat un permís de treball per compte propi, va haver d'adjuntar nous documents a la petició inicial. Se l'informà del tràmits que havia de seguir l'empresari per formalitzar el contracte. Es redactà un nou escrit i es revisà la documentació per demanar el canvi del permís de treball (de compte propi a compte aliè).
- Al cap d'un any, l'usuari rebé una resposta: li havia estat denegat el permís de treball. Davant d'aquest fet, s'interposà un recurs de reposició.
- Finalment, se li concedí el permís de residència i treball.

Però, l'esforç que requereix el fet de tramitar el permís de residència o de treball és molt gran en comparació amb els resultats obtinguts, ja que són documents que s'han de renovar cada any. D'altra banda, com que l'administració no dóna una resposta ràpida a aquestes sol·licituds, hi ha persones que al cap de poc temps de rebre el permís de residència han d'iniciar novament els tràmits de renovació. Així, per una cosa o una altra, els immigrants sempre estan pendents dels papers. Un home marroquí expressava d'aquesta manera els seus sentiments:

" porqué vosotros no tiene problema con el carnet de identidad: puede trabajar, puede salir fuera, puede hacer cualquier cosa. Nosotros, no. Siempre problemas porqué rápido caduca 1 año y pum! ya está el problema." (H-9)

A més, les condicions per les quals una persona pot ser beneficiària del permís de residència o de treball són molt estrictes. Un canvi en la situació personal, per exemple, passar de tenir feina a l'atur, pot ser motiu de no concessió del permís l'any següent. Així, la frontera que separa el resident legal de l'il·legal és molt dèbil. Mentre que un any pot ser considerat un ciutadà legal, l'any següent pot no ser-ho. Tota aquesta situació provoca una provisionalitat absoluta i un elevat grau d'inestabilitat en els immigrants. Una dona marroquina comentava indignada que sempre et recorden que ets una dona estrangera quan arregles els papers:

" lo que con los gobiernos y eso, no lo llevan bien que siempre semos extranjeros. Llevo aquí 20 años, 30 años y eres extranjero. Nosotros ya tenemos los hijos aquí, criados aquí, están estudiando aquí. No va a llevar un niño de 15 años o de 14 años o de 20 años, llevarlo al pueblo a estudiar allí o vivir allí." (D-10)

No sempre la il.legalitat és fruit de la despreocupació de l'individu. De vegades, tot i els intents d'aquestes persones per resoldre la seva situació legal, les traves administratives han estat majors. Sigui com sigui, la il.legalitat afecta a tots els aspectes de la vida i comporta grans inconvenients en la persona. Entre altres qüestions, no es pot obtenir un contracte de treball, ni llogar un pis, ni convalidar titulacions. A part d'això, hi ha la possibilitat de ser detingut i expulsat en qualsevol moment. Una dona sud-americana explicava la seva experiència:

" el año pasado, en diciembre, me paró la policía saliendo del metro, y al pedirme los papeles y no tener todo en regla, estuve detenida tres días en comisaría. Entonces investigaron, vieron que no tenía problemas y salí nuevamente. Me dijeron que se me iba a avisar y si se me abriría un proceso de expulsión o no. Después se me llamó al mes creo, para decirme que todo había sido, bueno.. que se me abrió un proceso de expulsión pero que se me daba un mes de turista y que tenía que abandonar el país..." (D-1)

4.1.4.- El menjar, els diners i el treball

Tot i que les demandes d'informació i assessorament sobre qüestions vinculades a la residència legal han estat el motiu de molts immigrants per acostar-se als serveis socials, aquesta no ha estat l'única petició formulada. També, s'han manifestat altres demandes i problemàtiques socials, com ara les econòmiques i laborals. En els últims anys, els treballadors socials han percebut un canvi en el tipus de demandes formulades pels immigrants. La crisi econòmica ha incidit de manera notable en aquest canvi i s'ha donat un augment considerable del nombre de persones que sol·liciten ajuda econòmica i treball. Anteriorment, les demandes feien més referència a l'assessorament i el tràmit dels documents que acreditaven la residència legal, ja que constituïa la clau d'accés a altres qüestions: treball continuat, habitatge, etc. En aquests moments, però, la legalitat no garanteix l'estabilitat econòmico-laboral. Un assistent social ho resumia d'aquesta manera: "(abans) hi havia gent que només venia (al despatx) a renovar els papers, ara demanen ajudes econòmiques".

Donada la interrelació existent entre els aspectes econòmics i laborals, ambdues qüestions s'han tractat de manera conjunta en aquest apartat. Habitualment, la situació econòmica de les persones està supeditada al treball. Si l'individu té una feina de caràcter indefinit, els seus ingressos econòmics seran estables. Per contra, en la majoria d'ocasions, la insuficiència de recursos econòmics està provocada per la manca de treball o la seva eventualitat. D'altra banda, cal especificar que en aquest apartat només es tractaran alguns dels aspectes relatius a la situació laboral de les persones immigrades, ja que aquests aspectes seran abordats l'apartat següent d'aquest treball.

L'anàlisi de les dades dels serveis socials diocesans mostra que les demandes d'ajuda econòmica i aliments són freqüents entre les persones immigrades, ja que, després de les demandes d'informació i assessorament, són les més importants en nombre. Una situació econòmica deficitària gairebé sempre és motiu de demanda per part dels immigrants que connecten amb els serveis socials. Si la manca de mitjans econòmics és molt aguda, la persona busca solucions encaminades a resoldre les necessitats més bàsiques: el menjar i la roba. En canvi, quan l'economia familiar només és deficient, es fan peticions d'ajuda econòmica per altres qüestions. Cal destacar que les demandes econòmiques predominen a la Diòcesi de Lleida (40,84% del total de sol.licituds fetes a la Diòcesi) i la d'aliments a Tortosa (42,67%).

Referent a les demandes laborals, són, sobretot, sol.licituds d'ajuda per trobar feina. D'entrada, algunes persones tenen certes dificultats per trobar treball a causa de la seva condició d'immigrant. Per exemple, han de conèixer l'idioma, aprendre la manera de treballar d'aquest context cultural, etc. Així, ho expressava una dona marroquina:

"...no es que viene una y se mete a trabajar nada más. Tienes que saber como se trabajan las cosas, y saber hablar, y todo: llaman por teléfono y no sabes cogerlo (el recado)...Si a mi me cuesta, que llevo tantos años aquí..."(D-10)

Però, també hi ha persones que volen orientació i assessorament laboral. De tota manera, les demandes laborals no són tan usuals com les econòmiques. En part, les finalitats d'aquestes entitats d'assistència, al no encarregar-se exclusivament de buscar ocupació, ho propicien. La demanda de feina és només majoria a la Diòcesi de Solsona (46,77%).

Les demandes econòmiques i laborals s'han convertit en problemàtiques econòmiques (la manca total de recursos econòmics, els ingressos insuficients i la mala administració dels diners) i laborals (la manca de feina i l'eventualitat i temporalitat de les feines) de difícil resolució per als immigrants. Així, des d'una òptica quantitativa, a la majoria de les Diòcesis, els problemes econòmics superen la resta, a excepció de Girona i Tarragona.

En definitiva, les persones immigrades que han connectat amb els serveis socials diocesans presenten un ventall molt divers de situacions econòmiques que va des de la insuficiència d'ingressos fins a la manca total de recursos. L'insuficiència econòmica es dona tant en persones que viuen soles com en famílies i, en la majoria d'ocasions, és deguda a la inestabilitat laboral. El fet de treballar uns dies a la setmana o uns mesos a l'any, moltes vegades sense contracte laboral i amb sous baixos, dificulta l'estalvi de diners, amb la qual cosa els individus no poden assumir les despeses addicionals que sorgeixen en la vida quotidiana. Per això, reclamen ajudes econòmiques. La situació d'un home nigerià ho exemplifica. De professió músic de carrer, sol.licità diners per pagar el lloguer endarrerit de l'habitació on dormia. Un altre home solter procedent de l'Àfrica Occidental i que treballa donant classes particulars d'anglès havia demanat una ajuda econòmica per saldar un deute hospitalari i un tercer que treballa en la venda ambulat, per pagar la renovació de la llicència municipal. No sempre la precarietat laboral provoca demandes d'ajuda econòmica als serveis socials. Per exemple, una dona llatino-americana, soltera, amb un fill i que

treballa esporàdicament en la marroquineria, sol·licità a Càritas una plaça de guarderia per al seu fill. D'aquesta manera, podria ampliar el seu horari laboral i tindria més temps per treballar.

Les persones amb una manca total de mitjans econòmics no acostumen a tenir feina. Davant d'aquestes circumstàncies, s'ha constatat que els individus que viuen sols fan demandes per cobrir les necessitats bàsiques: roba, menjar i un lloc per dormir. Els serveis socials han entrevistat homes portuguesos i dels països de l'Est que viatjaven de poble en poble buscant feina i que es trobaven en aquesta situació, encara que no necessàriament totes les persones sense recursos econòmics tenen aquest perfil. Hi ha qui, després d'un llarg període sense feina i havent-se gastat tots els estalvis, s'ha vist obligat a demanar ajudes econòmiques. També, hi ha parelles amb o sense fills que viuen en la precarietat més absoluta. Aquesta seria la situació d'una parella de llatino-americans que arribà a Barcelona per buscar feina. Al cap de tres anys, decidiren retornar al seu país perquè no havien trobat res. Durant la seva estada vivien prop dels pares d'ella i uns germans que els mantenien. Diferents són les circumstàncies d'una parella nigeriana que vingueren a Catalunya per solucionar els problemes de salut de la dona. Un cop aquí decidiren quedar-se a viure a casa d'una tia seva sense tenir cap feina en perspectiva. Com que no podien contribuir econòmicament en les despeses domèstiques, les relacions de la tia amb la parella es feren cada vegada més tenses. Al final deixaren la casa i no tenen absolutament res.

Però, els problemes econòmics que les persones immigrades plantegen als treballadors socials no deriven exclusivament de situacions laborals precàries. La mala administració dels diners pot crear conflictes familiars i estretor econòmica. Una dona marroquina explicava que els diners que guanyava fent neteges se'ls gastava el marit en beguda i jugant a les màquines, i això l'obligava a recórrer als serveis socials.

En resum, la crisi econòmica d'aquests últims anys ha fet augmentar de manera notable les demandes i els problemes laborals i econòmics del col·lectiu d'immigrants. Tot i que la crisi econòmica no ha incidit exclusivament en la població immigrada coneguda als serveis socials, ha agreujat la situació de moltes persones que han vist perillar el seu lloc de treball al tractar-se, sobretot, de persones amb una inestabilitat salarial i laboral important. Com a conseqüència d'això, s'ha produït una tendència a l'augment de les demandes de tipus econòmic i laboral, en detriment de les sol·licituds d'informació i assessorament legal.

4.1.5.- L'habitatge

Totes les persones, siguin o no immigrades, necessiten unes mínimes condicions per dur a terme una vida estable. Generalment, es considera que els factors econòmics i laborals són determinants a l'hora de proporcionar aquesta estabilitat, però l'habitatge també hi contribueix en gran manera. L'habitatge és objecte de continuades demandes per part de les persones immigrades ateses als serveis socials diocesans. Usualment, els treballadors socials reben peticions d'ajudes econòmiques per pagar factures endarrerides d'aigua, electricitat o gas; per millorar les instal·lacions elèctriques o sanitàries; per accedir a un nou habitatge; o saldar els deutes del lloguer. També, l'habitatge és considerat un dels problemes socials. El que més preocupa és que molts

dels habitatges no reuneixen les condicions mínimes d'habitabilitat (cases sense llum, aigua calenta, dutxa,...), que alguns dels immigrants visquin amuntegats o que no tinguin casa. Amb tot, les demandes formulades pels immigrants relatives a l'habitatge tenen un pes mig dins del conjunt.

La dificultat principal que han d'afrontar els immigrants és trobar un habitatge adequat a les seves possibilitats econòmiques i necessitats familiars. Sovint, els preus dels lloguers són molt elevats en relació als ingressos mensuals de les persones. D'altra banda, hi ha altres factors vinculats a la condició d'immigrant que incideixen negativament en l'obtenció d'un pis. Alguns propietaris es mostren reticents a llogar els seus habitatges a persones immigrades. Tenen por que la resta de llogaters de l'escala es queixin, que embrutin els pisos, que organitzin festes a altes hores de la nit, etc. Davant d'aquesta situació, els serveis socials d'algunes Diòcesis (Tarragona, Tortosa, la Seu d'Urgell i Solsona) han intervingut fent d'"avaladors" dels immigrants. Aquesta desconfiança és més patent en les zones rurals que en les turístiques. També, no posseir els papers que acrediten la residència legal és un factor que fa més difícil llogar un pis.

La majoria dels immigrants atesos pel conjunt d'organismes diocesans de Catalunya viuen en pisos (52,26% del total de les Diòcesis amb dades conegudes)³⁹. Els individus que resideixen en altres tipus de construccions, ja sigui cases d'autoconstrucció, barraques o pensions, constitueixen una minoria (1,96%, 1,57% i 0,96%, respectivament). Finalment, destacar el nombre relativament important d'individus sense habitatge (3,87%). Respecte a la situació particular de cada Diòcesi, remarcar que a Tortosa, Solsona i la Seu d'Urgell més de les tres quartes parts de la població viu en pisos i que les persones sense casa es concentren a les Diòcesis de Barcelona, Solsona i, molt especialment, a la de Vic (2,97%, 3,03% i 8,01% del total de cada Diòcesi). Gran part dels immigrants sense casa són persones que s'han establert temporalment a les Diòcesis per qüestions laborals. Quan la feina s'acaba es desplacen a una altra localitat. Per tant, la demanda laboral d'algunes Diòcesis, per exemple la recollida de la fruita a Lleida, influeix en la quantitat de persones sense casa.

---

³⁹ No s'han comptabilitzat les Diòcesis de Girona, Tarragona i Lleida per manca d'informació. Amb tot, els resultats de la resta de les Diòcesis s'han de prendre de forma com una tendència, ja que desconexem el tipus d'habitatge en el 37,74% de les persones ateses.

Tipus d'habitatge	Barcelona		Seu d'Urgell		Solsona		Tortosa		Vic		Total	
Pis o casa	768	50,66	98	96,08	29	87,88	107	95,54	200	37,24	1.202	52,26
Pensió o hotel	27	1,78	0	0,00	0	0,00	3	2,68	15	2,79	45	1,96
Auto-construcció	36	2,37	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	36	1,57
Barraca	17	1,12	3	2,94	0	0,00	1	0,89	1	0,19	22	0,96
No en té	45	2,97	0	0,00	1	3,03	0	0,00	43	8,01	89	3,87
Altres	25	1,65	0	0,00	0	0,00	0	0,00	13	2,42	38	1,65
No se sap	598	39,45	1	0,98	3	9,09	1	0,89	265	49,35	868	37,74
Total	1.516	100,00	102	100,00	33	100,00	112	100,00	537	100,00	2.300	100,00

Taula núm.27

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

Les dades anteriors mostren que les persones immigrades prefereixen els pisos a les pensions, cases d'auto-construcció o barraques, encara que el cost d'un pis, ja sigui de lloguer o venda, no sempre resulta assequible a tothom. Per tal de superar aquesta disjuntiva -viure en un pis i reduir-ne el seu cost- els individus busquen alternatives. A partir de la informació aportada pels immigrants entrevistats i l'anàlisi dels expedients socials es perfilen dues estratègies d'actuació: compartir l'habitatge amb familiars o coneguts, o rellogar una habitació. Generalment, ambdues opcions es plantegen com una possibilitat provisional que s'adopta en els primers temps d'arribada o quan la situació econòmico-laboral de la persona passa a ser deficitària. L'objectiu de tota persona és aconseguir un pis en bones condicions d'habitabilitat per a ell i la seva família.

Els pisos es poden compartir entre membres d'una mateixa família o coneguts. Compartir un pis implica col·laborar per un igual amb les despeses dels subministraments i de la manutenció, sempre i quan hi hagi un acord de fer els àpats conjuntament. Cada nucli familiar disposa d'una habitació o, en el cas dels pisos de coneguts, poden dormir més d'una persona en una sola cambra. Això pot comportar alguns problemes d'amuntegament pel fet que els pares han de dormir amb els seus fills ja grans o pel nombre d'individus que, de vegades, han de compartir una habitació en els pisos de persones conegudes⁴⁰.

⁴⁰ Una dona marroquina s'exclamava d'aquesta manera pel fet d'haver de dormir amb el seu fill:

"mi niño llevaba 8 años y todavía dormía conmigo. Yo tenía que buscar ya otra casa." (D-10)

Règim de tinença	Total	
Propietat	61	2,65
Lloguer	1.023	44,48
Relloguer	55	2,39
Cedit	71	3,09
Ocupat	16	0,70
Altres	89	3,87
No se sap	985	42,83
Total	2.300	100,00

Taula núm.28

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

El contracte de relloguer dóna dret a una habitació per dormir i l'ús compartit de la cuina, el gas, l'aigua i l'habitació de bany. Tot i que resulta més econòmic viure rellogat, els preus són cars i oscil·len entre les 20.000 i les 35.000 pts/mes. Les raons econòmiques quasi sempre determinen a la persona a rellogar una habitació. També, en el cas d'aquesta dona llatino-americana:

" mira, desde que he llegado aquí, a Catalunya, he compartido los pisos. Es imposible para mi, alquilar un piso propio por el dinero que vale. Lo he compartido con familias españolas. Actualmente estoy compartiendo piso también con unos señores mayores."(D-1)

Això no obstant, el relloguer, així com la propietat, la cessió i l'ocupació, no és un sistema habitual de concertació d'habitatges entre les persones immigrades, ja que les dades del total de les Diòcesis catalanes no superen el 4%. Una part important de les persones ateses viuen en pisos de lloguer (44,48% del total de les Diòcesis amb dades conegudes)⁴¹.

4.1.6.- Àmbit familiar

De l'àmbit familiar, les demandes que les persones immigrades realitzen se centren en aspectes relatius als estudis i a la formació, ja sigui per escolaritzar els infants, reforç escolar, beques de menjador, ajuts econòmics per participar en activitats col·lectives (colònies a l'estiu,...) o formació als adults. Aquest tipus de peticions s'han donat amb força intensitat a Vic (27,15% del total de les demandes efectuades a la Diòcesi) i també a les Diòcesis de Barcelona (15,7%) i la Seu d'Urgell (14,38%)

⁴¹ Les Diòcesis de Girona, Tarragona i Lleida no s'han incorporat per manca de dades representatives. De tota manera, cal tenir present que aquests percentatges són molt relatius, ja que desconeixem el règim de tinença del 42,82% de les dades conegudes.

Generalment, les demandes d'estudis de la població infantil comporten als treballadors socials feines de gestió (buscar escoles amb places escolars lliures) i d'organització de projectes (per exemple, grups de joves que s'encarreguin del reforç escolar d'aquests nens i nenes). De tota manera, cal especificar que gran part dels infants immigrants que viuen a Catalunya estan escolaritzats, ja que el fet d'estar legal no és una condició indispensable per formalitzar la matrícula. En aquests moments, però, el problema d'algunes poblacions, com ara Barcelona, Lleida o Vic, rau en la concentració d'aquests infants en unes poques escoles de la ciutat. Aquestes escoles no són les úniques que accepten persones immigrades, sinó les més properes als seus domicilis. Les persones entrevistades tendeixen a coincidir a dir que els infants discriminats en el marc escolar són casos aïllats.

La situació es complica per als adolescents que volen continuar estudiant o els que acaben d'arribar procedents del seu país de naixement. A més dels problemes de comprensió de la llengua i de determinats conceptes culturals, els centres de formació professional només accepten persones que siguin residents legals, amb la qual cosa alguns d'ells no poden inscriure's al no reunir aquestes condicions. Així, en acabar la primària, no saben què fer i, de vegades, es dirigeixen als serveis socials per sol·licitar cursos de formació (de mecànica, automoció, construcció,...).

També, els adults estan interessats en l'aprenentatge de la llengua, dels coneixements que els permetin moure's amb major desimboltura per aquest nou entorn cultural o d'un ofici amb el qual trobar feina.

Contràriament, els treballadors socials prioritzen altres qüestions de l'entorn familiar no vinculades als estudis com a problemàtiques. Són els conflictes familiars, l'abandó d'un membre de la parella, un adult sol amb els fills, així com altres problemes que afecten els infants (problemes de conducta, absentisme escolar, maltractaments,...). Aquests problemes familiars es tradueixen en situacions de persones concretes que han acudit als serveis socials. Així, tenim que les males relacions d'una parella de sud-americans que emigraren amb els seus fills, propiciaren l'abandonament del marit de la resta dels membres familiars. La dona assumí en solitari la responsabilitat dels fills. Una altra dona sola es veié en l'obligació d'internar la seva filla per motius laborals. En una família marroquina, l'alcoholisme del marit originava greus tensions familiars.

4.1.7.- Demandes i problemes sanitaris

La manca de cobertura sanitària és la causa que provoca la majoria de les demandes i problemes entorn als aspectes sanitaris. En les persones adultes, aquest problema apareix de forma puntual quan es manifesten els símptomes d'una malaltia greu. En canvi, la relació que han de mantenir els infants amb els serveis sanitaris és més continuada. L'atenció mèdica i l'ajut econòmic per pagar medicaments són les dues demandes més freqüents del col·lectiu d'immigrants.

La desprotecció sanitària afecta tant les persones amb permís de residència i sense possibilitats d'acollir-se a la Seguretat Social com les que viuen il·legalment. Inscriure's en una mútua privada és l'única solució al problema. Però, aquesta opció no és a l'abast de tothom. Molts dels individus que acudeixen als serveis socials

presenten situacions de mancances econòmiques, amb la qual cosa no disposen de diners per pagar una mútua privada. Davant l'absència de malaltia, la sanitat no esdevé un aspecte prioritari per a ells. La preocupació apareix al mateix temps que la malaltia. En canvi, les persones immigrades que treballen amb un contracte laboral i, per tant, tenen el permís de treball, poden accedir a les prestacions que s'ofereix la sanitat pública.

Quan els immigrants sense protecció sanitària necessiten atenció mèdica ingressen a l'hospital per la via d'urgències. D'aquesta manera, tenen garantida l'assistència mèdica. Tot i que no hauria de ser un procediment habitual -el servei d'urgències, a l'estar destinat a resoldre situacions d'emergència té l'obligació d'atendre a tothom- s'ha convertit en una pràctica usual. A la Diòcesi de Tarragona, l'existència d'un hospital propietat de l'Arquebisbat facilita l'assistència hospitalària d'aquestes persones. En altres indrets de Catalunya, com és el cas de Mataró, també hi ha hospitals que ofereixen serveis sanitaris gratuïts als immigrants. En altres Diòcesis, el seguiment mèdic s'assegura amb un informe socio-econòmic elaborat per l'assistent social i la bona voluntat dels metges.

Tot i així, no es pot considerar que aquestes solucions resolguin el problema sanitari dels immigrants: només són intervencions puntuals. A les oficines socials, s'han rebut demandes de dones immigrades que sol·licitaven adreces de centres sanitaris on fessin reconeixements mèdics als infants de forma gratuïta, de persones grans invàlides i sense cobertura sanitària, denúncies per negligències mèdiques que no poden tirar endavant pel fet que el reclamant resideix de forma il·legal al país i podria rebre una ordre d'expulsió, d'ajuts econòmics per pagar el cost dels medicaments, etc.

4.2.- Els recursos socials

Els recursos socials són els mitjans humans, materials o financers que serveixen per donar respostes a les necessitats dels individus, grups i comunitats. Però, les necessitats dels éssers humans no sempre queden satisfetes, per la raó que els recursos socials són limitats. Al marge d'aquesta constatació, cal especificar que, en aquest apartat, només s'analitzaran els recursos de què, els serveis socials diocesans, disposen per atendre específicament el col·lectiu d'immigrants.

En els darrers anys, el nombre de recursos diocesans destinats a les persones immigrades ha crescut. Diversos factors hi han influït. D'una banda, un increment continuat de l'aflluència d'immigrants als serveis socials que plantegen necessitats i importants situacions carencials i han de ser solucionades. D'altra banda, la consolidació d'entitats específiques, amb personal i dotació pressupostària pròpia, que s'encarreguen de les demandes de les persones provinents d'altres països: les Comissions Diocesanes de Migració⁴².

En la majoria de les Diòcesis, dos criteris relatius als recursos socials adreçats al col·lectiu d'immigrants, guien l'actuació dels treballadors socials:

---

⁴² En l'actualitat, les Comissions Diocesanes de Migració han passat a dependre de les Càritas Diocesanes a tot el territori català, llevat de la Diòcesi de Tarragona.

- L'ús de recursos específics per tractar els problemes afegits que tenen com a persones estrangeres (legalitat i no coneixement de la llengua, per exemple).
- A més la utilització de recursos que van dirigits a la globalitat de la població. Al mateix temps que les persones immigrades s'integren a la societat haurien de fer servir els recursos adreçats al conjunt de la població.

Des d'aquesta perspectiva, l'atenció social als immigrants de gran part dels serveis socials diocesans es materialitza en tres eixos:

- L'atenció social per mitjà d'un equip format per assistents socials i voluntaris que treballen en el territori proper d'on habita l'immigrant. Aquest servei ofereix acollida i atenció individualitzada a l'usuari i, entre altres activitats, informa, orienta, analitza les demandes, identifica els problemes que afecten l'individu i la família, i posa a l'abast d'aquestes persones els recursos que facilitin la resolució dels seus problemes (econòmics, laborals,...). Totes les Diòcesis de Catalunya disposen d'aquest servei.
- L'assessoria jurídica orienta a totes les persones immigrades que ho requereixen sobre la seva situació legal. Entre altres qüestions, s'encarrega de donar informació sobre la tramitació dels permisos de residència i treball, dels recursos de reposició i dels contenciosos-administratius. Inicialment, aquest servei era assumit pels treballadors socials, però, en l'actualitat, se n'encarreguen els advocats. A Solsona, la Seu d'Urgell i Tortosa no hi ha assessoria jurídica.
- Organització de cursos encaminats a donar elements formatius als immigrants sobre l'entorn social, cultural i lingüístic, de manera que puguin comprendre i integrar-se amb major facilitat. N'hi ha de diferents tipus:
  - classes de llengua catalana i castellana
  - cursos de formació global. Alfabetització, cultura general, cuina, manualitats,...
  - cursos de promoció professional. Aprenentatge d'un ofici.

La capacitat organitzativa de cada Diòcesi i les demandes fetes pels immigrants delimiten el nombre i el tipus de cursos que es duen a terme.

A continuació, una breu explicació de la situació de cada una de les Diòcesis catalanes.

4.2.1.- Diòcesi de Barcelona

Per mitjà del servei d'atenció primària i de l'assessoria jurídica, s'ha fet un seguiment individualitzat de les persones i famílies immigrades que necessitaven una orientació social i jurídica. Al mateix temps, s'ha potenciat un seguit d'activitats col·lectives a fi de facilitar la integració d'aquesta persones a la societat.

- Curs de promoció per a dones magribines. S'orienten les dones amb responsabilitats familiars que tenen dificultats socials i econòmiques. Es fan classes de llengua (comprensió, expressió i escriptura) i de cultura general; de costura, planxa i manualitats; sortides d'interès cultural; col.loquis sobre temes diversos; i formació sanitària. N'hi ha a Barcelona, Sant Boi de Llobregat, Terrassa i l'Hospitalet de Llobregat.
- Grup d'ajuda mútua de dones magribines. Dirigít a dones magribines que hagin fet altres cursos de promoció. És un espai de trobada que vol facilitar el procés d'integració, a partir de la descoberta dels recursos i de l'entorn on viuen.
- Aula jove per a adolescents marroquins. Vol donar resposta a la demanda explícita d'algunes famílies marroquines que veien amb preocupació com la formació dels seus fills quedava desatesa a partir dels 14 anys. Es pretén millorar el seu rendiment escolar, el coneixement de la nostra cultura i facilitar-los eines per a la seva posterior inserció laboral.
- Cursos d'alfabetització. Aprenentatge de les llengües castellana i catalana per a adults i adolescents.

4.2.2.- Diòcesi de Girona

En aquesta Diòcesi, el primer servei que entrà en funcionament per als immigrants fou l'assessoria jurídica, cosa que suposà l'inici del Departament d'Estrangers de Càritas Diocesana. Al cap d'uns anys, s'oferí el servei d'atenció primària que vol donar resposta a les necessitats no estrictament legals d'aquestes persones, amb l'objectiu de millorar el benestar dels individus i les famílies. El fet d'adaptar-se a les noves demandes plantejades dels immigrants (econòmiques, laborals i de formació) ha repercutit en la creació d'altres projectes socials. Són els següents:

- Escola de Formació Global. N'hi ha a Girona, Olot, Flaçà, Banyoles i Figueres. Tot i que comencen com a classes d'alfabetització, es converteixen en un espai de formació i promoció personal. Actualment, a les escoles s'imparteixen coneixements mèdics, d'alimentació, cura dels infants, costura per a les dones, visites culturals, etc. La majoria dels alumnes són de nacionalitat gambiana, encara que hi ha una petita proporció de marroquins i senegalesos.
- Cursos de capacitació professional. Es realitzen cada any dos cursos de capacitació professional per tal de recolzar la integració dels immigrants en el mercat laboral. S'han fet cursos en el sector de panificadores, forestals i hosteleria.
- Video sanitari educatiu. Adreçat a les dones immigrades. La realització d'aquest video respon a la constatació que, per les diferències culturals i els problemes de llengua, la comunicació entre els professionals sanitaris i les dones en els temes de l'embaràs, cura dels nadons..., és sovint difícil i poc eficaç.

4.2.3.- Diòcesi de Lleida

En funció de l'època de l'any (estiu/hivern), els serveis socials de la Diòcesi de Lleida atenen persones immigrades amb unes necessitats molt diferents, tal i com s'ha comentat en un apartat anterior. A l'estiu, hi ha un volum considerable d'individus que busquen feina de jornalers per a la recollida de fruita. Aquestes persones acostumen a fer demandes puntuals al servei d'atenció primària (menjar, lloc per dormir, ajut econòmic per al bitllet de tren, etc.). Usualment, no utilitzen el servei d'assessoria jurídica ni es poden integrar en les activitats del centre perquè estan de pas. Per contra, els immigrants "de la resta de l'any" utilitzen tots els serveis. La Diòcesi de Lleida ofereix classes de llengua i cultura general.

- Classes de llengua i cultura general. Per mitjà d'aquestes classes es pretén augmentar la capacitat de desenvolupament dels immigrants en una cultura diferent i s'aprofundeix en la lectura i escriptura de la llengua catalana i castellana. Entre altres activitats, cal destacar els cine-fòrums. Aquestes classes s'han fet a Lleida i Alcarràs.

4.2.4.- Diòcesi de la Seu d'Urgell

El servei d'atenció primària està al càrrec d'una assistent social que es desplaça a les localitats del Bisbat on es detecten demandes i problemes amb persones immigrades.

Donada l'extensió de la Diòcesi, no ha estat possible disposar d'una assessoria jurídica, encara que es valora com un servei molt necessari quan es tracta amb immigrants. Davant d'aquesta eventualitat, l'assistent socials utilitza l'assessorament legal de la Diòcesi de Lleida. S'ha treballat en un projecte social encaminat a la formació de les persones adultes: classes d'alfabetització.

- Classes d'alfabetització. S'han dut a terme als pobles de Balaguer, Guissona i Tremp. L'objectiu inicial consistia a aprofundir els aspectes d'expressió de la llengua castellana i no tant els gramaticals.

4.2.5.- Diòcesi de Solsona

La Diòcesi de Solsona no disposa d'assessoria jurídica per atendre els immigrants. Quan es planteja alguna demanda d'aquestes característiques, es connecta amb Càritas Diocesana de Lleida. Des d'allí, proporcionen la informació i l'assessorament necessari. S'han organitzat:

- Classes de català i castellà. A més de l'aprenentatge de la llengua, aquestes classes volen ser un punt de referència per als immigrants. Per això, cada trimestre s'ha organitzat una sortida cultural o excursió.
- Borsa de treball. A Cervera, han organitzat un taller de recollida de material reconvertible. Aquest taller ofereix feina a immigrants, però també als transeünts.

4.2.6.- Diòcesi de Tarragona

La Comissió Diocesana de Migració ofereix el servei d'atenció primària i assessoria jurídica als immigrants que demanen ajuda als seus locals. Tot i que ambdós serveis donen respostes individualitzades a les situacions de manca d'aquestes persones, hi ha problemes que afecten els immigrants que se solucionen en grup: els d'alfabetització. S'han organitzat dos cursos d'aprenentatge de la llengua castellana i un curs de català.

- Curs de coneixement de la llengua castellana. Un dels cursos s'ha dut a terme a la població de Salou per a un grup d'homes procedents del Senegal que es dediquen a la venda ambulant de bijuteria. L'altra curs s'ha realitzat a Torredembarra, en el qual assistiren dones marroquines.
- Curs de coneixement de la llengua catalana. Els integrants d'aquest curs són, sobretot, persones residents a Tarragona amb un bon coneixement del castellà. Per qüestions laborals i d'entorn relacional, tenen necessitat d'aprendre el català. Aquest curs s'ha organitzat a petició dels mateixos immigrants i els assistents provenen de diferents indrets de l'Àfrica (Marroc i Guinea Equatorial).

4.2.7.- Diòcesi de Tortosa

A la Diòcesi de Tortosa, la persones immigrades s'han localitzat, majoritàriament, en unes poblacions concretes (Vinaròs, Benicarló, l'Aldea, Alcanar i Ulldesona). Tot i així, s'ha optat per estudiar la situació de Benicarló, ja que fou el primer indret de la Diòcesi on s'articulà un programa adreçat als immigrants. Benicarló disposa de servei d'atenció primària, però no d'assessoria jurídica. Quan els immigrants formulen demandes relatives a les qüestions legals, s'orienten a Càritas de Castelló o als sindicats. A més, funcionen altres projectes socials que fomenten la integració d'aquestes persones en la localitat:

- Classes de llengua i cultura. Els dos objectius fonamentals d'aquestes classes són, d'una banda, donar a conèixer la llengua castellana al col·lectiu de marroquins i, de l'altra, que les classes constitueixin espais de trobada i acollida per als immigrants.
- Reforç escolar. Aquest projecte s'orienta als infants amb un nivell escolar baix i dificultats de relació amb altres nens i nenes. En el reforç escolar s'intenten crear hàbits d'estudi i recolzament emocional.
- Curs de formació global per a dones. Fomentar el coneixement de la nostra cultura, les relacions socials entre elles i l'aprenentatge de la llengua són les finalitats d'aquest curs. Es desenvolupen cursos de tall i confecció, classes de castellà.

4.2.8.- Diòcesi de Vic

Tenint en compte el nombre de demandes que plantejaven els immigrants atesos als serveis d'atenció primària de les Càritas de Vic, Igualada i Manresa referents al rendiment escolar dels infants i a la formació d'adults, així com les problemàtiques de tipus familiar que vivien algunes famílies, es proposaren tres projectes d'intervenció que incidissin en aquests aspectes⁴³. En línies generals, es pretenia la millora de les circumstàncies personals i familiars en el seu procés d'assentament en el medi, donant suport a les seves mancances i necessitats bàsiques. Aquests projectes són:

- Curs d'iniciació a la llengua. Dirigit a les persones joves i adultes (homes i dones) procedents del Marroc que tenen problemes d'expressió i comprensió de la llengua catalana i castellana. D'aquesta manera, es vol facilitar la relació amb l'entorn i la integració en la societat.
- Curs de formació global per a dones immigrades. Dirigit a les dones que han demanat ajuda als serveis de Càritas. A més de l'aprenentatge de la llengua, es donen nocions bàsiques de costura i cuina, es potencien les relacions entre les integrants del grup i, si sembla convenient, es dóna un suport econòmic.
- Reforç escolar als infants immigrants. Els nens i les nenes que necessitin un reforç en els estudis es poden integrar en algun dels grups de reforç extra-escolar que funcionen en la seva localitat de residència. Aquests grups són impulsats pels mateixos serveis socials de Càritas, però es dirigeixen a tots els infants.

---

⁴³ Aquests projectes tenen una vigència des de 1992 a 1994.

5. LA SITUACIÓ LABORAL DELS IMMIGRANTS

El treball és el principal instrument que permet a les persones obtenir els recursos necessaris per viure i inserir-se en el conjunt de la societat. La manca d'ocupació i la inestabilitat laboral tenen importants repercussions negatives tant en el mateix individu com en el seu entorn més immediat. Una d'elles és la insuficiència de mitjans econòmics, però n'hi ha altres, com: les relacions tenses o conflictives entre els membres del grup familiar, l'alcoholisme, la malaltia mental, el desenvolupament d'activitats marginals (delinqüència, prostitució), etc. En el cas dels immigrants, els problemes que deriven de la inestabilitat laboral són majors, ja que, en la majoria d'ocasions, necessiten tenir una situació laboral regular per obtenir o renovar el permís de residència i treball. És a dir, la permanència legal d'aquestes persones en el territori depèn de tenir un contracte de treball. Per aquests motius s'ha considerat que els aspectes laborals mereixien una atenció especial en l'estudi dels immigrants.

La situació laboral de les persones és un dels aspectes més complexos i difícils d'analitzar, tant des del punt de vista quantitatiu com qualitatiu. I això passa tant si es tracta de població immigrant com de la població anomenada "autòctona". D'una banda, el treball, malgrat ésser un dels drets fonamentals de la persona, és també un dels més difícils de poder exercir, ja que no tothom qui vol pot treballar. La situació econòmica general provoca unes taxes molt elevades de desocupació, que en el nostre país afecta a gairebé una quarta part de la població laboral.

D'altra banda, el treball està en un continu procés de canvi, essent la precarietat una de les característiques principals de la nova concepció de treball que s'està imposant. Així, les situacions laborals de les persones presenten una gran diversitat, com a conseqüència dels diferents tipus de contractes (temporals, fixos, inexistència de contractes en l'economia submergida), la temporalitat de les feines (des d'uns mesos a uns dies i, fins i tot, unes hores), les situacions de desocupació (amb subsidi o sense), la dependència laboral (treball per compte propi o per compte d'altris), etc.

A tot aquest panorama tan complex, la realitat particular que presenten les persones que han arribat d'altres països amb l'objectiu de millorar la seva situació socio-econòmica, a banda de la precarietat i els problemes generals per trobar feina, s'hi afegeixen altres elements que fan més difícil la seva situació laboral: la necessitat d'obtenir permisos de treball i residència, el desconeixement de l'idioma, les dificultats per revalidar estudis professionals, el racisme, etc.

Per tot això, l'estudi de la situació laboral es farà a partir de la combinació de l'anàlisi quantitativa i qualitativa. En primer lloc, s'analitzaran les xifres del cens de 1991 sobre els immigrants residents a Catalunya i també les dades dels atesos pels serveis socials de les diòcesis catalanes. L'examen del cens presenta alguns problemes, derivats de les possibles variacions de la situació des de 1991 fins a l'actualitat (finals de 1994) i del fet que la informació d'aquest tipus no reflecteix tota la complexitat del fenomen laboral, especialment en el cas dels immigrants. Tot i així, aquesta aproximació quantitativa permet dibuixar unes tendències generals sobre la situació laboral (el nombre d'individus sense treball ni subsidi econòmic, les persones amb treball eventual i contracte, les de contracte indefinit, etc.).

En segon lloc, s'estudiaran els itineraris laborals d'algunes persones immigrades a partir de la informació recopilada de les entrevistes a informants claus. L'itinerari laboral d'una persona reflecteix el recorregut que ha seguit per trobar feina, els problemes amb què s'ha enfrontat, les institucions on s'ha dirigit i els treballs que ha exercit al llarg de la seva vida. D'aquesta manera, es poden examinar els canvis que experimenten les persones, les estratègies que segueixen per trobar feina i, per tant, obtenir una visió dinàmica de la realitat social.

5.1.- Situació laboral i ocupació. Perspectiva quantitativa.

La base de totes les anàlisis estadístiques que hem dut a terme és el Cens del 1991. En aquest cens hi trobem un total de 68.815 persones provinents de la immigració estrangera, principalment del tercer món. Evidentment que en les dades que tot seguit exposem, no hi entra la situació laboral i ocupació del col·lectiu, segurament molt nombrós, de persones immigrades que no consten en el cens. Aquesta és una mancança que ha acompanyat tota l'anàlisi quantitativa que hem fet a partir del cens del 1991.

La taula següent ens dona la imatge de la situació laboral i ocupació del col·lectiu d'immigrants que ens consta en el cens.

Activitat	Àsia		Centro-América		Nord d'Àfrica		Països Est		Portugal		Pròxim Orient		Resta d'Àfrica		Sud-América		Total	
Servei militar	4	0,02	4	0,12	13	0,06	1	0,09	3	0,10	0	0,00	5	0,11	49	0,17	76	0,11
Ocupat	2.332	82,17	1.064	31,55	10.748	47,77	395	34,50	1.284	40,45	401	43,54	2.504	57,31	12.662	43,74	31.355	45,86
Desocupat: Busca la primera feina	88	1,96	88	2,61	774	3,44	26	2,27	57	1,84	25	2,71	210	4,81	727	2,81	1.995	2,90
Desocupat: Havia treballat	168	3,75	156	4,63	1.676	7,46	74	6,46	184	5,94	67	7,27	483	11,06	2.000	6,91	4.808	6,99
Jubilat	170	3,79	228	6,76	1.282	5,70	177	15,46	333	10,74	46	4,99	54	1,24	1.909	6,59	4.199	6,10
Cobra una altra pensió	36	0,80	89	2,64	412	1,83	34	2,97	112	3,61	23	2,50	21	0,48	622	2,15	1.349	1,96
Incapacitat per treballar	7	0,16	18	0,53	174	0,77	5	0,44	18	0,58	1	0,11	8	0,18	102	0,35	333	0,48
Estudiant	643	14,35	835	24,76	2.383	10,60	128	11,18	238	7,68	204	22,15	378	8,65	5.492	18,97	10.301	14,97
Femmes domèstiques	880	19,64	726	21,53	4.139	18,41	228	19,91	825	26,61	96	10,42	537	12,29	4.459	15,40	11.890	17,28
Altres	150	3,35	164	4,86	886	3,94	77	6,72	36	1,15	58	6,30	169	3,87	929	3,21	2.509	3,65
TOTAL	4.480	100,00	3.372	100,00	22.477	100,00	1.145	100,00	3.100	100,00	921	100,00	4.369	100,00	28.951	100,00	68.815	100,00

Taula núm.29

Font: Cens de Població 1991

Una lectura mínimament atenta, ens pot fer pensar que el nivell de desocupació és molt baix. Només un 9,89% consta com a desocupat; un 2,9% que busca la primera feina i un 6,99% es troba a l'atur. Cal tenir en compte que aquests percentatges s'han fet no sobre la població activa sinó sobre el total global de la població immigrada. En el quadre hi podem trobar els percentatges que fan referència a les persones jubilades, a les que cobren alguna pensió, als estudiants, etc. Segurament que aquests percentatges variarien molt si només es tingués en compte la població activa, o sigui, la que està en edat de treballar. Els immigrants solen ser, generalment i majoritàriament, persones en edat laboral.

Els que consten com a realment ocupats són el 45,56% del total de la població. L'interrogant que se'ns obre a partir de les dades és el 3,65% que consten com a "altres", que no podem clarificar realment quina situació laboral, o no, tenen. Es refereix, per exemple, a la venda ambulants? A feines esporàdiques no incloses en les categories anteriors?

En xifres absolutes aquest col·lectiu de persones immigrades que treballen, (tenint en compte els que en el cens ens consten com ocupats) és de 31.355 persones.

Si contemplem el lloc d'origen o naixement i el relacionem amb la situació laboral es dibuixa la imatge següent. Els percentatges més alts, que sobrepassen el percentatge total, de persones ocupades, els trobem en les que provenen de la resta de l'Àfrica amb un 57,31%, en les que provenen de l'Àsia amb un 52,17% i en les que provenen del Nord d'Àfrica amb un 47,77%. La resta, Portugal, Països de l'Est, Centre-Amèrica, Sud-Amèrica i Pròxim Orient presenten índexs més baixos d'ocupació. Els més baixos els trobem en les provinents de Centro-Amèrica amb un 31,55% de persones ocupades i en les provinents dels països de l'Est amb un 34,5%.

L'atur, o els que en el cens són qualificats com a desocupats, és més notori en els provinents de la resta d'Àfrica amb uns índexs del 4,81% que busquen la primera feina i un 11,06% d'aturats, seguits pels que provenen del Nord d'Àfrica, amb un 3,44% que busquen la primera feina i un 7,46% que són a l'atur. El fet que els provinents d'aquets llocs siguin també els que presenten els índexs més alts d'ocupació, no es contradiu, ja que en cada una de les categories representen el col·lectiu més nombrós.

També entre els provinents del Pròxim Orient hi trobem un 7,27% que anteriorment havien treballat i en el cens del 1991 estaven a l'atur.

Anteriorment hem fet esment del dubte que ens posen els percentatges que fan referència a les persones qualificades laboralment com a "altres tipus d'activitat". Els països que presenten un percentatge més alt de persones, qualificades en aquesta situació, són els provinents dels Països de l'Est amb un 6,72%, els de Centro-Amèrica amb un 4,86%, i els del Pròxim Orient amb un 6,3%

A l'hora de valorar aquestes dades no podem oblidar que, pel sol fet de constar en el cens, significa que la seva situació està regularitzada, o que al menys ho era l'any 1991. És a partir d'aquí que podrem entendre aquests "elevats" índexs d'ocupació, que segurament trenquen la imatge que normalment es té del col·lectiu d'immigrants estrangers.

Si tenim en compte la zona geogràfica on resideixen aquests col·lectius d'immigrants (recordem que l'índex de la globalitat era del 45,56% de persones ocupades), els índexs d'ocupació són els següents.

Comarca	Total	
Alt Camp	55	47,01
Alt Empordà	908	45,79
Alt Penedès	193	43,09
Alt Urgell	50	52,63
Alta Ribagorça	3	27,27
Anoia	185	41,76
Bages	323	44,55
Baix Camp	460	45,95
Baix Ebre	118	44,87

Baix Empordà	1.074	53,54
Baix Llobregat	2.973	42,29
Baix Penedès	206	38,79
Barcelonès	14.983	46,08
Berguedà	116	42,80
Cerdanya	39	45,88
Conca de Barberà	23	35,38
Garraf	345	43,02
Garrigues	28	50,00
Garrotxa	159	53,54
Gironès	671	46,96
Maresme	2.086	44,58
Montsà	132	49,25
Noguera	62	29,67
Osona	413	51,50
Pallars Jussà	20	40,82
Pallars Sobirà	6	54,55
Pla d'Urgell	55	41,67
Pla de l'Estany	194	60,25
Priorat	16	35,56
Ribera d'Ebre	32	46,38
Ripollès	55	48,25
Segarra	30	38,46
Segrià	409	45,39
Selva	870	51,72
Solsonès	29	38,67
Tarragonès	656	44,90
Terra Alta	1	11,11
Urgell	46	43,81
Val d'Aran	18	43,90
Vallès Occidental	2.428	44,06
Vallès Oriental	885	43,07
Total Catalunya	31.355	45,56

Taula núm.30

Font: Cens de Població 1991

En algunes d'aquestes comarques el col·lectiu d'immigrants no té un pes específic gaire notable. Per exemple, a l'Alt Urgell consten en el cens del 1991 un total de 95 persones d'immigració estrangera; a Les Garrigues, 56; al Pallars Sobirà, 11. El fet que en aquestes comarques el percentatge d'ocupació sigui elevat, vol dir que la petita comunitat d'immigrants censats no pateix el problema de l'atur.

En canvi d'altres comarques esmentades sí que presenten xifres més elevades. És el cas del Baix Empordà amb 2006 persones immigrades estrangeres censades, la Selva amb 1.682 o Osona amb 802. En aquestes comarques, malgrat que hi trobem uns percentatges d'ocupació per sobre l'índex global, el pes específic dels que no treballen sempre serà més fort.

Les branques d'activitat en què desenvolupen el seu treball no ens és possible analitzar-lo ja que els índexs dels "No consta" és superior al 50%. Tota consideració en aquest aspecte, no tindria cap tipus de representativitat.

L'altra cara, la que fa referència a les persones que no treballen, lògicament les trobem concentrades a les comarques on el col·lectiu d'immigrants és més fort i que acumulen, en la quasi totalitat, el nombre d'aturats. Recordem que el nombre total de persones que no treballen és de 6.803, (1.995 que busquen la primera feina i 4.808 que ja havien treballat anteriorment), que representen el 9,89% dels censats l'any 1991.

Comarca	Busca la 1a. feina		Havia treballat		Total	
Alt Camp	2	0,10	11	0,23	13	0,19
Alt Empordà	66	3,31	121	2,52	187	2,75
Alt Penedès	11	0,55	26	0,54	37	0,54
Alt Urgell	1	0,05	2	0,04	3	0,04
Alta Ribagorça	1	0,05	0	0,00	1	0,01
Anoia	14	0,70	24	0,50	38	0,56
Bages	29	1,45	52	1,08	81	1,19
Baix Camp	26	1,30	58	1,21	84	1,23
Baix Ebre	4	0,20	18	0,37	22	0,32
Baix Empordà	79	3,96	147	3,06	226	3,32
Baix Llobregat	266	13,33	538	11,19	804	11,82
Baix Penedès	13	0,65	37	0,77	50	0,73
Barcelonès	821	41,15	2.161	44,95	2.982	43,83
Berguedà	12	0,60	12	0,25	24	0,35
Cerdanya	0	0,00	1	0,02	1	0,01
Conca de Barberà	2	0,10	2	0,04	4	0,06
Garraf	7	0,35	62	1,29	69	1,01
Garrigues	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Garrotxa	6	0,30	13	0,27	19	0,28
Gironès	38	1,90	121	2,52	159	2,34
Maresme	170	8,52	394	8,19	564	8,29
Montsià	11	0,55	8	0,17	19	0,28
Noguera	0	0,00	9	0,19	9	0,13
Osona	10	0,50	36	0,75	46	0,68
Pallars Jussà	1	0,05	3	0,06	4	0,06
Pallars Sobirà	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Pla d'Urgell	4	0,20	8	0,17	12	0,18
Pla de l'Estany	11	0,55	11	0,23	22	0,32
Priorat	4	0,20	0	0,00	4	0,06
Ribera d'Ebre	2	0,10	0	0,00	2	0,03
Ripollès	2	0,10	7	0,15	9	0,13
Segarra	1	0,05	3	0,06	4	0,06
Segrià	39	1,95	76	1,58	115	1,69
Selva	61	3,06	168	3,49	229	3,37
Solsonès	3	0,15	3	0,06	6	0,09
Tarragonès	42	2,11	101	2,10	143	2,10
Terra Alta	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Urgell	0	0,00	8	0,17	8	0,12
Val d'Aran	1	0,05	4	0,08	5	0,07
Vallès Occidental	178	8,92	409	8,51	587	8,63
Vallès Oriental	57	2,86	154	3,20	211	3,10
Total Catalunya	1.995	100,00	4.808	100,00	6.803	100,00

Taula núm.31

Font: Cens de Població 1991

D'on podem destacar que:

- La comarca del Barcelonès acumula el 44,95% de persones immigrades en atur i el 41,15% dels que busquen la primera feina.
- El Baix Llobregat l'11,19% i el 13,33%, respectivament.
- El Vallès Occidental el 8,5% i el 8,92%.
- El Maresme, el 8,19% i el 8,51%.

Les comarques de La Selva, el Vallès Oriental, el Gironès, l'Alt i el Baix Empordà, malgrat que els seus percentatges no són elevats, sí que són significatius els nombres absoluts de immigrants que són a l'atur. Les xifres oscil·len entre les 150 i les 250 persones que es troben en aquesta situació.

Les mateixes causes que esmentàvem anteriorment han fet impossible analitzar l'activitat concreta que portaven a terme quan treballaven.

En un 60% no ens consta quina era la seva anterior ocupació, i en més d'una comarca aquest percentatge s'eleva al 100%. Qualsevol intent d'anàlisi a partir d'aquestes dades no tindria la més mínima fiabilitat.

5.2.- Situació laboral del immigrants a partir de les dades de les Diòcesis

En diferents moments de l'estudi ja s'ha deixat molt clar, que no es poden comparar ni relacionar les dades que provenen del cens i les dades que ens han estat facilitades, a partir dels expedients, de les diferents Càritas Diocesanes. El col·lectiu atès pels diferents organismes diocesans és també el de la immigració, però no és fruit d'un cens, sinó que han recorregut a Càritas buscant la solució, o l'ajuda, al problema que patien.

El col·lectiu atès en les diferents diòcesis catalanes durant l'any 1993, com ja s'ha dit, ha estat de 4.756 persones. La situació laboral d'aquest col·lectiu està reflectida en la taula número 31.

Situació laboral	Total	
No treballa ni cobra subsidi	600	12,61
No treballa i cobra subsidi	37	0,77
Beneficiari del PIRMI	3	0,06
Treball permanent sense contracte	22	0,46
Treball eventual sense contracte	162	3,40
Treball amb contracte eventual	741	15,58
Treball amb contracte indefinit	21	0,44
Treball per compte propi	96	2,01
Jubilat	8	0,16
Altres	526	11,05
No se sap	2.540	53,40
Total	4.756	100,00

Taula núm.32

Font: Diòcesis de Catalunya, 1993

Topem, una vegada més, amb la dificultat que representa l'alt percentatge de persones de qui no ens consta la seva situació laboral, que arriba a un 53,4%.

Dels que ens consta, només el 16,02% tenen un ocupació normalitzada. El 15,58% treballen amb contracte temporal-eventual i només el 0,44% amb contracte laboral permanent.

La precarietat de la situació laboral d'aquestes persones, malgrat l'elevat índex dels "No consta" és la característica més significativa dels atesos a les diferents Diòcesis.

La situació dels col·lectius atesos, tenint com a punt de referència la imatge global dibuixada per les dades anteriors, presenta el panorama següent:

- La Diòcesi de Barcelona, desputa per l'elevat índex de les persones que no treballen ni tampoc cobren subsidi, que s'eleva fins el 26,2% (el global és del 12,1%). El treball eventual sense contracte és un punt més alt que el global, i en canvi el treball amb contracte eventual està molt per sota; si a nivell global de totes les diòcesis era del 15,58%, a la Diòcesi de Barcelona és solament del 2,9%. En canvi la situació laboral classificada com a "Altres" és molt més elevada; un 27,9 enfront d'un 11,05%. La incògnita és quin tipus de professió laboral hi ha darrera d'aquesta classificació "Altres". El col·lectiu atès per Càritas de Barcelona l'any 1993 va ser de 1.516 persones.
- La Diòcesi de Girona, en un 69,22% de ls casos no ens consta quina és la seva situació laboral. El 39,78% restant treballa amb contracte eventual. Càritas de Girona va atendre 1.920 persones.
- La Diòcesi de La Seu d'Urgell, de les 102 persones ateses no consta la seva situació laboral en el 61,76% dels casos. Però cal remarcar que la situació de treball permanent sense contracte afecta un 5,88% (globalment era del 0,46%), el treball eventual sense contracte un 7,84% (el global era d'un 3,4%) i el treball amb contracte eventual afecta un 22,54%. (el global era solament d'un 15,58%).
- La Diòcesi de Lleida, amb 353 persones ateses per Càritas, presenta un índex molt alt de persones, 34,27%, amb situació d'atur i sense cap mena de subsidi. L'índex més elevat de persones amb una situació laboral activa, és la de les que treballen eventualment sense cap tipus de contracte, un 5,56%. De tot el col·lectiu atès, no consta la situació laboral en un 53,54%.
- La Diòcesi de Tarragona ha atès, durant l'any 1993, 183 persones procedents de la immigració. D'aquestes, en un 48,63% no consta quina és la seva situació laboral. El més rellevant, és l'índex que correspon als que treballen "per compte propi", que s'enfila fins el 30,05%.
- La Diòcesi de Solsona ha atès 33 immigrants durant l'any 1993. De tots consta la seva situació laboral. Més de la meitat, el 51,51%, no treballen ni cobren cap subsidi. El 30,3% tenen, o un treball permanent sense contracte (12,12%) o un treball eventual sense contracte (18,18%).

- A la Diòcesi de Tortosa, dels 112 immigrants que han passat per Càritas, no consta la seva situació laboral en un 41,07%. Per altra part és rellevant l'índex de persones que estan en situació de treball eventual sense contracte, un 19,64%, i les que estan treballant amb contracte eventual, un 10,71%.
- La Diòcesi de Vic, amb 537 persones immigrades ateses, presenta un elevat índex dels que no consta quina és la seva situació laboral, 54,93%. Les altres situacions laborals possibles es mouen en el context dels índexs globals, despuntant els que treballen eventualment sense contracte, amb un 6,89% del col·lectiu atès.

Tant si tenim en compte la globalitat de totes les Diòcesis catalanes, com si les considerem individualment, el pes fort de persones ateses recau en les provinents del continent africà. Més de les tres quartes parts, exactament el 75,63%, són immigrants que provenen d'aquest continent. Dels quals més del 80% són del Marroc i de Gàmbia.

És evident que les situacions laborals anteriorment analitzades afecten per damunt de tot a aquest col·lectiu procedent del continent africà. Són els que presenten els índexs més alts "dels que no ens consta quina és la seva situació laboral", i també els índexs més alts de les situacions més precàries.

En els inicis d'aquest apartat, ja fèiem esment de les dificultats que presenten les dades referents a tota la qüestió laboral, per la senzilla raó que són les més difícils de concretar, sobretot tractant-se del col·lectiu que és objecte d'aquest estudi.

Per altra part, no hi ha dubte que, els motius més importants i les causes principals que han provocat la immigració d'aquestes persones, és trobar una feina que els proporcioni uns diners, i que això els permetés un nivell de vida més digne i més a l'estil de les nostres societats de consum, que són el seu mirall. La realitat en què es troba la majoria no és precisament la que ells esperaven.

Les diferents trajectòries d'algunes d'aquestes persones, ens poden ajudar a comprendre millor quina és la seva situació real i com la viuen.

5.3.- Itineraris laborals

L'eix conductor de l'itinerari laboral d'una persona és el relat del treball o treballs que ha exercit al llarg de la seva vida, dels problemes amb què s'ha enfrontat i les institucions on s'ha dirigit per buscar feina. Per definició, el trajecte laboral sempre fa referència al curs evolutiu que ha seguit un individu respecte al treball, i no a un moment puntual d'aquest cicle. Cada persona desenvolupa el seu itinerari laboral en funció de l'edat, la situació econòmica particular i general de cada moment, el fet d'emigrar sol o amb el grup familiar, la preparació professional, les inquietuds personals, el tenir parents i coneguts als possibles llocs d'emigració, etc., cada persona desenvolupa el seu itinerari laboral. A mesura que la situació personal d'un individu va canviant (per exemple, per la reunificació familiar o per la no concessió del permís de residència), el seu itinerari laboral es va modificant.

A continuació, a tall d'exemple, s'exposen quatre itineraris laborals de persones immigrades:

Home, solter, marroquí i amb treballs esporàdics

Es tracta d'un home marroquí, solter i de 28 anys. Abans d'iniciar el trajecte migratori havia treballat en el negoci familiar -el seu pare era propietari d'un hotel, però el va vendre per problemes econòmics-. Donat que les perspectives laborals del seu país no eren molt satisfactòries, va emigrar per intentar millorar la seva situació i "fer-se un futur". Té altres parents que també han emigrat: un germà seu viu a Bèlgica i dos més i el seu pare resideixen als EE.UU.

La inestabilitat laboral i una gran mobilitat a l'hora de buscar treballs caracteritzen l'itinerari laboral d'aquesta persona. Des de l'any 1985, data en què inicià la seva trajectòria migratòria, i amb alguns retorns al seu país entremig, ha estat a diferents països europeus (Bèlgica, Alemanya, Suïssa i Dinamarca) i a diversos indrets de l'Estat espanyol (Madrid, Sant Sebastià, Almeria, Màlaga i Catalunya). Per a ell, el més important no és el lloc de residència, sinó trobar una feina estable.

Les expectatives laborals no s'han acomplert, ja que, malgrat tenir estudis mitjans i haver treballat en el ram de l'hosteleria, només ha trobat feines temporals en la neteja d'una granja avícola, collir i encaixar fruita i fer peces a preu fet per a una fàbrica, treballs als quals no volia dedicar-se al seu país.

Home, casat, filipí, en atur

Home filipí casat de 48 anys, amb el títol de mestre. Abans d'emigrar del seu país, treballava de funcionari en una oficina governamental. L'any 1981 arribà a Catalunya per reunir-se amb la seva dona, que havia vingut un any abans per treballar en el servei domèstic. Té altres parents que també han emigrat i actualment viuen als Estats Units i al Japó.

La seva dona va emigrar "para probar en España como va, para probar si encontramos trabajo bien por aquí". Així, l'emigració representava una opció per millorar la seva situació econòmica, davant les poques perspectives per prosperar existents en el seu país. En certa manera, aquesta senyora va actuar de pont per a l'emigració posterior de tot el grup familiar. Catalunya va ser elegida com a destí per les majors facilitats que ofería temps enrera en comparació amb altres països del Primer món.

Durant els primers nou anys, l'home filipí va anar treballant en multitud de feines en l'economia submergida (pintant joguines, cosint bosses a màquina, etc.). A partir de l'any 1990, entrà a treballar en un restaurant amb un contracte temporal d'un any. Al mateix temps que els amos del restaurant li anaven renovant el contracte (durant quatre anys), la seva categoria laboral anava augmentant.

En l'itinerari laboral d'aquest immigrant es distingeixen els següents aspectes. Primer, la manca de mobilitat geogràfica per qüestions laborals. El fet que l'emigració es produeix amb tot el grup familiar en dificulta el seu desplaçament, ja que els fills han d'anar a l'escola i la dona té feina permanent en aquesta localitat. Segon, una tendència a l'estabilitat laboral, tant pel tipus de feina que ha anat exercint com per la promoció personal dins d'aquestes. De tota

manera, cal especificar que, en el moment de fer l'entrevista, estava tramitant els papers per cobrar el subsidi d'atur, ja que l'empresari no li havia renovat el contracte de treball per evitar de fer-lo fix. Tots els treballs els ha aconseguit a través d'amics i coneguts de la comunitat filipina de Barcelona.

Aquest home considerava que la seva situació actual havia millorat en relació a la de Filipines, ja que guanyen més diners i, com que tota la família està aquí, no n'havien d'enviar al seu país i se'ls podien gastar.

Home, casat, angoleny, amb contracte temporal

Home angoleny, casat, entre 35 i 40 anys d'edat i amb estudis mitjans incomplets. Al seu país, Angola, havia treballat de mecànic de cotxes i de comerciant de roba en un mercat. A banda d'ell, la muller i el fill, només hi ha un altre nebot del grup de parents que ha emigrat a França. Es tracta d'un cas diferent de la resta dels immigrants analitzats, ja que va abandonar el seu país d'origen per motius polítics. A més a més, a diferència d'altres immigrants que presenten itineraris laborals amb llargs períodes de precarietat, aquesta persona ha aconseguit ràpidament una relativa estabilitat laboral.

Al marxar d'Angola, es dirigí cap al Brasil, on va residir uns mesos. Allí no va treballar, ja que disposava de diners que li permetien viure. Les dificultats per estabilitzar la seva situació al Brasil, el feren decidir, l'any 1990, a emigrar cap a Espanya. S'instal·là a Lleida durant un any i col·laborà amb la Creu Roja en la càrrega i descàrrega de camions d'aliments. També va estar treballant en la collita de la fruita. Al cap d'un any de ser a Lleida, a través d'un amic espanyol, va obtenir un contracte de treball en una empresa càrnica. Des de fa tres anys, treballa en aquesta empresa amb contractes que li renoven anualment.

El seu objectiu inicial era estar un temps fora d'Angola, fins que millorés la qüestió política. Al cap de dos anys de viure a Catalunya, com que la situació del seu país no canviava i tenia un contracte de treball, va decidir fer venir a la seva muller i al seu fill -quan va marxar, la seva dona estava en estat i no coneixia el seu fill-. Creu tenir una seva vida normal a Catalunya perquè té feina, però si la situació del seu país estigués tranquil·la i no tingués un treball, marxaria a Angola.

Dona, separada, llatino-americana, amb treball

Dona, d'uns quaranta anys, separada des de fa molts anys, amb tres fills i que treballava de venedora. Després de cuidar durant una llarga temporada als fills, decideix marxar del seu país per canviar la dinàmica de la seva vida, tot i tenir feina estable.

En el moment d'emigrar, ella i el fill, l'any 92, ven totes les seves possessions per tal de disposar d'un petit fons econòmic. Primer, viatja a Holanda a casa d'una amiga, però no s'adapta a la llengua. Tampoc està interessada en el tipus de treballs que pot exercir, tots ells orientats al servei domèstic. Per això, decideix continuar el seu trajecte migratori i es trasllada a Espanya. Es desplaça per diferents ciutats espanyoles (Madrid, Granada i alguns pobles de les Alpujarras) i finalment decideix instal·lar-se a Barcelona. A Barcelona, es troba amb més oportunitats laborals i pot escolaritzar el seu fill. Treballa cuidant a una parella de persones grans, en un laboratori fotogràfic i d'agent comercial (gestionant altes de gas ciutat).

En l'actualitat, aquesta dona se sent plenament satisfeta amb la feina que duu a terme, ja que "estoy haciendo lo que quería".

5.3.1.- Expectatives laborals

Cada immigrant té les seves pròpies expectatives laborals que espera aconseguir en el nou assentament. Les expectatives laborals de cadascuna de les persones immigrades es construeixen en base a dos factors. Un, les experiències laborals anteriors, tant en el seu país d'origen com en altres zones d'emigració, que actuen de referents en la valoració de nous treballs: condicions laborals, temporalitat o no del treball, retribució econòmica, tipus de treball, etc. L'altre, és la finalitat mateixa de l'emigració: des d'aconseguir uns estalvis per invertir-los en algun negoci en el país d'origen a millorar la situació econòmica i social dels familiars que s'han quedat en el país. En el primer cas, les expectatives laborals passaran, principalment, per aconseguir un bon sou mentre que, en el segon cas, es donarà una major importància a l'estabilitat laboral i al tipus de treball.

Per alguns, aquestes expectatives es compliran en el moment que aconseguixin exercir una activitat professional semblant a la que realitzaven abans d'iniciar el procés migratori. En paraules d'una dona llatino-americana:

"Si pudiera encontrar algo digamos... de acuerdo con el trabajo que había hecho toda mi vida." (D-1)

Per altres, l'objectiu laboral passa per trobar una feina que sigui valorada en termes de prestigi en l'entorn cultural d'on prové l'individu, que proporcioni diners i estabilitat laboral. En el cas d'una dona procedent de Senegal, aquestes expectatives laborals es realitzaren quan el seu marit trobà feina en una fàbrica del Vallès Oriental. Primer havia treballat al camp recollint fruites i verdures i, després, en una fàbrica. La dona valorava el canvi de professió del seu marit d'aquesta manera:

"Mucho mejor en el trabajo en la fábrica. El trabajo en fábrica está mucho mejor que en el campo. Bueno, en el campo no pagan cada mes,..." (D-8)

5.3.2.- Tipus de treballs

Com ja s'ha comentat anteriorment, no ha estat possible obtenir dades quantitatives sobre les activitats professionals a què es dediquen les persones immigrades. Per tal de suplir aquest buit, s'ha elaborat una llista de les diferents ocupacions en què han treballat els immigrants entrevistats i dels sectors econòmics als quals pertanyen, amb l'objectiu d'il·lustrar el tipus de feina que realitzen aquestes persones. En conseqüència, aquesta informació no pot ser considerada representativa del col·lectiu d'immigrants, però permet obtenir una visió del tipus de treball que realitzen aquestes persones. En general, es tracta de feines temporals, que requereixen una baixa qualificació professional i, sovint, que es mouen en l'economia submergida.

- Sector agrícola i ramader: recollida de fruita dolça i fruits secs, sembra i collita de verdures, manteniment de granges avícoles i recollida de pollastres.

- Sector industrial: escorxant animals per a una fàbrica de càrnics, cosint peces de roba a màquina, aconseguint nous usuaris de gas ciutat, treball en una fàbrica de xocolata, de mobles i de plàstics o desballestant cotxes.
- Sector de la construcció: de paleta i manobre en cases de nova construcció, pintant pisos particulars i de soldador.
- Sector del comerç: venda ambulat de bijuteria.
- Sector de l'hosteleria: de renta-plats, cuiner i vigilant en un restaurant.
- Sector serveis: recollida de cartrons i mobles vells, servei domèstic a pisos particulars i oficines, ajudant de fotògraf.

5.3.3.- Condicionants en l'elecció d'un treball

Un dels primers objectius dels immigrants quan arriben al seu destí és la de buscar un treball, encara que la recerca de feina no solament es limita als primers dies en què la persona s'estableix a la nova zona de residència. Si l'individu té un treball temporal, buscar feina es pot convertir en un fet constant en la seva vida. En aquests primers moments, existeixen algunes circumstàncies que poden alleugerir a les persones immigrades la seva tasca de recerca de treball i, al mateix temps, poden permetre de ser més selectius a l'hora de triar un treball. Per exemple, tenir parents que els orientin laboralment o bé disposar d'un fons econòmic per pagar les despeses de les primeres setmanes i, per tant, no necessitar diners amb urgència.

Tot i així, la realitat és molt diferent i els immigrants han d'acabar acceptant qualsevol feina. D'una banda, un cop passats els primers temps, les necessitats econòmiques els obliguen a rebaixar els seus desigs en l'elecció d'un treball. De l'altra, la Llei d'estrangeria estableix que només poden exercir en les professions en què no hi ha persones aturades o bé quan hi manca mà d'obra. L'aplicació d'aquesta normativa sovint és tan estricta que l'Administració no admet contractes laborals ja pactats. Per exemple, és el cas d'una dona marroquina a la qual no li van admetre un contracte laboral d'auxiliar de la llar, al·legant que hi havia persones espanyoles aturades que podien dur a terme aquesta feina. Ella ho explicà amb les següents paraules:

"(El marit es va quedar sense feina i sense possibilitats de cobrar atur.) Se lo expliqué a la Sra. que voy tres días por semana (...) y dice te hago contrato pero solo las horas que estas conmigo (...) entonces la del jueves también se lo expliqué y me dio 6 horas más. Entonces fui y cogí los papeles que me hacían falta, fotocopias y esto. He renovado pero no me lo iban a dar (...) por que dijeron que trabajando horas en casa también había muchos españoles en paro y que podían hacer este trabajo." (D-10)."

A banda d'aquestes restriccions estipulades per la llei i de la situació econòmica de cada persona, s'ha de tenir present que hi ha altres factors que influeixen en el tipus d'ocupació que cada immigrant duu a terme. Són els següents:

- Principals sectors econòmics de la localitat de residència de l'immigrant. Si la població està en una zona d'influència turística, industrial, agrícola o de serveis, les persones tendiran a trobar feina en un d'aquests sectors. Així, la majoria dels immigrants que viuen a Salou es dediquen a la venda ambulat

de bijuteria als turistes, sobretot durant el mesos d'estiu, mentre que els de les comarques interiors o gironines treballen al camp.

- Sexe. Encara que la igualtat entre ambdós sexes sigui reconeguda legalment, els homes i les dones no realitzen els mateixos treballs. En el cas dels immigrants, aquestes diferències s'accentuen a conseqüència de les diferències entre els sexes en molts dels seus països d'origen i en la formació professional rebuda per homes i dones. Així, la majoria de les dones immigrades s'encarreguen de les tasques domèstiques o bé són contractades pels serveis d'ajuda a la llar.
- Qualificació professional de la persona. Saber llegir i escriure s'ha convertit en un aspecte cabdal per entrar en la dinàmica d'aquesta societat. A més, per desenvolupar moltes de les professions es necessari tenir uns coneixement tècnics que s'adquireixen a través d'estudis específics. Tot i que per exercir algunes ocupacions no és necessari tenir estudis, les persones amb una millor qualificació professional poden accedir a feines més ben pagades.
- Situació legal. Al llarg del treball, s'ha comentat en diverses ocasions que les persones immigrades sense el permís de treball es veuen abocades a treballar en l'economia submergida. Les condicions laborals i la retribució econòmica que ofereixen aquestes feines són pitjors i, d'aquí, la importància de la situació legal de les persones a l'hora d'escollir una feina.
- Situació familiar. Quan es té una parella i fills hi ha una major preocupació per obtenir estabilitat en el treball, ja que s'ha de mantenir econòmicament a tota la família. Per això, es té més present la durabilitat del treball que no pas les preferències individuals.
- Objectiu de l'emigració. Com s'ha comentat, les persones immigrades que tenen la intenció de residir definitivament en aquest nou lloc tendeixen a buscar estabilitat en el treball mentre que els immigrants que volen retornar al seu país estan més interessats a trobar feines amb les quals guanyar diners.

5.3.4.- Formes d'obtenir un treball

Un dels canals habituals mitjançant el qual els immigrants troben feina són les persones conegudes. L'ús d'aquest sistema pressuposa disposar d'una xarxa de persones (parents, amics, coneguts) a través de les quals establir els contactes. Per això, entre els immigrants són molt importants les activitats dedicades a crear, mantenir i ampliar constantment la xarxa de relacions que puguin ser utilitzades en cas de necessitat. Així, quan es busca una feina o bé se sap de l'existència d'un lloc de treball vacant, són els mateixos immigrants que activen les seves xarxes de contactes informals per aconseguir feina. En aquest sentit, el següent relat d'una dona llatino-americana és molt explícit:

"yo conozco a tal persona, ella conoce a... o sea fue una cadena enorme de gente (...) entonces la Sra. para la que trabaja o la oficina donde trabaja conocen a otra oficina y necesitan a alguien y entonces me avisaron." (P-2)

Però, els contactes informals no són l'única forma d'aconseguir un treball i els immigrants fan servir altres canals. N'hi ha que recorren els carrers i pregunten directament a les obres o establiments si necessiten algú. Altres, acudeixen a un indret determinat del poble i per ser contractats directament pels empresaris. Aquesta darrera situació es dona a Benicarló on els immigrants que volen treballar unes jornades al camp s'esperen a les 7.30 hores del matí a la "parada", un lloc proper a l'estació del tren⁴⁴. Els costums imperants en cada una de les localitats de residència dels immigrants determinen la implantació d'un o altre sistema. A continuació, dos exemples de dos homes marroquins que han trobat feina per mitjà d'aquests dos canals:

"(La seva dona explica que) fue a buscar trabajo allí (directament). Habló con el dueño del restaurante y le dijo que si podía pasar una semana o dos. El dueño lo contrató un mes para ver como trabajaba. (Ara fa més de tres anys que hi treballa)"(D-4)

"Por la mañana sales de la "parada" y vienen a buscarte. Allí hay mucha gente dispuesta a trabajar pero antes había más que ahora." (H-15)

Els serveis socials diocesans, algunes institucions de caire social (Casa de la Jove, Centre Filipí, etc.) i alguns serveis parroquials també poden proporcionar de manera puntual treballs als immigrants. A Cervera, per exemple, els serveis socials parroquials ofereixen feina per recollir material per reciclar (ampolles, paper, mobles vells, etc.). Com que hi ha pocs llocs de treball, s'han organitzat torns d'una setmana de treball per a cada persona que ho sol·licita.

En conclusió, es pot afirmar que els diaris, les oficines d'ocupació o altres entitats de caràcter públic que proporcionen informació referida als llocs de treball no són consultades per les persones immigrades, ja que molts d'ells han tingut experiències poc estimulants. En una de les entrevistes, un home marroquí explicava que feia dos anys que esperava rebre alguna proposta de treball per part de l'INEM i es preguntava com havia de mantenir a la dona i els fills durant aquest temps.

5.3.5.- Evolució ocupacional dels immigrants

Les situacions laborals dels individus poden experimentar considerables canvis al llarg del temps i, en aquest sentit, els quatre itineraris laborals que s'han descrit anteriorment en constitueixen un bon exemple. Aquestes i altres descripcions d'itineraris laborals han permès de constatar que la majoria de les persones entrevistades han tingut més d'una ocupació en la seva vida professional. Tot i que l'atzar juga un paper important en les diverses ocupacions que han exercit les persones

---

⁴⁴ Luis Miguel Narbona (1992) descriu un sistema de funcionament similar a Viladecans.

immigrades, es distingeixen dues pautes d'actuació: els individus que sempre han treballat en la mateixa professió i els que han agafat "tot allò que ha anat sortint". Formarien part d'aquest primer grup les dones que realitzen serveis domèstics. Habitualment, l'experiència professional que acrediten ho afavoreix. La següent trajectòria laboral d'una dona filipina respon a aquesta situació. Des que arribà a Catalunya fa més de setze anys ha treballat d'interna en distintes cases. Primer, durant més de 9 anys, va feinejar a casa d'una dona que vivia sola. A la seva mort, entrà a treballar a casa d'un familiar d'aquesta senyora, que també era una dona gran que vivia sola. Al cap de dos anys, la senyora morí i, llavors, oferí els seus serveis a una tercera família.

La segona possibilitat, "treballar de tot allò que surti", és la més freqüent entre les persones immigrades. Sovint, la necessitat econòmica fa que els immigrants es plantegin un sol objectiu: buscar una activitat que sigui remunerada. És freqüent que, en els primers temps de viure en un nou lloc, aquestes persones trobin feines puntuals i molt variades: des de la càrrega i descàrrega de camions a pintar ninots, recollir fruita, renta-plats en un restaurant, etc. En la seva majoria, són treballs sense contracte (economia submergida) ni condicions laborals adequades. A mesura que el procés d'assentament al nou territori es va consolidant, els immigrants cerquen altres ocupacions. Els nous treballs no acostumen a estar relacionats amb aquestes primeres feines. Així, s'han entrevistat persones que després d'exercir multitud de feines esporàdiques han aconseguit un treball regular en una empresa càrnica, en un restaurant o bé de paleta en una construcció.

Tot i així, els immigrants treballen "en allò que surt" no solament en els primers temps d'arribada al nou país, sinó quan les perspectives laborals a curt termini són nul·les. Així, després d'un període més o menys llarg d'estabilitat laboral, les persones poden caure en la inestabilitat, tal i com relata una dona marroquina:

"mi marido estuvo trabajando tres años en el campo con contrato. Después salió de ese campo y estuvo un año en el paro. Luego encontró otro campo y un año de contrato. Después de esto todos los trabajos sin contrato." (D-10)

En resum, al nostre entendre, el més significatiu és que cada un dels immigrants pot realitzar una gran varietat d'ocupacions que no tenen res a veure unes amb les altres al llarg de la seva trajectòria laboral. Com a conseqüència d'això, el procés d'aprenentatge i de millora dins d'una mateixa professió es fa més difícil.

5.3.6.- Treball amb contracte laboral

Totes les persones amb contracte laboral estan en possessió del permís de treball i, per tant, considerades residents legals en aquest territori. Els contractes laborals poden ser atorgats per un període indefinit o per un temps determinat (6 mesos, 1 any, etc.).

Pel que fa als contractes indefinits, s'ha observat que són poc habituals entre les persones immigrades entrevistades i les que han connectat amb els serveis socials diocesans, però no inexistents. La finalitat dels mateixos serveis socials, atendre a les persones amb carències econòmiques i socials, delimita el perfil dels individus que hi

assisteixen. Generalment, es tracta de persones que suporten situacions de precarietat laboral. D'altra banda, l'actual conjuntura econòmica i la reforma del mercat laboral dificulten encara més la contractació indefinida.

Els itineraris laborals d'immigrants amb contractes indefinits presenten dos aspectes rellevants. En primer lloc, que el fet d'estar contractat indefinidament garanteix una estabilitat laboral i econòmica de cara al seu futur més immediat. En segon lloc, que disposar d'un treball indefinit no significa que aquest sigui per sempre. Circumstàncies alienes a la voluntat d'una treballadora domèstica filipina, per exemple, com és la mort de la seva mestressa, li comportà la recerca d'un nou treball.

Respecte als contractes temporals, la seva durada és molt diversa. N'hi ha que es pacten per uns mesos o bé per uns anys (sempre i quan no tinguin una vigència superior a quatre anys). En principi, les necessitats de l'empresa determinen el temps de durada del contracte. Això no obstant, l'anàlisi dels trajectes laborals d'algunes persones immigrades evidencia que les empreses tendeixen a contractar persones per un període curt de temps (6 mesos o 1 any) i a renovar-los periòdicament aquests contractes a l'arribar la data de la seva finalització. La muller d'un home marroquí que trobà feina de jardiner en un restaurant del Vallès Oriental ho exposava amb aquestes paraules:

"Si hace mucho tiempo que trabaja, ahora hace tres años. Le hicieron un primer contrato, un segundo y un tercero que acaba en diciembre. Cada contrato de un año." (D-4)

De cara al subjecte contractat, aquesta renovació constant dels vincles laborals no els procura cap mena d'estabilitat, encara que a curt termini tinguin feina. Sempre tenen por que la renovació del treball no es faci efectiva i que es quedin a l'atur. D'altra banda, s'ha constatat que un cop els empresaris han esgotat les possibilitats de contractar-los temporalment, no els fan fixos, tot i que hagin demostrat ser persones vàlides per exercir la feina. Un noi jove marroquí que treballava a la cuina d'un restaurant situat en una de les comarques gironines comentava:

"llega el fin del contrato y el jefe empieza a decir que hay crisis y que no puede aguantar a tantos trabajadores..." (H-12)

5.3.7.- Treballs en l'economia submergida

Encara que és una pràctica perseguida per la llei, les persones poden treballar sense un contracte laboral. Tal i com les mateixes paraules indiquen, en aquesta manera de procedir les relacions laborals entre empresaris i treballadors no es formalitzen per mitjà d'un contracte laboral. Treballar sense contracte laboral comporta grans desavantatges per als treballadors, ja que suposa una pèrdua significativa de la seva capacitat reivindicadora i un increment de desprotecció legal i social (els salaris són més baixos, no tenen possibilitats de fer reclamacions en cas d'accidents laborals, ni entrar en el règim de la seguretat social, ni cobrar prestacions econòmiques en el cas de l'atur, etc). En contrapartida, presenta una important avantatge: es pot obtenir feina d'una forma ràpida.

En les èpoques de creixement econòmic, la dificultat per accedir al món laboral regularitzat ha estat la causa per la qual algunes persones han treballat sense un contracte laboral, és a dir en l'anomenada economia submergida o informal. En la seva majoria, es tracta de dones, joves i jubilats. En els períodes de crisi econòmica, a més d'aquests sectors de la població, s'hi afegeixen les persones aturades i que necessiten diners per subsistir. Tot i que aquestes conjuntures econòmiques afecten per igual als immigrants, com a part integrant que són d'aquesta societat, molts d'ells parteixen d'una situació més desfavorable que la resta de la població al no disposar del permís de residència i treball. Les persones immigrades que no posseeixen aquests permisos i que, per tant, resideixen de forma il·legal en el territori no tenen cap més alternativa a l'hora de buscar feina: només poden treballar en l'economia submergida.

En termes globals, les feines que duen a terme els immigrants són per compte d'altris i es cobren a preu fet o a tant la peça en relació amb el tipus de treball a desenvolupar. Existeix una gran varietat pel que fa al tipus de feina que s'ofereix des d'economia submergida: des del treball al camp a la construcció, la confecció (cosir bosses, pantalons, etc.), fer "arreglos" per les cases (instal·lacions elèctriques, pintar pisos, etc.), neteges als domicilis o escales de veïns, càrrega i descàrrega de camions, etc⁴⁵. Dos nois marroquins que treballaven al camp explicaren que no tenien contractes laborals perquè "trabajas un día sí y dos días no" (H-14, H-15). Un home filipí que durant més de nou any realitzà "trabajos pasajeros" enumerà les feines que havia realitzat:

"pintando unos juguetes, pintando casas, a veces estamos cosiendo a máquina cosas, bolsas, cosas así". (H-5)

5.3.8.- Condicions laborals: el sou, l'horari i la categoria laboral

Les entrevistes posen de manifest que les condicions laborals de les persones immigrades que treballen amb contracte són més òptimes que la dels individus que exerceixen sense contracte, tot i que alguns d'ells no han estat molt explícits en aquestes qüestions. En general, les persones que han estat contractades ocupen les categories laborals inferiors. Per exemple, si treballen en el sector de la construcció desenvolupen tasques de peó, en un restaurant s'encarreguen de fregar els plats i en una empresa càrnica són ajudants. Alguns dels immigrants, però, aconsegueixen promoure's dins la mateixa empresa i realitzar un altre tipus d'activitats, encara que l'assumpció d'aquestes noves tasques no sempre queda reconeguda en el sou. El següent comentari d'un immigrant ho il·lustra:

"bueno, cuando llegas en un restaurante lo primero que tienes que hacer es fregar platos y luego tienes que ayudar a todos. Al cabo de un año, la empresa dice que ya puedes hacer como segundo cocinero(...)hasta que el cocinero está de vacaciones y entonces yo hago de cocinero. Es fácil para ascender en un restaurante. Tienes que aguantar un poco para aprender como van las cosas." (H-5)

⁴⁵ De tota manera, s'ha de tenir present que es pot treballar amb contracte en aquestes ocupacions.

Pel que fa al sou i l'horari de treball, no es reflecteixen situacions problemàtiques ni diferències entre les persones immigrades o no. En aquest sentit, es manifestava un home procedent d'Angola:

"Hay mucha gente que piensa que la empresa no nos paga la seguridad social y todo eso por que somos extranjeros. Pero resulta que al tener tarjeta de residencia todos cobramos igual: extranjeros y españoles. El español cobra la nómina, las horas, las primas y yo también lo cobro todo y la seguridad social y todo." (H-7)

Ara bé, aquestes afirmacions no pressuposen l'inexistència de conflictes. Es probable que en alguns llocs els immigrants no cobrin el mateix que els seu companys de treball. Les condicions laborals de les persones sense contracte són ben distintes i els abusos als treballadors són més freqüents. S'ha donat la situació que algun dels individus entrevistats no han cobrat al cap del mes, ja que l'amo no disposava de liquidesa monetària i, per descomptat, mai cobren les hores extres⁴⁶. De vegades, la jornada laboral es pot allargar el mateix dia o els caps de setmana sense que s'hagi avisat al treballador. Un home sud-americà expressà els seus sentiments amb aquesta claredat:

"Yo hago de peón en un desguace (desmantelamiento de industrias y de vehículos)(...)Una de las cosas que dicen y perdona que me atreva a decirlo es que la explotación del hombre para el hombre ha terminado pero yo he comprobado que aquí si quieren te dan una oportunidad, tu le demuestras lo que eres pero aún así se aprovechan de ti, se aprovechan de la situación que vives por que no se puede pelear por los derechos." (P-2)

5.3.9.- Formació laboral

La formació laboral dels immigrants en el moment d'arribar a Catalunya és molt diversa. Des de persones amb títols universitaris -tres dels entrevistats eren mestres- a individus que han après el seu ofici per mitjà de l'experiència pràctica, sense cap tipus d'ensenyament reglat. A la majoria dels immigrants entrevistats, aquesta formació ocupacional prèvia els ha servit de molt poc a l'hora de buscar un treball. D'una banda, els ha estat impossible acreditar-la: n'hi ha que han tingut dificultats per convalidar els estudis i n'hi ha que no han pogut demostrar documentalment un determinat nivell de coneixements. D'altra banda, s'han vist en la necessitat econòmica d'assumir qualsevol feina, encara que no estigués relacionada amb el seu ofici. En conseqüència, moltes de les ocupacions actuals d'aquest col·lectiu d'immigrants no tenen res a veure amb les que duïen a terme al seu país d'origen. Amb tot, cal especificar que els treballs al camp constitueixen una excepció. Moltes de les persones que s'havien encarregat de les tasques agrícoles en el seu país d'origen, aquí també troben treball d'això.

---

⁴⁶ Comentari d'una dona llatino-americana: "lo que pasa es que tendrían que pagarnos una cantidad determinada al término del periodo (mes), lo que pasa es que al término del periodo le dan lo que pueden y lo otro se lo dejan adeudado."

En l'actualitat, les persones immigrades que estan interessades en rebre formació ocupacional no poden accedir als cursos que s'imparteixen des de l'INEM, la qual cosa els impedeix millorar la seva qualificació professional i optar a altres llocs de treball. Algunes entitats privades, com ara alguns serveis socials de les diòcesis catalanes, organitzen cursos de capacitació professional per a homes (sabaters ataconadors, de soldadura, de construcció, hosteleria, etc.) i per a dones (cursos d'iniciació laboral, d'auxiliar a la llar, de confecció industrial, etc.). Els homes s'apunten als cursos ocupacionals quan s'han quedat a l'atur i no tenen possibilitats imminents d'un treball. En canvi, per a moltes dones, els cursos representen la seva primera sortida fora de la llar i, per aquesta raó, alguns d'aquests estan més orientats a la formació en general (alfabetització, costura, planxa, etc.) que a la formació laboral. En general, el grau de satisfacció de les persones que han assistit en aquests cursos és molt elevat. Una dona procedent de Senegal explicava les seves vivències del curs d'iniciació laboral:

"El curso de Cáritas para mi ha sido lo mejor desde que he venido a España. He entendido mucho más la lengua. Ha sido gente maravillosa. Nunca había estado con tanta gente española. El año pasado ha sido el mejor año para mí por que me he encontrado con mucha gente española y aprendido muchas cosas. Me han enseñado a leer, a escribir y muchas cosas que no sabía ni como hacer." (D-8)

5.3.10.- Subsidi d'atur

Les persones immigrades en edat laboral no sempre tenen possibilitats de gaudir dels mateixos drets que la població activa. En principi, si els immigrants es queden a l'atur i han estat cotitzant el temps reglamentari, tenen dret a cobrar el subsidi d'atur i l'ajuda familiar durant els mesos que estipula la llei. De vegades, però, no poden fer ús d'aquest dret, ja que han de tenir vigent el permís de treball. Aquesta és la situació d'un home marroquí:

"mi marido se quedó en el paro hace dos años. Cuando él cobraba el paro podía renovar los papeles y cuando dejó de renovar los papeles se le terminó el permiso de trabajo. Cuando él estaba cobrando el paro, arregló los papeles de la ayuda familiar. Le mandaron una carta (des de l'INEM) que podía ir a cobrar. Entonces fue allí, tenía el permiso caducado y lo pudo cobrar la ayuda. Le dijeron que le habían salido 18 meses pero que no la podía cobrar hasta que no tenga el permiso de trabajo." (D-10)

La situació econòmico-familiar d'alguns d'ells, que confiaven a rebre la prestació econòmica, es pot tornar dramàtica, com la d'aquest home marroquí:

"por que yo tengo un problema de paro. Ha salido una sentencia para cobrar paro de 21 meses y el INEM no quiere pagarme. Ahora estoy viviendo de una ayuda de Cáritas. Estoy parado, sin nada y no hay faena. Conozco a muchos marroquines y ellos me dicen que no hay sitio para ti, no hay, no hay." (H-9)

6.- CONCLUSIONS

Presentem, en aquest apartat, els punts més importants que s'han abordat al llarg d'aquest treball.

- * Aquesta recerca pretén analitzar les característiques socio-familiars i, en especial, la situació laboral de les persones immigrades residents a Catalunya i procedents d'altres països amb una situació econòmica més desfavorable, que han demanat quelcom als serveis socials diocesans durant l'any 93. També s'examinaran les necessitats i els problemes socials que s'aborden amb més freqüència des d'aquestes oficines socials i els recursos socials que s'han utilitzat.
- * Aquest treball parteix de les següents consideracions:
  - L'immigrant per raons econòmiques és aquella persona que ha nascut en un altre país i que resideix a Catalunya, independentment de la seva nacionalitat i del temps que porten aquí. L'adopció d'aquest criteri permet tenir en compte a tots els individus que han decidit emprendre el trajecte migratori, ja que poden tenir o haver passat per problemes i dificultats similars.
  - El trajecte migratori no és un fet puntual en la vida de la persona. S'inicia quan l'individu pren la decisió de marxar del país de residència, però no sempre finalitza amb la travessia. Un cop arribat al destí ha de resoldre problemes de tipus laboral, econòmic, legal i social que impedeixen una plena integració a la societat.
  - Els moviments migratoris són molt més que el trasllat de la població d'una localitat a una altra, especialment les migracions que provenen de països no europeus.
- * Trobar un mètode que permeti analitzar el fenomen migratori en la seva totalitat és difícil i, per aquest motiu, el treball ha estat plantejat des d'una doble perspectiva: quantitativa i qualitativa. Les dades quantitatives marquen tendències generals i la perspectiva qualitativa permet aprofundir en aspectes que no queden suficientment reflectits a les dades estadístiques, com ara explicacions que els propis immigrants donen sobre el seu procés migratori, els problemes amb què es troben, etc.
- * A Catalunya, segons el cens de 1991, el nombre total d'immigrants és de 68.815 individus, xifra que representa l'1,13% del conjunt de la població de dret. Dos col·lectius d'immigrants predominen amb diferència sobre la resta: el d'Amèrica Llatina i el del Nord d'Àfrica. Entre tots dos sumen més de les tres quartes parts dels residents estrangers a Catalunya (79,63%). Pel que fa als serveis socials de les diòcesis catalanes, durant l'any 1993, han atès a 4.756 persones immigrades, quantitat que correspon tant als individus que han fet sol·licituds d'assistència com al grup familiar que resideixen amb ells. La gran majoria d'ells, les tres quartes parts del total de la població atesa, és originària d'Àfrica (75,63%), de la qual el 80% prové del Marroc i de Gàmbia.

Al comparar aquestes informacions, es pot apreciar que el col·lectiu majoritari en el cens del 91 són els llatino-americans (gairebé la meitat de les persones immigrades censades). En canvi, els individus que preferentment demanen ajuda a les diòcesis provenen del continent africà (tres quartes parts del total dels immigrants registrats).

- * La població immigrada censada es distribueix de forma molt desigual al territori català. Principalment es concentra a Barcelona i el seu entorn, on resideixen les tres quartes parts dels immigrants assentats a Catalunya (72,28%). També es poden destacar alguns nuclis al nord-est i sud-est de Catalunya. La distribució territorial dels immigrants atesos als serveis socials diocesans reflecteix una altra situació. El nombre més elevat de persones immigrades que han connectat amb els serveis socials diocesans es troba a Girona (40,37%) i, després, a Barcelona (31,88%). Ambdues sumen quasi les tres quartes parts del total dels immigrants atesos (72,24%).
- * No tots els individus immigrants que resideixen a Catalunya connecten amb els serveis socials de les diòcesis catalanes, sinó sols aquells que tenen alguna raó associada a la manca o insuficiència de les condicions mínimes per viure que es requereixen en aquesta societat. Això fa que aquestes persones tinguin un perfil socio-demogràfic específic que les diferencia de la resta del col·lectiu d'immigrants:
  - En el cens del 91, els homes i les dones immigrants estan representats en proporcions similars, tot i que hi ha un lleuger predomini del homes (52,56%) per sobre de les dones (47,44%). Les xifres de la població total de Catalunya no difereixen excessivament, encara que hi ha més dones (51,10%) que homes (48,89%). Aquesta situació contraposada ens fa pensar que la immigració és preferentment masculina a Catalunya. Aquest aspecte s'aguditza plenament en els serveis socials diocesans; la majoria de les persones immigrades que s'atenen són homes (73,75%).
  - Quant a l'edat, mentre la població de Catalunya pertanyent a aquesta categoria no supera el 53,89%, gairebé les tres quartes parts del total d'immigrants del cens del 91 (72,93%) s'agrupen a la franja d'edat compresa entre els 20 i 59 anys. D'altra banda, també el gruix més important dels immigrants tractats als serveis socials diocesans tenen entre 19 i 64 anys (58,43%). Per tant, es pot afirmar que és una població jove-adulta i en plena edat laboral.
  - Casat o solter és l'estat civil de la majoria de les persones immigrades. Tot i aquesta concordança s'observen diferències entre les dades del cens i les dels serveis socials diocesans. En el cens, hi ha un predomini de persones casades (54,23%) sobre les solteres (37,75%) i en canvi, en els serveis socials, les solteres (31,78%) són més que les casades (27,18%).
  - Quasi la meitat dels empadronats conserven la seva nacionalitat d'origen (48,22%), el 37,03% tenen l'espanyola i el 14,68% la doble nacionalitat. Per contra, aquest relatiu equilibri no es manté en les persones immigrades ateses des dels serveis socials: més de les tres quartes parts no tenen la nacionalitat espanyola (80,78%).

- * La informació sobre qüestions administratives i jurídiques relatives a la legalització és la demanda majoritària expressada pels immigrants que han connectat amb els serveis socials diocesans. En aquest sentit, els treballadors socials també consideren que els problemes de legalització són la dificultat primordial amb què s'enfronta l'immigrant. La complexitat dels tràmits, el poc coneixement del funcionament administratiu, les estrictes condicions per les quals una persona pot ser beneficiària del permís de residència o treball i la seva curta validesa són alguns dels problemes a destacar.

- * El menjar, les ajudes econòmiques i el treball són altres demandes i problemàtiques socials que han manifestat els immigrants i treballadors socials. Les persones immigrades que han connectat amb els serveis socials diocesans presenten un ventall molt divers de situacions econòmiques que van des de la insuficiència d'ingressos a la manca total de recursos. Si la manca de mitjans econòmics és molt aguda, la persona busca solucions encaminades a resoldre les necessitats més bàsiques: el menjar i la roba. En canvi, quan l'economia familiar només és deficient, es fan peticions d'ajuda econòmica per altres qüestions. En la majoria d'ocasions, aquesta insuficiència econòmica és deguda a la manca de feina o a la inestabilitat laboral. El fet de treballar uns dies a la setmana o uns pocs mesos a l'any, moltes vegades sense contracte laboral i amb sous baixos, dificulta l'estalvi de diners, amb la qual cosa els individus no poden assumir les despeses que sorgeixen en la vida quotidiana.

- * Un grup considerable de persones que han estat tractades des dels serveis socials de les diòcesis viuen en pisos. Els individus que resideixen en altres tipus de construccions, ja sigui cases d'autoconstrucció, barraques o pensions són una minoria. La dificultat principal que han d'afrontar les persones immigrades és trobar un habitatge adequat a les seves possibilitats econòmiques i necessitats familiars. Sovint, els preus dels lloguers dels habitatges són molt elevats en relació als ingressos mensuals de què disposen les persones. Des de la perspectiva dels treballadors socials, els que més preocupa és que molts dels habitatges no reuneixen les condicions mínimes d'habitabilitat (cases sense llum, aigua calenta, dutxa,...) i que alguns dels immigrants visquin amuntegats o que no tinguin casa.

- * De l'àmbit familiar, les demandes que les persones immigrades realitzen se centren en aspectes relatius als estudis i a la formació, ja sigui per escolaritzar els infants, reforç escolar, beques de menjador, ajuts econòmics per participar en activitats col·lectives (colònies a l'estiu,...) o formació als adults. Contràriament, els treballadors socials prioritzen altres qüestions de l'entorn familiar no vinculades als estudis com a problemàtiques. Són els conflictes familiars, l'abandó d'un membre de la parella, un adult sol amb els fills, així com altres problemes que afecten als infants (problemes de conducta, absentisme escolar, maltractaments, etc.).

- * La manca de cobertura sanitària és la causa que provoca la majoria de les demandes i problemes entorn als aspectes sanitaris. Quan els immigrants sense protecció sanitària necessiten atenció mèdica ingressen a l'hospital per la via d'urgències. D'aquesta manera, tenen garantida l'assistència mèdica. Tot i que no hauria de ser un procediment habitual, s'ha convertit en una pràctica usual.

- * En la majoria de les diòcesis, dos criteris relatius als recursos socials adreçats al col·lectiu d'immigrants guien l'actuació dels treballadors socials:
  - L'ús de recursos específics per a immigrants per tractar els problemes afegits que tenen com a persones estrangeres (legalitat i no coneixement de la llengua, per exemple).
  - A més, la utilització de recursos que van dirigits a la globalitat de la població. Al mateix temps que les persones immigrades s'integren a la societat haurien de fer servir els recursos adreçats al conjunt de la població.

- * L'atenció social als immigrants de gran part dels serveis socials diocesans es materialitza en tres eixos:
  - L'atenció social per mitjà d'un equip format per assistents socials i voluntaris que treballen al territori proper d'on habita l'immigrant. Aquest servei ofereix l'acollida i atenció individualitzada a l'usuari i, entre altres activitats, informa, orienta, analitza les demandes, identifica els problemes que afecten l'individu i la família, i posa a l'abast d'aquestes persones els recursos que facilitin la resolució dels seus problemes (econòmics, laborals,...).
  - L'assessoria jurídica que orienta a totes les persones immigrades que ho requereixin sobre la seva situació legal. Entre altres qüestions, s'encarrega donar informació i tramitar els permisos de residència i/o treball, dels recursos de reposició i dels contenciosos-administratius.
  - Organització de cursos encaminats a donar elements formatius als immigrants sobre l'entorn social, cultural i lingüístic, de manera que puguin comprendre i integrar-se amb major facilitat (classes de llengua catalana i castellana, cursos de formació global i cursos de promoció professional).

- * El treball és el principal instrument que permet a les persones obtenir els recursos necessaris per viure i inserir-se en el conjunt de la societat. La manca d'ocupació i la inestabilitat laboral tenen importants repercussions negatives en els immigrants, ja que en la majoria d'ocasions, per residir de forma legal en el territori s'ha de disposar d'una situació laboral regular. De les persones que han demanat ajuda als serveis socials de les diòcesis catalanes, només el 16,02% tenien una ocupació amb contracte (temporal o permanent). En general, es tracta de feines temporals que requereixen una baixa qualificació professional i que, sovint, es mouen en l'economia submergida.

- * Els factors que influeixen en el tipus d'ocupació, entre d'altres, són:
  - Sexe. Malgrat tot, els homes i les dones no realitzen els mateixos treballs, aspecte que s'accentua en el cas dels immigrants. Les dones solen dedicar-se a tasques domèstiques.

PASCUAL DE SANS, A.; CARDELUS, J. (1990) Migració i història personal. Investigació sobre la mobilitat des de la perspectiva del retorn. Bellaterra, Publicacions d'Antropologia Cultural. Universitat Autònoma de Barcelona.

PASCUAL I SAÛC, J. (1993) La immigració estrangera a Catalunya. Barcelona, Fundació Jaume Bofill. L'Estat de la qüestió, núm. 3.

ROCA, M.; ROGER, A.; ARRANZ, C. (1983) Marroquins a Barcelona. Vint-i-dos relats.

ROQUE, M.A. (1992) Els moviments humans en el Mediterrani Occidental. Barcelona, Institut d'Estudis Mediterranis, Simposium internacional (2. edició).

RTS (1991) "Monogràfic sobre migracions" a *RTS*, 124: 61-57

RTS (1991) "Monogràfic sobre migracions" a *RTS*, 123: 8-135

SOLE, C. Estudi de la realitat de les minories ètniques a Ciutat Vella

SOLE, C.; HERRERA, E. (1991) Trabajadores extranjeros en Cataluña. ¿Integración o racismo? Madrid, CIS i Siglo XXI Editores. Col. Monografías, núm. 116.

VARIS (1991) El trabajador extranjero y la regularización de 1991. Barcelona, Fundación Paulino Torras Domènech, col. Itinera Cuadernos, núm. 1

VARIS (1990) Els treballadors africans a Catalunya, aspectes socials i culturals, Aula Provença, Barcelona, Debats Aula Provença, núm 6

VARIS (1992) Sobre interculturalitat. Girona, Fundació Ser. Gi / Programa Trama.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

BARCELONA, AJUNTAMENT (1993) Immigració estrangera a Barcelona. Barcelona, Comissionat de l'Alcaldís per a la defensa dels drets civils. Mecanografiat.

BIOSCA, L. (1992) Informe sobre el treball social amb immigrants estrangers a la província de Barcelona. Barcelona: Diputació de Barcelona. Servei de Serveis Socials.

BECANA SANAHUJA, A. (1991) Estudio de la población inmigrante extranjera afincada en los pueblos de la Diócesis de Lleida. Lleida, Càritas Diocesana de Lleida. Mecanografiat.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1992) Informe sobre el treball social amb immigrants estrangers a la província de Barcelona.

DIRECCIÓN GENERAL DE MIGRACIONES (1993) Anuario de Migraciones 1993. Madrid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

DOMINGO SERRA, A. (1992) Estudi de la població immigrant estrangera a les zones del sud del Bisbat d'Urgell. Seu d'Urgell, Càritas Diocesana de la Seu d'Urgell. Mecanografiat.

FISAS, V. (1994) Les migracions: contra l'oblit de la nostra història. Barcelona, Centre Unesco de Catalunya. Documents, núm. 31/1994.

GARCIA FERRANDO, M.; IBAÑEZ J.; ALVIRA F. (1986) El análisis social. Métodos y técnicas de investigación. Madrid: Alianza Editorial.

GOMEZ OLIVE, M. (1992) Les migracions a Catalunya al segle XX. Barcelona: Ed. Baranova, Biblioteca Cultural,26.

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (1991) Cens de població 1991. Barcelona.

I.O.E. COLECTIVO (1985) Inmigrantes extranjeros en España

I.O.E. COLECTIVO (1986) Los inmigrantes en España

IZQUIERDO ESCRIBANO A. (1992) La inmigración en España 1980-1990. Valladolid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

LIVI-BACCI, M. (1991) Inmigración y desarrollo: comparación entre Europa y América. Barcelona, Fundación Paulino Torres. Col. Itinera Cuadernos 3.

LÓPEZ TORRES, C. (1992) Estudi de la població immigrant estrangera establerta a les poblacions de Lleida pertanyents a la Diòcesi de Solsona. Solsona, Càritas Diocesana de Solsona. Mecanografiat.

MALUQUER, E. (1992) Informe sobre el treball social amb immigrants estrangers a la província de Barcelona.

NARBONA, L-M. (1992) Marroquís en Viladecans. Viladecans: Ajuntament de Viladecans

Agustí Clúa (voluntari)
Miguel Gallardo (voluntari)

Entrevistadors: Glòria Olivé, Marc Marzábal, Núria Campañá, Florentina Gellida.

Altres col.laboradors:

Centro Filipino

Hermana Marisa
Hermana Paulita

Institut d'Estadística de Catalunya   Dolors Olivares

RELACIÓ DE PERSONES QUE HAN COL.LABORAT A L'ESTUDI

Col.laboradors de les diferents Diòcesis:

Seu d'Urgell	Anna Domingo (assistent social Càritas Diocesana)
Barcelona	Àlex Masllorens (cap Departament migració Càritas Diocesana) Lourdes Astigarraga (assistent social Dpt. Migració Càritas Diocesana) Juana Martín (assistent social Dpt. Migració Càritas Diocesana) Gemma Solera (assistent social Dpt. Migració Càritas Diocesana) Naima Aligua (administrativa Dpt. Migració Càritas Diocesana) Llorenç Olivé (advocat Dpt. Migració Càritas Diocesana) Mercè Moras (cap secció Baix Llobregat Càritas Diocesana) Irmínia Mestre (assistent social secció Vallès Càritas Diocesana) Mercè Solé (secretaria Departament acció social Càritas Diocesana) Carme Berenguer (assistent social voluntària) Agnès Benedicto (assistent social voluntària)
Lleida	Imma Moré (assistent social Càritas Diocesana) Anna Cruter (assistent social Càritas Diocesana) Elisa Pinyol (voluntària) M ^a Àngels Martí Capdevila (voluntària)
Girona	Ramon Girona (assistent social Càritas Diocesana) Àngels Camós (assistent social Càritas Diocesana)
Tarragona	Maria Jansà Reverté (assistent social responsable de la Comissió Diocesana de Migració) Montse Ortinell (assistent social Comissió Diocesana Migració)
Solsona	Jaume Prat (Responsable de Migració del Bisbat) Neus Corbella (Presidenta Càritas Interparroquial Tàrrrega) Roser Rubinat (assistent social Càritas Interparroquial Cervera) Miracle Llorens (assistent social Càritas Interparroquial Tàrrrega) Imma Vila (voluntària)
Vic	Josep Molas (assistent social Càritas Diocesana) Marta Terricabras (administrativa) M ^a Dolors Serra (assistent social Càritas Interparroquial Manresa) Montse Genescà (assistent social Càritas Interparroquial Vic) Marta Maquínez (assistent social Càritas Interparroquial Vic) Josefina Dalmau (assistent social Càritas Interparroquial Igualada)
Tortosa	Àngels Garrido (assistent social Càritas Diocesana) Guadalupe Acsensi (as.social Càritas Interparroquial Tortosa) Joan Baptista Ochando (delegat Càritas Tortosa) Mario Chevarri (director Càritas Tortosa) Fèlix Pérez (representant Càritas Interparroquial Vinaròs) Josep Prades (representant Càritas Interparroquial l'Aldea) Florentina Gellida (as.social Càritas Interparroquial Benicarló)

- Qualificació professional. Saber llegir i escriure és essencial per entrar en la dinàmica de la nostra societat. Les persones amb una millor qualificació professional poden accedir a feines més ben remunerades.
- * Un dels canals mitjançant el qual els immigrants troben feina són les persones conegudes. Per això, entre ells, són molt importants les activitats dirigides a crear, mantenir i ampliar constantment la xarxa de relacions. Els canals públics, habituals entre la població autòctona, que proporcionen informació sobre llocs de treball no són consultats per les persones immigrants, ja que molts d'ells n'han tingut experiències poc estimulants.
- * Cada immigrant pot realitzar una gran varietat d'ocupacions, durant la seva trajectòria laboral, i sense cap mena de relació entre elles. Això dificulta el procés d'aprenentatge i millora dins d'una mateixa professió.
- * La formació ocupacional i acadèmica prèvia al trasllat els ha servit de molt poc. A molts immigrants els resulta impossible acreditar-la documentalment i tenen moltes dificultats per convalidar els estudis fets. A més, no tenen accés als cursos que s'imparteixen des de l'INEM, cosa que els impedeix millorar la seva qualificació professional. On sí que tenen accés és als cursos que s'organitzen des d'algunes entitats privades, com ara alguns serveis socials de les diòcesis catalanes. Els homes solen interessar-se per cursos de formació ocupacional quan s'han quedat sense feina i no tenen possibilitats imminents de trobar un treball. Les dones se solen apuntar a cursos de formació global que els suposa una via per no tancar-se exclusivament en l'àmbit familiar.
- * En principi, si els immigrants es queden sense feina i han estat cotitzant el temps reglamentari, tenen dret a cobrar el subsidi d'atur. Això no obstant, no poden demanar-lo si no tenen vigent el permís de treball.

- * En la majoria de les diòcesis, dos criteris relatius als recursos socials adreçats al col·lectiu d'immigrants guien l'actuació dels treballadors socials:
  - L'ús de recursos específics per a immigrants per tractar els problemes afegits que tenen com a persones estrangeres (legalitat i no coneixement de la llengua, per exemple).
  - A més, la utilització de recursos que van dirigits a la globalitat de la població. Al mateix temps que les persones immigrades s'integren a la societat haurien de fer servir els recursos adreçats al conjunt de la població.

- * L'atenció social als immigrants de gran part dels serveis socials diocesans es materialitza en tres eixos:
  - L'atenció social per mitjà d'un equip format per assistents socials i voluntaris que treballen al territori proper d'on habita l'immigrant. Aquest servei ofereix l'acollida i atenció individualitzada a l'usuari i, entre altres activitats, informa, orienta, analitza les demandes, identifica els problemes que afecten l'individu i la família, i posa a l'abast d'aquestes persones els recursos que facilitin la resolució dels seus problemes (econòmics, laborals,...).
  - L'assessoria jurídica que orienta a totes les persones immigrades que ho requereixin sobre la seva situació legal. Entre altres qüestions, s'encarrega donar informació i tramitar els permisos de residència i/o treball, dels recursos de reposició i dels contenciosos-administratius.
  - Organització de cursos encaminats a donar elements formatius als immigrants sobre l'entorn social, cultural i lingüístic, de manera que puguin comprendre i integrar-se amb major facilitat (classes de llengua catalana i castellana, cursos de formació global i cursos de promoció professional).

- * El treball és el principal instrument que permet a les persones obtenir els recursos necessaris per viure i inserir-se en el conjunt de la societat. La manca d'ocupació i la inestabilitat laboral tenen importants repercussions negatives en els immigrants, ja que en la majoria d'ocasions, per residir de forma legal en el territori s'ha de disposar d'una situació laboral regular. De les persones que han demanat ajuda als serveis socials de les diòcesis catalanes, només el 16,02% tenien una ocupació amb contracte (temporal o permanent). En general, es tracta de feines temporals que requereixen una baixa qualificació professional i que, sovint, es mouen en l'economia submergida.

- * Els factors que influeixen en el tipus d'ocupació, entre d'altres, són:
  - Sexe. Malgrat tot, els homes i les dones no realitzen els mateixos treballs, aspecte que s'accentua en el cas dels immigrants. Les dones solen dedicar-se a tasques domèstiques.